

etiam in hoc obseruat stylus sacri Ecclesiastici, & ita, quæ in foro seculari paratam executionem habent, vendicant etiam si biblicum in foro Ecclesiastico, & contra clericos mandata executionis possint, ut cum Bartol. in L. uocatos populos, numero 29. & Baldo numero. 10. C. de Summa Trinit. & cum aliis pluribus resoluat Rod. d. 1. de iur. i. Regni. ext. 1. 8. & Antonius Canarius in tract. de executione instrumenti. quæstio. 22. plures alios citans, & Doctor Castellus in l. 70. Tauri. col. 7. Couarr. in pract. quæst. capit. 8. numero. 1. versicul. quinta conclusio, & Didacus Perez in l. 4. tit. 8. libro 3. ordinamenti in gloss. 1086. versiculo vltimo autem 7. & faciunt quæ resoluunt idem Didacus Perez in 3. quæstio. premissa, libr. ordinamenti, de modo doli & exco. coram iudice Ecclesiastico potatur secundum supradictos Doctores, etiam si clericus laici hæreses, adhuc enim executio contrahitur, & instrumenti publici, quo laicus obligatus est, potatur exco. coram iudice Ecclesiastico, aduersus clericum laici hæredem, ita resoluunt Couarr. in pract. quæstio. capitul. 3. dicitur omnino videndus, & in ibi numero. 3. resoluunt, quod si lis executiva corpta est cum defuncto laico apud iudicem seculari clericum eius hæredem teneri eandem executio, qui coram eodem seculari, quo in loco agit de ingressu, l. venditor, ff. de iudic. & l. 57. tit. 6. part. 1. & tradit Antonius Galleus in tractatu de formula obligationis cameralis in 2. particula, quæst. 1. 3. numero 2. Caterum in forma modo, & ordine procedendi in hac via executiva stylus fori Ecclesiastici in pluribus differt à stylo fori secularis, quæ in re consulendus erit stylus vniuersusque diocesis, ergo vero solummodoprescribam formam & stylum qui in hoc frequenter in tribunali Episcopali & scholastico Salamantino, qui talis est.

Quando vno pide executio per virtutem de aliqua sententia passada in cosa iudicata, despues de auerle mandado el juez darla dicha sententia signada en publica forma, presentala ante el dicho juez, y por virtud della pide executio, y carta sobre sententia para que el condenado pague y cumpla. Y quando por virtud de alguna escriptura publica que trayga aparejada executio, de las que diximos in dicta quarta parte, primi Tomi, lleva la

dicha escriptura al notario, y pide que le de carta sobre contrato, y en entrambos casos se la da la carta sobre sententia, o sobre contrato, en que se manda al reo, que pague al actor lo contenido en la dicha sententia, o en la dicha escriptura publica dentro de seys dias que le señalan por tres plazos y termino peremptorio, o al dicho termino parezca ante el juez à diez y alegar paga, o quita o otra excepcion legitima que impida la executio: la qual carta sobre contrato se ha de notificar en persona al reo, y notificada, la parte del actor ha de parecer al termino de los seys dias ante el juez en audiencia publica, y acusa la rebeldia al reo de que no ha comparecido ni parece. Y si el dicho reo no parece à aquella Audiencia, el actor pide se proceda contra el por censuras, y el juez dice, que ha por acusada la rebeldia, y si es el reo lego, da declaratoria, o carta de benignidad, si el lego es persona grave, y de ay adelante se procede contra el por censuras hasta brazo seglar, en la forma y manera que resolvimos in prima parte huius secundi Tomi, capitul. 3. prope finem. Y si el reo es clérigo, o es estudiante, despues de la carta declaratoria, da se mandamiento para le sacar prendas, o de prison, hasta que pague el principal con las costas, pero si el reo despues de descomulgado parecio y pido absolucion purgando las costas, mandante dar absolucion, purgandola, y en todes si es lego, o clérigo que le compete excepcion de la declinatoria haze parencia de declinando, y oye enle sobre la declinatoria, como diximos in dicta prima parte huius secundi Tomi, capitul. 4. in versicul. de comparatione rei citati habentis exceptionem dilatoriam, & in capit. 6. in versicul. libellus in exceptione declinatoria fori. Y de la misma suerte que alli diximos, se procede hasta dar sententia interlocutoria en que se pronuncia por juez, y encarga al reo los diez dias de la ley del Reyno, dentro de los quales ha de alegar y prouar sus excepciones que impidan la executio, y si la prouare el juez da sententia absolutoria, en la qual declara no auer lugar la dicha executio. Y condena al actor en las costas: pero si dentro del dicho termino no proua alguna excepcion legitima, aunque la proue despues de pasado el termino, no le aproua, cha, como diximos in dicta quarta parte primi Tomi. Y asi el juez da senten-

da condenatoria contra el reo, en que declara aver auido lugar la execucion pedida, y manda que se proceda por censuras contra el reo, hasta tanto que sea enteramente pagado el ailor de su deuda, y de las costas en que condena al reo, el qual si es lego procedese por censuras hasta el brazo seglar: las quales se dan segun y de la fuente que diximos in dicto tertio capitulo, prope finem primi partis huius secundum di Tomi, y si es clerigo dase carta de benignidad con termino de veynte y quatro horas, para que pague y cumpla, donde no lo descomulgan en la dicha carta, y despues de la carta de benignidad se da mandamiento executorio para se sacar bienes por la quantia dello, o en defecto dello prendelle, y se venden los bienes, segun y de la manera que en el fuero Real. Este estylo se guarda en las dichas audieorias, quando se pide execucion por virtud de sententia, y el reo parece declinando (como auemos dicho) pero quando parece al termino de la carta sobre contrato, no declinando jurisdiccion, la parte del ailor acusale la rebeldia al termino de los seys dias de la carta de sobre sententia, o de sobre contrato, y el reo haze parecencia, y luego, el ailor dize, que atento que no ha cumplido lo contenido en la dicha carta, que pide se le encarguen los quatro dias, y el juez dize que se los encarga, para que dentro dellos alegue sus excepciones, y passados, la parte del ailor parece a la primera audiencia, y dize, que los quatro dias son passados, y el reo no ha prouado excepcion que impida la execucion, que pide se proceda contra el, y el juez manda que se le lleue el processo, y si prouare alguna legitima excepcion el reo dentro de los quatro dias: el juez da sententia absolutoria, como arriba diximos: pero si hallare que no prouo alguna excepcion legitima, da sententia condenatoria, y manda proceder por censuras contra el reo: el qual si es persona grane dase carta de benignidad, y despues si es lego, procedese contra el por censuras hasta brazo seglar, como arriba se dixo, y lo mismo se haze si da carta de benignidad, quando es lego, y no persona grane, y si es clerigo, o persona del estudio dase carta de benignidad, y despues mandamiento executorio en sus bienes, o en su defecto de rrision, y se venden como queda dicho. Este estylo se guarda, quan-

do se presenta carta sobre contrato, o sobre sententia: pero quando se presenta algun cononimiento particular contra alguno, dase mandamiento para que pague, o parezca personalmente a reconocer a la primera audiencia, a la qual el ailor parece, y le acusa la rebeldia, y si el reo haze parecencia, la parte del ailor dize, que no ha pagado, ni reconcido, que pide se proceda contra el, el juez dize, que en todo aquel dia reconozca, donde no, que manda que se le declare toria, y si el reo era lego, y entró declinando, oyenle sobre la declinatoria, y el juez da sententia interlocutoria, en que se pronuncia por juez, y manda que el reo toda via cumpla lo que fue mandado por el dicho mandamiento en todo aquel dia, donde no, que se le declare toria: y si no reconoce, procedese contra el hasta que reconozca: pero si parecio a reconocer, y negó ser la firma suya, ni dixer cosa alguna, haze-se la via ordinaria, como diximos in dicta quarta parte primi Tomi, in capitulo de his, que executionem paratam habent in versiculo sexto, quod scriptura, pero si el reo reconoce, la parte del ailor parece en la audiencia Episcopal, y dize, que el reo ha reconocido, que acepta su confession, y pide se condene, y el juez manda se le lleue el processo, y visto el reconocimientto, pronuncia auto, en que le condena a que dentro de seys dias pague, y al termino el ailor parece en audiencia, y acusale la rebeldia, y pide que se le de executoria de la sententia, y el juez se lo manda dar con seys dias de termino, y el ailor al dicho termino le acusa la rebeldia, y si parece el reo, encargarle los quatro dias, y si no parece, mandase dar carta de claratoria si es lego, y procedese por censuras hasta brazo seglar, y si es clengo dase carta de benignidad, y despues mandamiento executorio en sus bienes, o a falta dellos que le prendan, y vendense como en el fuero seglar. Pero si parecio a los seys dias de la carta executoria, el ailor pide se le encarguen los quatro dias para que alegue, y prouene sus excepciones, el juez se los encarga, y passado el ailor parece, y dize, que los quatro dias son passados, y el dicho reo no ha prouado excepcion que impida la execucion, que pide se proceda contra el, y el juez manda que se lleue el processo, y da sententia y se procede de la manera que arriba dixi-

mos, quando se pide por carta de sobre contrato, ó de sobre sententia. Este estylo se guarda en la Audiencia Episcopal Salmantina, quando se pide por conoçimiento, y en algo se diferencia del estylo de la del estudio, adonde despues que el conoçimiento se reconoce, la parte del actor parece y acepta la confesio[n], y pide se le encarguen los diez dias, y el juez manda se lleue el proceso, y llenado, encargale los diez dias, y de alli adelante procede segun y de la manera, como quando se pidio por carta sobre contrato. Y ha se de advertir, que la oposicion que el reo hiziere, y la respuesta a ella, y las sentencias se han de ordenar, y hazer en la forma y manera que diximos en dicha quarta parte primi Tomi, in capitulo del processo executiuo en Romance fulminado, (salvo que en quanto alli diximos (no opongo á vna execucion) aça se ha de dezir, me opongo á vna carta de sobre contrato, ó á vna mandamiento executorio: y assi mismo si huviere algun tercero oppositor que pretenda tener derecho á los bienes del executado, se ha de guardar lo que en dicha quarta parte diximos in capitulo de tertio oppositore, y la oposicion se ha de hazer como alli diximos in dicto capitulo del processo executiuo en Romance fulminado, supradictus stylus, & forma procedendi in via executiva obseruatur in Episcopali, & Scholastica audiencia Salmantina in alijs vero tribunalijs Ecclesiasticis proceditur eadem forma, qua dictum fuit in quarta parte primi Tomi: nam si executio petatur contra clericum, & eius bona, datur mandatum executorium sicut in tribunalibus secularibus; si vero contra laicum in casibus in quib⁹ Ecclesiasticus cognoscere potest, datur mandatum executorium cum inuocatione brachij secularis, & iudex secularis ad requisitionem Ecclesiastici mandat executioni prædictum mandatum, & deinceps proceditur ab Ecclesiastico sicut in tribunali seculari: ac ideo non est, ut hic repetamus, quæ in quarta parte primi Tomi diximus. Si vero alius stylus obseruetur in audiencijs Ecclesiasticis, ille obseruandus erit, ac proinde canonicus consulere debet in primis stylum cuiuscunque regionis, ubi causas protegendas suscepit: à praxi tamen supradicta tribunalium Ecclesiasticorum Salmantinorum caueant iudices Ecclesiastici, nec ea vtan-

tur quando executio realis, vel personalis fieri possit, cum bodie Concilium Tridentinum, sessio[n]e 25. de reformatione, capitul. 3. mandet iudicibus Ecclesiasticis, ut in causis iudicialibus se abstineant à censuris, tam in procedendo, quam in diffiniendo negotia.

Y aduertese, que si el reo fuere pobre, y no tuviere bienes bastantes para pagar al actor, ó á sus acreedores, y estuviere descomulgado, ó preso, si fuere lego el tal reo, podrá vsar del beneficio de la cesion de bienes, como diximos in dicta quarta parte primi Tomi, in capitulo de sessione bonorum, y la petition que entones ha de dar, y el processo como se ha de fulminar, ha de ser en la forma que diximos in dicta quarta parte, capitulo del processo de cesion de bienes, y podrá tambien el tal reo vsar del beneficio de la espera de acreedores, como diximos in dicta quarta parte, capitulo de dilacione quinquenij. Y entones la petition y processo se ha de ordenar, como alli diximos in capitulo del processo de espera de acreedores. Pero si al tal reo fuere clérigo in sacris, ó beneficiado que tenga alguna renta Ecclesiastica, y estuviere preso, ó descomulgado, y pobre, ó no tuviere de que pagar, en tal caso no ha, ni debe vsar del beneficio, y remedio de la cesion de bienes, sino de otro beneficio, y remedio que pone el capitulo Oduardus, de solutionibus, & lex 2. titulo 6. par titula primera. Nam licet beneficium cessio[n]is bonorum inter laicos obseruetur, inter clericos tamen obseruari non debet, sed aliud beneficium clericis inopia laborantibus produm esse, ex capitulo Oduardus, de solutionibus, quo succursum est, ut clericus inops pro debito pecuniarum non detradatur in carcerem, nec in eo detineatur, nec excommunicetur, sed solummodo sauto iuratoria de soluendo arre alieno cum ad pinguorem fortunam deuenit ab eo exigatur, qui quidem text. satis indest clericum inopem non tenets bonis cedere, & ita firmant Panormitanus, Imola, & Ancharanus ibi, quos cum alijs pluribus referri & sequitur Conarruv. lib. 2. Varior. capit. 2. numero 9. & alios refert & sequitur Menoch. in libro 2. de arbitrar. centuria 2. casu 183. numero 30. & Innocent. Guierrez de inramento confirmatorio, 1. part. capit. 17. numero 44. quævis, glo. 2. & 3.

& in dicto capitulo. Oduardus, & ibi Hostiensis. Ioannes Andreas, & Henricus oppositam sententiam teneant, aduersus quos tenent supradicti Doctores scilicet, ubi Quartum hanc appellat veriorum, & sequentium, & idem firmat Baeca in tractatu de inopie debitorum, capitulo 17. à numero 1. & pro hac vera opinione facit, quod clericus non est conueniendus ultra quam foret posset deductis necessariis alimentis secundum glossam Bartolum, & alios ibi in l. miles, ff. de re iudicata, verbo, Facere potest, & gloss. in capitulo. studeat 50. distinctione. ac ideo clericus pro debito incarcerari non potest secundum Patrocinianum in dicto capitulo. Oduardus, numero 8. & communiter omnes ex Domino Antonio de Padilla in l. numero 7. C. de iuribus, & facti ignorantia, & Didaco Perez in l. titulo 3. libro primo Ordinamenti, in versiculo, ex quibus aliud emanat privilegium & ex Ioanne Gutierrez ubi supra numero 17. referente Rodericum Suarez, Gregorium Lupum, Covarruviam, Baecam, & alios plures eadem opinionem tenentes, & afferentes se iam ita in praxi obtinuisse per dictum privilegium sublatum est per Concilium Tridentinum, sessione 25. de reformatione, capitulo 3. ubi mandatur, quod quando excoecio realis, vel personalis in actibus iudicialibus fieri potest iudices abstineant à censuris Ecclesiasticis, nam dubitationis illud non est procedere quod clericus de iure capi possit. Aduertendum tamen est beneficium dicti capitulo Oduardus, solummodo competere clericis in sacris, vel beneficiariis deputatis seruitio alicuius Ecclesie, non autem clericis in minoribus ordinibus constitutis, vel scholaribus, ut res soluant Covarruviam libro secundo Variarum capitulum 1. numero 9. & Iacobus Menochius ubi supra, & Ioannes Gutierrez in dicto capitulo 17. à numero 10. Pro qua opinione facient quæ resoluimus in secundo prædicto huius secundi tomii 2. part. in versio quinto cognosca. Tamen si in scholaribus oppositum teneatur Rebus in authenticis habita, Consilium pro patre privilegia, quem resoluunt sub prædicti Doctores. Aduertendum etiam est clericum non posse renuntiare beneficio dicti capitulo Oduardus, & renun-

ciationem de facto ad eis factam nullam esse, secundum Hostiensium & Ioannem Andream in dicto capitulo Oduardus, etiam si cum iuramento renuntiatione facta fuerit, secundum Covarruviam ubi supra, quam Ioannes Gutierrez copiam in hoc ultimo resoluat in dicto capitulo 17. numero 31. nam negari non potest quin prædictum beneficium indultum sit in fauore potius ordinis clericalis, ut ipsemet fateatur in dicto capitulo 17. numero 34. ergo iuramento renuntiare non potest, argumento text. in capitulo si diligenti de foro, competenti, et ipse non facit satis, sufficit enim in aliquod de decus ordinis clericalis prædictam renuntiationem reddundare, prout redundat, quamuis non sit tantum opprobrium, quantum versaretur ex renuntiatione fore præsertim quod in hac specie attenditur in publicum totius ordinis, cui pacto priuatorum iurato renuntiare non potest, ut in dicto capitulo si diligenti Aduertendum deinde est beneficium dicti capitulo Oduardus in pluribus casibus non habere locum, & septem limitationes ad illud textum refert Ioannes Gutierrez ubi supra dicto capitulo 17. numero 10. Et praxi quæ, et circa illud beneficium obseruatur, est quod clericus habens beneficium à iudice petit, quod annuos redditus sui beneficii adiudicet suis creditoribus pro portione quantitas debita, dimissa sibi congrua portione ex re, vade alimenta percipere valeat, argumentum text. in capitulo peruenit, de fideiussoribus, hanc praxim præscripsit Stephanus Auerius in additionibus ad Capellam Tholosanam, in decisio 246. consentiunt Covarruviam, & Menochius ubi supra. Si vero debitor non sit beneficiarius, sed tantum in sacris constitutus, tunc petit à iudice, ut ab eo recipiat cautionem iuratoriam de soluendo & re alieno cum ad pinguiorem fortunam deuenit, & quod illum absolutum ab excommunicatione, & à carceribus relaxet, iuxta formam text. in dicto capitulo Oduardus, quod iudex facit præcedente ipsius clerici petitione, & confessione debitorum: nam adhuc ut gaudeat beneficio, dicti capitulo Oduardus debet debita confiteri, secundum glossam ibi verbo, Recognoscentem, & tunc petitio concipienda erit forma sequenti.

Libellus in beneficio cap. Oduardus.

F Viano clerigo presbytero vezino desta ciudad de Salamanca, preso en esta carcel Episcopal, o descomulgado, a pedimiento de fulano y fulano, sobre tanta cantidad de maravedis que les deuo, y confesso deuer, digo que yo soy Clerigo de Milla, y pobre, que no tengo bienes de que poder pagar a los dichos mis acreedores, y asi conforme a derecho no puedo estar preso, ni descomulgado por deudas: del qual priuilegio quiero gozar, y estoy preso de hazer la caucion juratoria, de que los pagare quando Dios me diere con que, y mejorar mi estado, a V.m. pido que aida mi relacion por verdadera, en quanto baste por su sentencia declare yo ser clerigo de Milla pobre, y tal que deuo gozar del dicho priuilegio: y asi declaro mande recebir y reciba de mi la dicha caucion juratoria, que estoy preso de hazer, y soltarme libremente de la prision en que estoy, y absoluiendome de las censuras por V.m. contra mi discernidas sobre la dicha razon, y sobre esto pido forme secto cumplimiento de justicia, y el officio de V.m. imploro, y las costas protesto en caso de contradicion, y juro en forma de derecho, in verbo sacerdotis, por las ordenes de San Pedro y San Pablo, que esto no pido de mala, &c.

Este pedimiento se haze en esta forma quando el clerigo pobre no es beneficiado, ni tiene renta Ecclesiastica, pero quando tiene beneficio dize en la peticion que: el está preso, o descomulgado, por tantos maravedis que deue a fulano y fulano, y que el no tiene de que les pagar sino es de los frutos y redditos de tal y tal beneficio que tiene, que el haze consignacion de los dichos frutos, y quiere que dellos se paguen los dichos sus acreditres, dexandole a el dellos para su congrua sustentacion, conforme a la calidad de su persona, y que haciendo lo sobredicho conforme al priuilegio que el derecho le concede, de qual quiere gozar, el no puede estar preso ni descomulgado por deudas, y asi pide a su merced lo declare, y mande sequestrar y guardar los dichos frutos, nombrando una persona abonada que los coja y tenga en

fiel deposito, y dellos le de a el cada año tantos maravedis para sus alimentos, y congrua sustentacion, que conforme a la calidad de su persona ha menester, saluo la judicial tassacion de su merced, y de los de mas vaya pagando a sus acreedores por sus antigüedades, hasta que entecamente sean pagados, y le mando soltar y absolver de las censuras en que está, &c.

Destos pedimientos manda el juez dar traslado a los acreedores, para que aleguen contra ellos si quisieren, y despues de auerse alegado por ambas partes, y aver cada vno presentado dos escampas, si ay algo que consista en prouea, recibierlo el juez a prouea con vn breue termino, y procedese como en la via ordinaria, aunque mas summariamente, y el juez da su sentencia conforme a la proceclada, &c.

QVAR.

QUARTA PARS.

HVIVS SECVNDI TOMI, DE

forma & ordine procedendi in causis
criminalibus.

EX CAPITE VNICO SVMMARIA.

1 **E** Piscope & eorum Vicarij generales, & foranei, atq. Fiscales, qualiter ministerium suum exerce re debeant, & quod sit propriu Episcoporum munus traditur.

2 Clericoru vita, & conversatio qualis esse debeat, & quomodo Concilium Tridentinu renouavit omnia que sancita antiquitus erant circa vitam, & honestatem clerico rum.

3 Episcopi inuigilare debent ne clerici sint criminosi, aut in honeste, & qualiter se habere debeant in corrigendis vitijs, & excessibus clerico rum docetur.

4 Episcopi & eorum officiales, non debent procedere ad capturam clericorum, nisi prius recepta summaria informatione, & aliquo indicio ex ea contra clericum resultante, & que obseruanda sint in summa prae dicta informatione, & quanta damna oriuntur ex eo quod passim cuilibet notario hac informatio committatur, & quantum in hoc iudices precauere debeant, latè resoluuntur.

5 Clerici incarcerari non debent pro quolibet delicto, nisi quando qualitas criminis exposcat, & tunc quae sint obseruanda, traditur, & nu. 6. in fine.

6 Alguacelli & reliqui ministri laici Episcoporum absque metu excommunicationis capere possunt clericos de mandato iudicis Ecclesiastici, & aliquando absque mandato.

7 Carceris plures species, & quando ad penam, & quando ad custodiam datur, demonstratur.

8 Clericus damnatus ad penam carceris perpetui an testari, & institui possit, traditur.

9 Iudices Ecclesiastici in actibus iudicialibus se abstinere debent à censuris, tam in procedendo, quam in definiendo, quando executio realis, vel personalis fieri possit.

Caput Vnicum.

HOC in loco latè agendum erat de modo & ordine procedendi in causis criminalibus apud Ecclesiastica tribusalia agendis, nisi à nobis latissime de hoc actum esset in 5. p. 1.

tomii, quæ ibi resoluta in præfenti recedenda erunt, cum stylus tribunaliſſimæ ſæculariſſimæ procedendi in cauſis criminalibus ſecundum cauſibus episcopaliſſimæ ſtylo ſocietate ſubſtitui, et eſſentem modis quibus in foro ſæculari proceditur ad crimina increpanda, & puniendæ, eſſentem præceditur in foro Eccleſiaſtico ad præſentem de hæc membra nris occupemus ad ibi tradita recurrendū erit. Quo in loco plura neceſſaria & vitia ad huius praxis inſtructionē inqueſcitur, ſolummodo in præſenti nonnulla animadverſione digna notanda reſui. & in primis admonendos cenſeo Episcopos, & eorum vicarios generales, & ſubregios, quæ Episcoporum locum tenent, viſque geant, & pones quos totius diocæſis moderatio ac regimen, ex iuris pæmiſſione de hæc deſerunt mandata, adhibere, iuxta ea quæ ſubſcriptis in præſentio huius ſecundi tomii in tertio præſidio, & eorum coadiutores eſſe ſua per quos ipſi Episcopii munera ſua exerceantur, ſiſte deſentia quæ loco officij Episcoporum, vel vicariorum ſuccedunt, & quod ex mandato Episcoporum, vel Vicariorum faciunt, ipſi Episcopii, & Vicarii ſecrete videntur, ut in dicto præſidio, in quarto præſidio diſimus, quod omnes & quilibet præſentibus ſibi miniſtris inſpectu tenent, quibus laborant, & miniſterium ſuum impleant ſuper grege ſibi commiſſo ſiſte de poſtibus præcipit 2. Timoth. 4. loqui, & de hac præſentibus 43. diſtinctione, & in capitulo aduſus 2. quæſtione 1. & in cap. niſi de renunciatione, & in Concilio Tridentino ſeſſione 6. de reformatione, cap. 1. implete, autem illud, ſe poſſe ſciant, ſi ſummo per eurent, & intendant inueſtigare ac coercere vitia, delicta, & exceſſus ſuorum ſubditorum, cum proprio id munus Episcoporum ſit, ut in cap. quæſtione, & quando, el 1. de reſolutione, & in Concilio Tridentino, ſeſſione 4. de reformatione, capite 1. & 4. poſitque ipſi ſint quaſi in ſignum ad ſagittam, ut inquit textus in cap. qualiter, & quando, el 2. de accuſationibus, ac proinde vitam ſuam inſtituere debeant, ut irreprehenſibiles, ſobrii caſti, domui ſuæ bene præpoſiti ſint, & familiae ſuæ inſtruant, & erudiat, neque poſti, vinoſi, impudici, cupidi, elati, blaſphemi, & voluntarium amatores ſint, ſed vitia fugiant, & virtutes amplectantur, & in veſticu, & cultu, & omnibus alijs præſentibus honeſtatem, quod eos face-

re maxime ſignetur Concilium Tridentinum ſeſſione 2. in decreto de modo viuendi, nam cum integras præſentibus ſatus ſit ſubditorum, ut inquit Concilium Tridentinum ſeſſ. 6. de reformatione, cap. 1. ſiſte oportet eos vitam inſtituere, quia nihil magis alios adpæctat, & Dei cultum inſtruit, quæ vita & exemplum eorum qui Eccleſiæ Dei præſident, & in altiore loco ſubſtituti ſunt, in eos enim reſpectu quoque in ſpeculum oculos conijciunt, & ex eis ſumunt quod imitentur, ut habetur Matth. cap. 5. Timoth. cap. 2. & in capitulo qualiter, el ſecundo, de accuſationibus, in cap. deſentibus 31. diſtinctione, quam diligentiam prælati, & eorum officiales præſentibus adhibebunt in corrigendis vitijs, & exceſſibus elencorum, iuxta textum in cap. inſpectuabili, in principio, de offi. ordinarij. & in Concilio Tridentino, ſeſſione 14. cap. 1. & 4. Nam cum eleſti in ſortem Domio ſint vocati, vitam, moresque ſuos oportet eos ſe componere ut habet, geſtu, inſpectu, ſermone, alijsque rebus nihil niſi grave, moderatum, ac religioſe plenam præſentibus, & leuſa criminali, quæ maxime in ipſiſſis eſſent, eſſugiant, ut eorum actiones, omnesque ſint in exemplum, ob idque Concilium Tridentinum ſeſſione 22. de reformatione, cap. 1. renouant quæ ſubſentibus & ſubſentibus 2. Summis Pontificibus, & ſacris Concilijs, de clericorum vita, honeſtate, cultu, doctrina, luxu, commiſſionibus, choreis, aleis, ſubſentibus, & alijs quibusque ſentibus, & eſſentibus poenis, vel maioribus arbitrio ordinarij imponendis, decreuit, de quibus habetur in titulo, de vita & honeſtate clericorum in Decretalibus, Sexto, & Clementinis, & in cap. non oportet, el ſecundo, de conſecratione diſt. 5. & in cap. credo 2. i. q. 3. Quam ob rem idem Concilium Tridentinum, ſeſſione 4. de reformatione, cap. 1. Episcopis præcipit, quod diligenter intendant, ne clerici ſint criminaliſſime in honeſtam vitam agant, ſi præſentibus moribus viuunt, quomodo redarguent laicos de ipſorum vitijs, & qualibet potuerunt eos corripere, cum laxitate reſpondere poſſint clericis eadem commiſſis, quæ viuperant, ad quam tamen correptionem, & punitionem faciendam Episcopii & eorum vicarij attendere, & conſiderare debent ea quæ eis admonet Concilium Tridentinum ſeſſione tertiadecima, de reformatione, cap. 1. nempe, quod ut faciliſſe, & cōmodiſſe

subiectos regere, & in vita, & morum honestate continere possint, istud animum aduertent se pastores, non perituros esse, & ita praeesse huiusmodi oportere, ut non in eis dominentur, sed illos, tanquam filios & fratres diligant elaborant, ut hortando, & monendo ab illicitis deterreant, & quando eos peccare per fragilitatem humanam contingat, Apostoli praeceptum ab Episcopis seruetur, scilicet, ut illos arguant, obsecrent, increpent in omni bonitate, & patientia, quia saepe plus operatur erga corrigendos beneuolentia quam austeritas, plus exortatio, quam comminatio, plus caritas quam potestas, & si ob delicti gravitatem virga opus fuerit, tunc cum mansuetudine rigor, cum misericordia iudicii clementer seueritas adhibenda sit, exemplo pii pastoris qui prius morbis quorum leuia fomenta adhibet, & postmodum ubi morbi gravitas postulat ad aciora & grauiora remedia descendit, haec & reliqua concilium Episcopis admonet. Idque etiam habetur apud Apostolum, Timothee. 1. capitulum, & Timothee 2. capitulum 4. in principio 4. distinctio, & in cap. ultimo 49. distinctione, & in cap. ultimo subiectus 95. distinctione, & in capitulo elemande, & in cap. corripitur 14. questione 3. Quod etiam admonens Episcopos, & eorum fiscales quod quoties in eorum perueniret notitiam aliquod crimen, vel excessum à clerico, vel à laico in casu quod de laici criminibus cognoscere possunt, quorum meminimus in prooimio huius secundae tomus, in praefatio secundo) ad capturam personalem maxime clericorum non prodeant ante receptam summariam informationem, & quia aliquid indicium, vel praesentium non resultet contra capiendum, cum ad capturam perueniri non possit absque ista informatione, vel indicio, ut resolutum in dicta quinta parte, primae tomus, §. de captura delinquentis, quod praefertim obliuiscendum est in captura clericorum, quorum forma ex ea magis facitur, ut notat Bernardus Diaz in practica criminali, capitulo. 17. ubi in qua summaria informatione sumenda, magnopere obseruantes quae in dicta quinta parte, §. de stylo fulminandi processum per viam accusationis resoluimus, & quae aduertit Bernardus Diaz in dicto capitulo 112. ubi malum iudicibus commendat ne praedictam informationem, & examinationem testium, cuiuslibet notario committant, cum exinde plurimum incommoda oriri soleant, ob idque eorum quod semper fiscales in eorum praesentia crimina denuntiant, ut iudices perperdere possint gravitatem & speciem delicti, & qualitatem personae contra quam sit denuntiatio, ut iuxta eam sustinere component, & intelligant quo zelo, & qua probatione denuntians mouetur, & an informatio summaria, & examinatio testium, & eorum illud negotium committi possit notario eorum quo denuntians facit denuntiationem, quia in criminalibus causis summa opera, & diligentia indices eligere debent personam tabellionis: malum enim intet, quod notarii animus non sit corruptus precibus, aut pretio, & talia affectio ex quibus notarii arcana negotii pandere, testes negligenter examinare, & variis artibus, & fallacijs ad suam prauam intentionem iudices ipsos trahere, & ob id delicta aliquando impunita remanent, & aliquando pauperes rei in defensionem, quare se video indices nimis ignavia notandos esse, cum in eligendis notariis praedictam diligentiam non exhibent, immo semper huiusmodi negotia criminalia committant, necdum cuiuslibet notario sui tribunali, verum etiam cuiuslibet notario rum officiali, quod maxime dolendum est, propter quam plurima noxia, & in commoda, quae in damnum Reipublicae, & etiam clericorum ex tali commissione oriri solent, nam cum fere semper pauperes sint praedicti officiales, facili negotio corrumpuntur, & diffida negotia disimulant, & sollicitudinem debitam in testibus examinandis non adhibent, reuelantque negotium, & depositiones testium ipsius deuitatis, ut blanditijs, & precibus testes alliciunt ad declarandas seu restringendas depositiones in iudicio plenario in suorum reorum, quas in iudicio summario fecerant, & ex diverso si clerici denuntiati forsitan negligentes fuerint in alliciendis praedictis officialibus manere petitis, vel aliquomodo maxima damna, sumptus, & expensas patientur, & testes in suis depositionibus excusantes clericos denuntiantes, & in eorum favore dicentes examinare nollunt, quinimo eos multis vexationibus, & molestijs fatigant, & affligunt, & hinc non ab eis in Concilio Trident. Sessione 22. de reformatione, capitulo 10. tribuitur potestas Episcopis tanquam delegatis sedis Apostolicae inquirendi satisficere.

4
Hic 123

ficientiam, & fidelitatem notariorum, & in officio delinquentes ad tempus suspendendi, vel perpetuo privandi usu exercendi notariatus officium, & in leg. 6. tit. 2. lib. septimo Recopilationis præcipitur tabellionibus ne suis officijs per substitutos deferuiat: ideo ad hanc commissionem notario faciendam iudex diligenter consideret ea quæ deo text. gloss. & Doctores in Clementina de officio, & potest. iud. delegati, ubi Vitalius in principio, super gloss. 1. notat talem commissionem faciendam esse cum causæ cognitione, & parte citata, & quod prius habenda est cognitio de idoneitate, & honestate examinato-^{is}, qui fieri debet dictæ commissionis, & Felinus in cap. cum causam numer. 36. de testib. ponit regulam: scilicet, quod iudex etiā in causa civilis per se ipsam debet examinare testes, & deinde ponit tres fallentias, & in secunda dicit quod quidquid sit de iure hodie tamen de consuetudine indubium est, quod iudex propter multitudinem negotiorum hanc examinationem committit notario, & refert. Angelum dicentem per text. dist. Clementin. 1. iudicē posse hanc commissionem facere sine consensu partium: nam ut inquit Francus in cap. mulieres de iudic. in 6. notabili vltim. electio tabellionis ad iudicē, & non ad partes spectat, & quod iudex, potest committere, sibi examinationem, quam iuramentum testium, quamvis Bartol. in Authent. apud etoquentissimum, C. de fide instrum. post gloss. ibi contrarium teneat, ut refert Felinus ubi supra, numer. 29. & 30. qui in nom. 21. ponit regulam, scilicet, quod in causa criminali iudex, hanc commissionem facere non potest, & ibi eidem regulæ adiungit fallentias, & notat Covarruvias lib. 2. Variarum capitul. 17. numer. 10. & Iacobus Menochius de recuperanda possessione remedi. 61. quæstio. 26. numer. 378. & quando iudex talem commissionem fecerit, diligenter considerabit, quæ supra diximus, & de tali commissione constare debet in processu per scripturam manu alterius notarij scriptam, quam illius qui examinavit testes virtute commissionis, secundum Thomam Grammaticum in cōsilio 67. inter criminalia, numer. 3. Lambertengū super statutis Mediolani, pag. 366. numer. 43. & Auzilium in cap. prætorum, cap. 27. numer. 19. & nos supra diximus in vltima annotatione ad totum opus, numer. 36. Alioquin si in processu non constaret

de tali commissione nullitas induceretur, secundum Iacobum Menochium in consilio 109. numer. 43. & nos diximus in prima parte, primi Tomi 8. Temp. numer. 136. & huc pertinent quæ ibi resolvimus in numer. 133. Propterea Vicarios admonere, ut in hoc delictis non sint, sed per se ipsos testes examinare in causis criminalibus laborant, & omnia quæ in summario iudicio à testibus deposita fuerint, eisdem verbis glossis, vel elegantibus, turpibus, vel honestis per notarium in scriptis redigi faciāt, ut etiam admonuimus in dist. 5. part. cap. 2. de stylo fulminandi processum, per viam accusationis. Quinimo in criminibus gravibus iudices prudētes solent, secū adhibere aliquē virum providum, & honestum, in cuius præsentia testes summaria informationis examinent, & ita consulti fieri Bernard. Diaz, in dist. cap. 112.

5. Admonere etiam iudices quod postquā ex summaria informatione clericum culpabilem repererint, non semper illum in carcerem detrahant, & personam eius capiant, nisi gravitas delicti exposcat, cuius poenæ corporis afflictio esset, in quo casu locus est capite personæ post summaria informationem, ut resolvimus in dicta quinta part. 6. de captura delinquentis, alioquin in levis criminibus citationem verbalis personalis sufficit, cum in eis fuga timeri non possit, quam citationem verbalem personaliter fieri posse in causis criminalibus probat text. in cap. 1. de iudi. lib. 6. quod in levis criminibus intelligendū esse resolvit Bernardus Diaz in dist. cap. 111. & idem observandum esse probat Gregorius Lupus in l. 8. tit. 1. part. 7. in gloss. 2. per illam legem quam ita ibi intellegit, & ad hanc citationem verbalem personaliter faciendam iudices debent cautos esse quod in ipsa citatione exprimant generaliter causam, asserendo personaliter coram nobis compages super criminali causa responsurus de qua increparis, & ita tenet Bald. in l. 1. §. vlt. in fine, ff. de procurat. Decius in cap. personas, col. 5. vers. Tertius casus, de appellat. & Tiraquell. de poenis temperandis in præfatione, nu. 59. sed si criminis gravitas fuisset clericum personaliter capiendum esse, diligenter iudices curent, quod clericus capiatur, quide iure propter crimen capi, & in carcerem detruhi potest, iuxta text. in cap. dilectis, & ibi Panormit. & Decius de appellat. quod tamen intelligendum est verum, nisi

talis

ecclesiasticus nobilitate, nam tunc in vinculis detineri non deberet, quia nobilitas publico carceri mancipari non debet, sed congruentior locum, & honestior est sibi assignandus, ut patet palatium potestatis, aut tota civitas, secundum Ias. in repetitione Ludmigena, col. 25. de ipse ipsando, quod sequitur Pater. Rub. in repetitione rubricae & 2. num. 13. Matienso in Dialogo rectoris 1. part. cap. 9. pumet. 11. & 12. & est lex 4. tit. 39. part. 7. & 3. p. 1. p. 1. Gre. got. Lupan glossa verbo, O me de bono lugat, & in verbo, Ligar seguro. Quinimo etiam si crimen enorme esset, propter quod pena corporis afflictiva veniret imponenda, adhuc tamen nobilis in carcere publico non esset detinendus, sed fides custodibus dare posset, ut eleganter resoluit Rodericus, Suar. de fideiussore in causa criminis, nisi colum. milu 14. versio. sed ego illam limitasem. Quod in sacerdotibus observandum erit cum per sacerdotum quilibet esset huius nobilis secundum Ioan. Andres. 10. cap. 9. ubi patet de scriptis non ordinandis, & inquit de nobilitate, cap. 9. & Dido. Part. 1. l. 1. tit. 3. lib. 1. ordinandis colum. 109. in fine, hoc tamen observari a iudicibus non video, immo pro quoqueque crimine in carcere publico clericos detineant, ac ideo multum in hoc adquerere debent, ut statim dicemus, sed si quilibet suspectus esset de fuga, tunc custodes possent illum in vinculis detinere, ut probat l. 6. tit. 1. 29. part. 7. ad quam tamen captivam iudices huius debent allegare, & ministros fideles cum familia competentem, in quibus salaria necessaria tribuantur, ut obligetatem donec per munitionibus non corumpantur, quod licet laici sint, de mandato tamen iudicis absque metu excommunicationis clericos capere poterunt, iuxta text. in cap. 1. de sententia excommunicationis, quinimo absque mandato iudicis ad capiendum delictum committendum clericos capere poterunt, secundum Panorm. in cap. 1. non ab homine, & ibi Decium, & Aretium de iudiciis, quos sequitur Bernardus Diaz in practica criminali cap. 1. 4. & eandem opinionem tenet Iason in principio instituti de actionibus, col. 1. & in l. 1. de iurisd. quia omnium iudicum, & Borgia in l. episcopatum, c. 1. quomodo de quando iudicet, quinimo clericum de fuga suspectum absque mandato iudicis post delictum commissum mittit iudex ecclesiasticus latere.

ens capere poterit, sine metu excommunicationis, secundum Panormitanum in cap. 1. si vero de sententia excommunicationis, & Parisium de Pyro in tractatu de syndicato, fol. 66. verbo. Captura numero 10. & communiter omnes ex Segura in l. ab ex hereditatu, & deleg. 1. l. 1. c. 1. n. 69. instit. de actionibus, & Dido. Part. 1. l. 1. tit. 14. libro secundo ordinamenti, versiculo, casu autem, & si Bartiam, & Aretium contrarium tenentes refutat Bernardus Diaz in dict. cap. 1. 4.

Advertere in super iudices debet, quod postquam constitutus aliquem clericum delictum commisisse, capiendumque esse, posse illum ab Ecclesia extrahere si ad eam confugerit, ut resoluimus in dicta quinta parte primi tom. in §. de delinquentibus ad Ecclesiam confugientibus in versiculo, trigesimo secundo, & si iuxta qualitatem delicti, & delinquentis, iudices inspexerint in carcere detinendum esse, tunc curare debent, ut carcerem inmundum, nec corporis afflictivum sit, sed potius assignandus, secundum qualitatem delicti, & personam ipsius delinquentis, ut diximus in dicta quinta parte, primi tom. §. de Captura delinquentis in versiculo, qui carcer delinquentibus, quia in re iudices considerare debent, quod resolutum in proposito. Bernardus Diaz in practica criminali cap. 1. 6.

ubi constituit triplicem speciem carceris, aliter quod aut carcer assignandus est ad solum custodiam delinquentis, ut probatur in Laut damonum, & soleat, si de potestate, & de custod. reor. quocumque solus sit delictus custodiam, & securitas loci attinet de pda est sine eo quod communicatio amicitiarum, & alia solatia carceris tollantur. Hanc enim carceris prohiberi non debent, ut in l. 1. sum glossa. Cade custodiam tenent, & in l. 4. tit. 1. 29. part. 7. ex causa tamen, ut patet ante confessionem receptam aliquando iubetur custodibus permittant aliquem carceris loqui, ne infirmetur ad negandum, secundum Greg. Lupan dict. l. 6. in glossa fin. qua in re causari debere esse iudicis admonet, quod quidam aliquis clericus punitur confusum iudice Ecclesiastico se offert timens iudices seculares, petereque aduersus eos inhibitionem, in carcere tutissimo detineant, & in carcerem solum cum detrahant, non vero dimittant sub fideiussoribus, aut in Ecclesia, vel monasterio ponant, nam preter incommoda plura, que inde evenire solent,

alioquin si facile prædictæ executioni, locus non esse, tunc eis licebit censuris Ecclesiasticis aduersus delinquentes procedere, præcedente saltem bina monitione, etiam per edictum iuxta id res postulauerit, & si hoc res iudices obseruauerint satisfaciant mandato eisdem iniuncto à Concilio Tridentino, sessione 25. de reformatione, cap. 3. Sed si reus delinquens absens, & contumax

faciat, tunc in casibus in quibus de iure canonico contra absentem procedi potest (quorum meminimus in dicta quinta parte primi Tomi, §. de modo procedendi contra reum absentem in principio) tunc enim erit fulminandus processus, prout stylus eiusque tribunalis obseruauerit, qui sunt ita diuersi, quod longum esset recensere vniuersiusque stylum.

Finis quartæ partis huius secundi Tomi.

QVIN-

HVIVS SECVNDI TOMI,

de forma, & modo procedendi in secunda
instantia apud tribunalia Ec-
clesiastica.

Ex capite vnico summaria.

1 **A**ppellatio an Principis rescrip-
to, vel lege collipossit cum iu-
sta causa, vel sine ea, & an in

2 Principe presumatur, vel de ea
constare debeat, & an tunc in a-
liquo casu appellari possit, tradi-
tur.

3 Appellatio interposita in casibus
prohibitis à lege, vel Principe,
habet effectum deuolutiuum tan-
tum, non suspensiuum, ac ideo
tunc inuocata, & attentata per
iudicem à quo non reuocatur
ante omnia per iudicem ad quem
licet alias reuocari debeant.

4 Appellatio ab interlocutoria in om-
nibus instantiis, & in utroque
foro sublata est, & ibi explicatur
Concilium Tridentinum, & re-
gula Chancellaria Pij Quinti, &
Gregorij XIII. & etiam intra
quod tempus finiri debeat.

5 Appellatio gradatim est interpo-
nenda, non omisso medio, nisi ad
Papam, Nuntium, aut Princi-
pem, vel eius Chancellarias, &
quid in appellacione interposita
à Vicario Episcopi, & à Prala-

tis alijs inferioribus subiectis Epis-
copis, & quid quando prelati ha-
beant iurisdictionem secularem,
traditur.

6 Appellatio in foro Ecclesiastico in-
tra decem dies à die intimacionis
sententie interponi debet, quod
tempus, & relique iuris dilatio-
nes ex iusta causa possunt à iudice
restringi, & prorogari.

7 Apostoli appellacionis sunt petendi,
& intra quod tempus peti de-
beant, & cuius expensis sunt dan-
di declaratur.

8 Appellans tenetur suis expensis om-
nia acta processus ad superiorem
deserre, & si reus eui vti velit,
pro rata soluet eas, & intra quod
tempus notarius teneatur acta
exhibere appellanti, & qua pæ-
na iudex teneatur, si impedierit
in acta appellanti tradantur,
& ibi Concilium Tridentinum,
explicatur.

9 Appellatio in foro Ecclesiastico
coram quo iudice interponi de-
beat.

10 Libellus appellacionis in foro Ecce-
lesiastico.

fiatifico Hispanie composuit.
 10 In libello appellationis a diffinitiva causa grauaminis non sunt exprimenda, sicut in appellatione ab interlocutoria.

11 Appellatio quando remaneat deserta, ex eo quod appellans intra terminum non se praesentauit coram superiore, vel non petiit apostolos, vel non suit prosequurus appellationem.

12 Appellans coram superiore cum testimonio suae appellationis debet se praesentare petens ab eo, ut det sibi mandatum inhibitionis, citationis, & compulsionis.

13 Superior appellanti coram se praesentanti dat solummodo mandatum citationis & compulsionis, inhibitionem differt donec actus processus ad se deducatur, & ex his videat an a sententia diffinitiva fuerit appellatum.

14 Inhibitio contra iudicem a quo quodammodo, & in quibus casibus dari debeat a superiore, traditur, & ibi declaratur Concilium Tridentinum sessio. 13. de reformat. cap. 3. & sessio. 24. de reformat. cap. 10. & sessio. 25. de reformat. cap. 14. circa non admittendam inhibitionem superioris contra inferiorem in causis criminalibus.

15 Libellus grauaminis in foro ecclesiastico coram iudice appellationis potrigendus, Hispanie composuit.

16 Reuocatio actorum in quacunque parte licet ab appellante peti potest, licet rarius sit quoniam in ipso libello grauaminum peratur.

17 Libellus responsorius appellari in foro ecclesiastico Hispanie composuit.

18 Appellatio ab interlocutoria exa-

lis processus prima instans, & non ex nouis secundae iustificari debet.

19 Iudex ad quem pronuntians se iudice in causa appellationis interposita ab interlocutoria retinet et a cognitionem negotii principalis, & super isto articulo ante omnia debet profertur sententiam.

20 Iudex ad quem praeuidens appellationem ab interlocutoria esse iniustam debet pronuntiare se non esse iudicem, remittens negotium ad inferiorem, & appellantem in expensis condemnans.

21 Regula quod in secunda instans non allegata allegabo, & non probata probabo, qualiter intelligatur.

22 Sententia interlocutoria quibus iudex ad quem pronuntiat se iudicem, vel non iudice Hispanie composita.

23 Sententia interlocutoria qua iudex ad quem recipit partes ad probandum, Hispanie composita.

24 Sententia diffinitiva tam confirmatoria, quam reuocatoria Hispanie composita. Et ibi stylus qui obseruatur quando iudex ad quem denegat appellationem.

Caput Vnicum.

Remissis ac repetitis in isto tractatu omnibus iis, quae in 6. part. 1. Tomi, resoluimus circa remedium appellationis, & eius distinctionem, & quo iure esse inuenta: & quatuor

plex & quos effectus habeat, & intra quod tempus interponi debeat, & in quibus causis permitta, vel prohibita sit interponenda, & qualiter sit interponenda, quae omnia ibi explicauimus in proemio cum sequentibus, & huic tractatu conducunt. Non nulli tamen

latum in præfententur prænotanda, & primum prænotare licet, appellationem Principis reſcripto, vel lege tolli poſſe, vt probat tex. in l. 1. §. interdum, ff. à quibus appellare licet, & in c. 1. de reſcriptis, & in cap. paſtoralis, de appell. & in cap. ſuperqueſtionum, §. ſi veto, de offic. deleg. & in l. 13. tit. 3. part. 3. & firmat Panor. Decius, Felix, & Mantua in Rub. de appellationibus, & communiter omnes ex Rebuf. in conſtit. ſecundò tomo, titulo de reſcriptis, in præſatione, num. 161. Couar. in præſentis quæſt. cap. 23, num. 6. & Pinelo in l. 2. 1. p. Rub. 2. n. 1. C. de reſcindend. venditione. Quod tamen à Principe fieri debet, iuſta cauſa interueniente, alioquin princeps iniuſte faceret, ſecundum Andræam Iſernia, & Mathæum de Afflictis in conſtitutione. Neapolit. in procemio, quæſt. 10. quos reſert & ſequitur Couarruias in diſt. 10. capite 23, num. 6. verſiculo 7. illud. Et cauſa iuſta deberet coſtare Principi, aliàs peccaret, ſecundum Couar. vbi ſupra. Qui nimo apparere deberet, alioquin credendum non eſſet principi aſſerenti cauſam ſubſiſſe ex Felino num. 32. Berojo. num. 182. Decio, num. 28 in cap. quæ in Ecceſiaſticis, de conſtit. Alciſto in regul. 3. præſumpt. 8. Nauar. in cap. ſi quando, de reſcriptis, pagina 63. numer. 7. & Menochio in tractatu de recuperanda poſſeſſione teme diſt. 35. quæſtione 16, num. 352. quidquid oppoſitum teneant Petrus Duēnas in reg. 43. Et hinc eſt, quod princeps ex iuſta cauſa tollit appellationem in pluribus caſibus quorum aliquot congerit Petrus Duēnas vbi ſup. Cui verò & communi opiñioni non obſtat, ſi dicatur, appellationem de iure naturali eſſe, quatenus eſt deſenſio, vt probat tex. in cap. cum ſpeciali, §. porro, de appellatio. ſed quæ iuris naturalis ſunt à Principe tolli non poſſunt, vt in Clemētina, paſtoralis, §. cæterum, de re iudicata, & in §. ſed naturalia, inſtituta, de iure naturali, ergo, &c. Nam omniſus interpreta tionibus Baldi, & Panormitani, quas optime refutat Pinelus vbi ſupra, reſpondendum eſt, quòd ſublata appellatione, per legem, vel principis reſcriptum non cenſetur grauato ſublata omnimoda deſenſio, cum recurſum habeat ad ſuperiorem per viam querelæ, ſecundum gloſſ. 1. in eapitulo querelam, de procuratoribus, & ſa l. 6. titulo 18. libr. 4. Recopilationis, & etiā per viam ſupplicationis, iuxta textum in l. unica, C. de ſententijs perfectorum præ-

torum, & gloſſa in capite, ex literis, verbo, ſupplicavit, de reſtitutio. ſpoliat. & in l. 1. & 2. cum alijs, titulo 19. lib. 4. recopil. & etiam per viam reſtitutionis, ſecundum gl. in capitulo Apoſtolicæ, verbo, retractari, 35. quæſtione 9. receptam à Felino, & Ripa num. 35. in capitulo 1. de reſcriptis. Quinimo tunc grauatus appellare poſſet, ſi maſiſſe graueretur: nam tunc appellatio non cenſetur ſublata, vt ſignat gloſ. in capitulo, ex conqueſtione, verbo, poſſ. de reſtitutione ſpoliatorum, recepta communiter ex Panormitano, ibi, numero 5. & in capitulo inter cætera, num. 3. de re iudicata. Bene verum eſt, quod tunc appellatio non habet effectum ſuſpenſiui, ſed tantum deuolutiuum, iuxta textum in capitulo Paſtoralis, in principio, de appellationibus, & ibi notant Imola, numero 5. & Peruſinus numero 6. & communiter omnes ſecundum Couarruias vbi numero 7. & idem probat textus in c. Paſtoralis, §. præterea, de officio delegat. dum ibi dicitur, quod quando proceditur appellatione remota, non ſuſpenditur iuriſdictio inferioris per appellationem, donec Papa cauſam committat, ergo à principio appellatio habuit effectum deuolutiuum, & non ſuſpenſiuum. Quo ſit, quod licet innouata & intentata per iudicem à quo poſt appellationem à ſententia diffinita, vel intra tempus à iure conceſſum ad appellandum, reuocanda ſint remedia attentatorum per iudicem appellationis, vel per ſiſum iudicem à quo, iuxta textum in capitulo, non ſolum, de appellationibus. libro 6. & ea quæ reſoluit Couarruias in præſentis quæſtionibus, capitulo 23. numero 1. tamen attentata per iudicem à quo in caſibus, in quibus appellatio non eſt admittenda, vel quando proceditur, cum clauſula (appellatione remota) via tribuſ ſcholaſtico Salmantino, & in alijs, quibus hoc priuilegium competat, reuocanda non ſunt, eſt quis maſiſſe graueretur, & cauſa cognitio ad ſuperiorem de uoluntate per appellationem, quia tunc appellatio non habet effectum ſuſpenſiuum, vt ſupra reſoluimus, ac idem iuriſdictio inferioris non fuit ſuſpenſa, ita cōcludit Couarruias in diſt. 10. capitulo 23. numero 7. Et ita ex ſupradictis conſtat, quod quando per legem, vel Principis reſcriptum appellatio tollitur, non cenſetur ſublata omnimoda deſenſio, ſed ſolummodo ille modus deſenſionis per appellationem, non eſt

esse plures tribuendi non recipit iustitiam
causae, sed solum quod consideratur est, ut
reus plene adducatur et iustitias fiat, quae
tamen per praedicta remedia fieri poterit
secundum Pinellum ubi supra, no. 12. Et
hinc est, in pluribus casibus sublatam esse
a iure appellationem, ut diximus in 6. p. 12
tomi in proemio, no. 19. ubi resolvimus
inter aliquos precipuum esse, quando ab
aliqua sententia interlocutoria appelletur,
& in utroque foro ecclesiastico & saecula-
3. i. hoc prohibuit esse, nec dum interlocu-
torij latis in prima instantia ab ordinarijs
locorum, verum etiam in latis in 2. & reli-
quis instantijs, pro hac extensione addu-
cetes regulam Chancellarij, 6. Pij Summi
Pontificis Quinti & aliam regulam Chancel-
larij 35. Gregorij XIII. Summi Pon-
tifici, quam alij adducere solent pro contra-
ria opinione, dum illa regula inquit, quod
in causis in Romana curia pendens, & in
futuris a sententia interlocutoria appel-
lari non possit, ergo per argumentum ab
speciali videtur contrarium dicendum esse
in alijs causis pendens extra curiam in
2. & reliquis instantijs, ut patet in instantia
Archiepiscopi Nuntij, & status delega-
ti. Quod argumentum eis non suffragatur:
nam maior ratio prohibitionis appella-
tionis ab interlocutoria lata in secunda
instantia Archiepiscopi, Nuntij, vel delega-
ti versatur, quam prohibitionis appella-
tionis ab interlocutoria lata in secunda in-
stantia curiae Romanae, nam secunda in-
stantia Archiepiscopi, Nuntij, vel delega-
ti terminari debet intra unum annum, vel
saltem ex causa intra biennium, ut in capitulo
cum sit Romana, in principio, de appellat.
& in Clementina, sicut, eodem titulo; &
ita tempus illius instantiae facilius consu-
meretur, in prosecutione harum appellationum
ab interlocutorijs, & negotia causa
se principalis in diffinitionem remaneret.
Ceterum secunda instantia curiae Romanae
nullo tempore finitur: dimittit ali-
quis actus ibi intra annum factus fuerit,
vel resolvimus in tertia annotatione de in-
stantia huius totius operis in versis glo, ex-
terum, ubi etiam diximus intra quem ter-
minum haec instantia appellationis ter-
minari debet, quod hinc tractum multum
conducit, & supradictae resolutioni sunt
adenda a nobis resoluta in dicta 6. parte,
1. tom. in proemio, num. 18. Praeterea
etiam est appellationem gradatim in-
terponendam esse de minori iudice ad ma-

iorem proximum & immedicabilem, non ve-
ro omisso medio ad alium superiorem di-
stantem, & non proximum, secundum Specu-
latores in titulo de appellato. §. nunc
tractemus, in principio, & sicut lex Impera-
tores, ff. de appellat. Quae resolutio vera
est & procedit de iure civili, & in foro
saeculari, tamen de iure canonico, & in foro
ecclesiastico omisso medio ad Papam ap-
pellari potest, ut probat text. in capitulo ad
Romanam 1. question. 6. & in capitulo si duo-
bus: & in capitulo sollicitudinem, de appellat.
& notat Perusinus in capitulo dilecti, el. 3. eoa-
dem titulo, nisi appellaretur ab subdelegato
delegato Papae: quia tunc ad ipsum delegatum
est appellandum, iuxta textum in capitulo
si delegatus, §. final. de offic. delegati lib.
6. & notat Perusinus in dicto capitulo si duo-
bus, columna penultima. Pari modo in foro
ecclesiastico ad Nuntios & Legatos
Papae omisso medio appellatur, secundum
Panormitanum, & Perusium in dictis
capitulo dilecti el. 3. & ita praxis observatur,
& etiam omisso medio in alijs casibus ap-
pellatur, quos congerit Maranta de ordine
iud. 6. part. membro 2. in numero 357. Et
quod omisso medio ad Papam & ad eius
Legatos appellari possit, resoluit Covar-
ruyas in practicae question. 4. num. 9. ubi
etiam concludit, quod in hisce regnis His-
paniarum omisso medio ad Regem vel eius
curiam appellari possit, per textum in l. 18. ti-
tul. 2. 3. part. 3. iuxta quam resolutionem in-
telligenda sunt superius adducta. Quo fit
in sententia vicarii generalis Episcopi ap-
pellandum non esse ad ipsum Episcopum,
quia est unum & aequale tribunal, ut resolu-
imus in Secundo Tomo huius operis in
tertio Praeludio, ubi diximus a sententia
vicarii forane Episcopi ad ipsum Episcopum
appellandum esse, quod etiam ad istum
tractatum confert. Fit etiam a praetatis in-
senioribus & eorum officialibus subiectis
Episcopis ad ipsos Episcopos appellandum
esse, quia sunt proximi superiores, non ve-
ro ad Archiepiscopos, iuxta textum in capitulo
Romana, §. ab Archiepiscopo, de appellat.
in 6. qum in nona Concilii Tridentini, ses-
sione 12. de reformatione, capitulo 7. in super
ab Episcopis habentibus civilem & saecula-
rem iurisdictionem appellandum esse ad
Archiepiscopos, nisi ex consuetudine pri-
vilegio, siue iure alio speciali ad alium
appellandum, iuxta textum in dicto capitulo
Romana, §. debet, per quem textum defenditur,
l. 8. titulus 3. lib. 1. Recopilationis, dum sta-

Quintæ partis secūdi Tomi.

tut ab Episcopis habentibus secularem iurisdictionem appellandum esse ad ipsum regem, & iuris curiam, non vero ad Archiepiscopos, vel ad alios iudices superiores ecclesiasticos, nam hoc competet Regi Hispaniarum iure quodam speciali ex eo quod cum temporalis & civilis potestas regni Hispaniarum sit penes ipsum solum Regem, ab eoque in alios deribatur (ut resoluimus in prima parte, primi tomii in primo Tempore) consequitur Episcopos & prelatos ecclesiasticos iurisdictionem secularem non alium debere habere quam ex Regis cessione, semperque apud ipsum Regem mansisse hanc supremam iurisdictionem, cognoscendi de appellationibus à iudicibus inferioribus interpositis, & ita in hisce regnis appellandum est à prelatibus habentibus secularem iurisdictionem ad ipsum Regem, & eius tribunalia suprema, & non ad Archiepiscopos, quia de iure hoc regi competit, & defenditur, ex dicto ext. pte. Romana, 6. debet, ibi, si iure alio, cuius divisionem comprobant Concilij Tridentinae sessione 2. de reformatione, capit. 7. & ita resolvit Covarruv. in practiceis questionibus, capit. 4. numer. 2. & Didacus Perez in l. 5. titulo 4. libro primo ordinamenti. Prænotandum insuper est quod in dicta sexta parte, in proœmio, numero 14. & 15. resolvimus appellationem in foro ecclesiastico interponendam esse intra decem dies connumerandos à die intimationis sententiæ, quod quidem tempus ex iusta causa à iudice restringi poterit, secundum Panormitanum, & Decium, numero 19. versiculo, potius, in capitulo cum sit Romana, de appellationibus, contra glossam ibi, verbo, Recusis; quinimo prædictum tempus ex iusta causa etiā prorogari poterit secundum Felinum, numero 4. in dicto capitulo cum sit Romana, cuius opinioni non obstat, text. in capitulo, oblatum de appellationibus, ubi tempus à iure concessum ad prosequendam appellationem nequit à iudice prorogari, etiam ex iusta causa, nam respondet, quod idem ibi denegatur potestati iudici prorogandi illud tempus, quia si iuxta causam prorogandi extitisset iam à lege, facta est propositio alterius anni per text. in dicto capitulo cum sit Romana: & in capitulo, ex ratione eodem titulo l. obidique iudicis provisio cessat argumento text. in l. final. C. de pauperibus conuenit, ut optime advertit Decius in dicto capitulo cum sit Romana, numero 21. &

Porcius in capitulo 1. §. si quis noster 5. de exceptionibus, lib. 6. & pro hac opinione facit, quod iudex ex causa omnes dilationes à iure concessas, etiam sine ministerio iudicis coardare & prorogare potest, ut probant Panormitanus Felinus & Decius, numero 13. in dicto capitulo cum sit Romana, & Alexand. de re iudicat. ff. l. 2. numer. 5. post Bartolomeum numer. 4. & idem tenet Antonius de Butrio in dicto capitulo cum sit Romana numer. 12. ubi eam testatur communem Augustinus Beronius, numer. 61. quæ communis fundatur per text. in capitulo, inducie, et l. ibi si rerum urgentissimas 3. quæstio 3. & in l. final. versiculo, nisi rerum urgent. C. de dilatione, & si glossa in dicto capitulo cum sit Romana, verborum, recisus sequuntur Baldus in Authentica, ei qui, C. de temporibus appellat. & Bonifacius in Clementina, quando in, numer. 49. de appellatio, & Gregorius Lupus in l. 22. titulo 13. parte 3. in glossa 5. ubi simpliciter transit cum Baldo, & eadem consentit Didacus Perez in l. 1. titulo 16. lib. 3. ordinamenti in glossa verbo, Cuius duas, in versiculo, utrum autem quilibet in l. 1. titulo 3. ordinamenti in glossa 5. & in l. 1. titulo 4. libro 3. ordinamenti in glossa verbo, Dala te, hoc ad utraque partem disputat, & tandem concludit, iudicem non posse minuire vel prorogare dilationes à iure concessas sine ministerio iudicis, bene tamen concessas cum ministerio iudicis, cuius fundamentum satisfieri potest dicendo, procedere nisi iuxta causam intromerit, ex qua iudex possit brevare seu extendere prædictas dilationes. Prænotandum rursus est, quod in d. 6. pte. 1. tomii in proœmio numero 40. prope finem, resolvimus apostolos petendos esse in ipsa appellatione insisterentibus, & sufficereque vno actu, & contextu illos petere quos tamen appellans tenetur petere intra triginta dies connumerandos à tempore, quo incipit currere decennium appellationis, quod est à die intimationis, sententiæ ut supra resolvimus, & quod intra prædictum terminum Apostoli sint petendi probat text. in cap. ab eo, de appell. lib. 6. & in Clementina, quantum, eodem titulo, ubi glossa, verborum Tempore, tenet connumerandum esse illud terminum à tempore quo decennium appellationis currere incipit, nisi iudex à quo brevior terminum ad Apostolos recipiendos assignaverit appellanti, quod facere potest, iuxta text. in dict. Clementina

tijs quantis, & ibi dicitur, quod si intra
terminum à iudice praefixum appellans
non comparuerit coram iudice, & petie-
rit Apolos sub tradit, appellatio rema-
nebit deserta, & idem quando iudex sta-
tuerit terminum iuris incurratur si intra
eum appellans non pegerit Apolos & iu-
dici sub dari, vel si oblatos recipere recusa-
uerit. Et plura de istis Apolos vide apud
Speculatorem titulum de Apolos, & Ma-
rantam de ordinis iudiciorum 3. par. 6. par-
tis 2. tit. 2. num. 208. ubi in numero 213.
post glo. in dicta Clement. quoniam, verb.
Oblatos resoluit. Apolos dandus esse
expensis ipsius appellantis, qui etiam hodie
omnis processu gesta coram iudice in se-
ntentia tenetur suis expensis ad iudicem ap-
pellantis transferre: & si pars appellata co-
paruerit, cogenda erit proportionem sua
expensis actorum, quia translata fuerint,
soluere fit illis uti voluerit, nisi ex loti con-
suetudine ferretur, ut in agrum onus solu-
endi expensas appellanti incumbat. Et
notarijs causis copiam praedictorum actio-
num congrua mercede sub soluta tenetur
exhibere contra non semel aliquo punien-
dis et arbitrio ordinarij, & si ipse ordina-
ritur particeps fuerit huius impedimenti,
ne dicta integre appellanti tradantur intra
tempus debitum, ad dupli poenam quanti
ea eis fuerit tenebitur, ita decretum extat
in Concilio Tridentino sessione 24. de re-
formatione, capit. 20. prope finem, in ves-
ficul. praeteret. Quod praedictam in cau-
sis civilibus, quibus in criminalibus, de qui-
bus decretum illud loquitur. Cui non ob-
stat aliud decretum ipsius Concilij, sessio-
13. de reformatione, capit. 13. ubi dicitur,
quod in causis criminalibus iudex à quo
appellatus fuerit, ad processum teneatur
exhibere gratis ipsi appellanti, ut illa pro-
ducatur coram iudice appellationis, ergo vi-
detur, quod non debeant transferri, nec ex-
hiberi expensis ipsius appellantis, nam
respondeo, quod illud decretum debet
intelligi, scilicet, quod iudex ipse à quo
nulli debet postulare, & recipere pro il-
la exhibitione actorum, sed gratis teneat-
ur illa exhibere: ceterum expensas quae

factae fuerint in itinere, & in transi-
tione ad iudicem appellationis, & quae ipsi
notario causae pro labore, & suis expen-
dis solui debuerint, pars appellans soluere
debet, & in hac specie intelligitur text.
Concilij Tridentini in dicto capit. 20.
versicul. praeteret, & ita existimo conside-
renda esse praedicta decreta Concilij. Pre-
notandum deinde est, quod in dicta ex-
ta parte primi Tomij in proemio, nume-
ro 53. resoluimus, appellationem interpo-
nendam esse coram iudice à quo: & est in-
telligendum, quod si iudex à quo appella-
tionem deiecit, nec ei deservit, immo in
causa procedat in nouo tunc appellanti
mittit mandatum alicui procuratori chan-
cellariae, ut à Senatoribus Regij prouiso-
nem Regiam obtineat, quia praecipitur
notario causae, quod processum origina-
lem ad praedictam chancellariam remittat,
& iudices ecclesiastici exhortentur, quod
excommunicatos abstant per spatium
sexaginta dierum: sic processu chancella-
riam delato, auditores, eo viso, an ecclesia-
sticus vim intulerit appellanti in non de-
ferendo eius appellationi si eis consiterit
vim illatam fuisse, proferunt sententiam
qua declarant, vim illatam fuisse, & ex-
hortantur iudicem, quod appellationis de-
serat alioquin si eis consiterit vim illatam
non fuisse à iudice ecclesiastico, eadem
processum remittunt, ut in causa proce-
dat, quam cognitionem per vim violenti-
ae auditores regij habent, per ea quae
soluimus in prima parte 2. omni, in primo
Tempore, numer. 3. in versicul. 3. modo
dicti auditores ac ideo in fine libelli appella-
tionis ponitur clausula. Y protesto clau-
silio real de la fuerza. Prenotandum deinde
quod erit ad illud traditum illud quod re-
soluimus in primo Praludio, huius secun-
di Tomij in versiculo, Ex praedicta resolu-
tione, num. 13. & in versicul. Quo fit Ar-
chiepiscopum, num. 19. Omnibus supradic-
tis ita constitutis & consideratis erit deue-
niendum ad formam & modum proceden-
di in ista secunda instantia appellationis, &
in primis libellus appellationis erit concipi-
endus forma sequenti.

Libellus appellationis.

E. Viano ante v. m. parezco, y digo que en la causa que entre mi y su-
o, lano se ha tratado y trata, v. m. diq y pronuncio cierta sentencia

contra mi, y en fauor del dicho aduerso, en la qual en effeçto v. m. mandò tal y tal cosa, cuyo tenor auido aqui por repetido, y à el me refiriendo, hablando con el deuido acaramiento, la dicha senten-
cia es nula, y do alguna, injusta muy agrauada, digna de ser cmen-
dada y reuocada por el superior. Lo primero, por todas las razo-
nes de nulidad y agrauio que del processo resultan, y se pueden y
deuen colegir, que he aqui por insertas. Lo otro, por todo lo ge-
neral que se suele dezir y alegar, que he aqui por expresse, y porque
la dicha sentencia no fue dada à pedimiento de parte, ni contra par-
te, en tiempo y forma, ni yo fuy citado para verla dar, ni el proces-
so estaua en estado de se sentenciar, ni se guardò el orden del dere-
cho. Lo otro, porque yo prouè bien y cumplidamente mi intencion
y demanda, y lo que prouar me conuenia para obtener sentencia en
mi fauor, y la parte contraria no prouò sus excepciones y defensio-
nes, y así deuiendo v. m. de dar mi intencion y demanda por bien
prouada, y condenar al dicho aduerso, la dio por no prouada, y le ab-
soluio y dio por libre della. Lo otro, por tal y tal razon, por las qua-
les razones y cada vna dellas, y por las que ante el superior protesto
dezir y alegar, que mas à mi derecho conuengan, sintiendome agra-
uiado, saluo iure nullitatis, y otro deuido remedio de v. m. y de la di-
cha sentencia, y de todo lo demas q̃ en virtud della se hiziere y actua-
re appelo para ante el señor Arçobispo de Santiago, y para ante sus
Vicarios, y para ante quien y con derecho pueda y deua, y pido los
apostolos desta mi apelacion, sc̃pè, sc̃pius, & sc̃pissimè, instantèr, in-
stantius, & instantissimè, con todas las instancias y afincamientos que
de derecho se requieren. Y sitacita, ò expressemente denegada me
fuere esta apelacion, añadièdo agrauio, à agrauio, y fuerça, à fuerça,
y apelacion à apelacion, iterum appelo de la dicha tacita, ò expres-
sa denegacion, segun y para ante quien de suso apelado tègo, y protes-
to el real auxilio de la fuerça, so cuya proteccion y amparo pongo esta
presente causa, y pido por testimonio.

10 Singulæ clausulæ prædicti libelli expli-
cantur in dict. 6. part. 1. tom. in præmio, à
num. 45. in versic. expositio libelli appel-
lationis, præterquam illæ clausulæ. Lo pri-
mero, vsque ad illam. Lo otro, por tal y tal
razò, inclusive. In quibus clausulis expri-
muntur causæ grauaminis: nato causa gra-
uaminis in appellatione à sententia diffi-
nitua, exprimi non debet, sed tantum in
appellatione ab interlocutoria sententia,
vt resoluimus in dicta 6. part. in præmio,

num. 34. in versicul. rursus in appellatione
tamen in prædicto libello exprimuntur,
non de necessitate, sed vt facilius aduoca-
tus, & procurator appellantis instruantur,
& intelligant quid allegare debeant in li-
bello grauaminis coram superiore. Non
fuit etiam explicata illa clausula. Appelo
para ante el señor Arçobispo, quæ procedit
ex his, quæ supra in ista parte resoluimus,
in versic. prænotandum etiam est, nec
etiam illa clausula. Y para ante quien y cò
derecho:

deretcho. & sequitur tamen procedit ex resolu-
latis iudic. 6. part. 1. tom. in proemio, nisi
nec. 37. in versicul. Similiter sufficit: Nec
etiam fuit explicata illa clausula, pido los:
Apostolos, &c. quæ tamen procedit ex
his, quæ resoluimus supra in ista parte, in
versicul. prænotandum rursus est. Nec
etiam illa clausula. Y. protestor el real auxi-
lio, &c. quæ procedit ex his quæ supra ista
parte diximus, in versicul. prænotandum
deinde est.

Supradictus libellus appellationis of-
ferri debet coram iudice à quo; vt resolu-
mus supra in ista parte, in versicul. præno-
tandum deinde est, & si iudex à quo ap-
pellationem denegauerit, agendum erit,
quod ibi diximus nisi vero appellationi de-
tulerit, assignatum tempus appellati ad pe-
tendos Apostolos: & ad se præsentan-
dam; & ad prosequendam appellationem
eorum superiore, appellans intra dictum
terminum à iudice præfixum debet se
præsentare cum testimonio suæ appella-
tionis quom terminum iudex à quo præ-
figere potest appellanti, siue appella-
tionem denegat siue concedat, vt diximus in
dist. 6. parte, primi tom; capit. 1. de mo-
do procedendi per viam appellationis. in
cancellarij, numer. 1. & si intra illum ter-
minum appellans non se præsentauerit,
appellatio remanebit deserta, iuxta text.
sic intellectum in capit. personar, de appel-
lacio, nec appellans satisfacit, si iter arri-
piat ad superiorem intra terminum sibi
præfixum secundum Papiamitanum in
dicto capit. personar, numer. 3. & Rotam an-
tiquam 137. & Rotam nouam 159. Si ve-
rò terminus esset præfixus solummodo ad
prosequendam appellationem: vt in capit.
cum causis de re iudic. & in cap. ad hæc 3.
de appellat. in cap. ex parte de rescript. sa-
tisfaceret appellans, si intra illum arripe-
ret iter, vel iudices impetraret. iuxta text.
in dict. capit. cum causis; & communiter
omnes, secundum Decium in dict. c. per-
sonar, numer. 8. Ceterum si iudex à quo nō
assignauerit appellanti terminum ad pe-
tendos apostolos, neque ad se præsentan-
dum, neque ad prosequendam appella-
tionem, tunc appellans tenetur intra triginta
dies apostolos petere cum requisitis de-
bitis, alioquin appellatio remaneret deserta,
iuxta text. in cap. ab eo, de appellat. lib. 6.
& in Clementina, quauis, eod. titul. &
intra annum, vel ex causa biennium, tene-
tur appellationem prosequi, vt in c. cum

sit Romanus, de appellat. & in Clement. 6.
eod. titul. alioquin appellatio remane-
ret deserta, vt in dictis iuribus probatur,
& receptis apostolis, id est, testimonio ap-
pellationis, tunc appellans cum eis se præ-
sentat coram superiore, petens, vt illum
pro præsentato habeat in illo gradu ap-
pellationis, & quod sibi det mandatum in in-
hibitionis contra iudicem inferiorem, & ci-
tationis contra partem appellatam, & com-
pulsionis contra notarium causæ. Et tunc
iudex viso testimonio appellationis, con-
cedit solummodo mandatum compulsi-
onis & citationis & postquam processus
fuerit ad se delatus, viso processu in appella-
tio interposita fuit à sententia diffinitiuā,
visoque testimonio appellationis rursus, &
recte interposita, concedit appellanti ma-
datum inhibitionis, quo inhiabit iudici in-
feriori à causæ cognitione, iuxta text. in
capit. Romana, §. si verò, de appellat. lib. 6.
innocentium à Concilio Tridentino sessio-
ne 22. capit. 7. nisi in casibus in quibus ap-
pellatio de iure prohibita esset etiam à sen-
tentia diffinitiuā: nam tunc non posset
superior contra inferiorem inhibitionem
dare, donec cognoscere compisset de causa
iusta vel iniusta appellationis, per acta ip-
sius processus. At verò si iam cognoscere
compisset, bene posset inhibitionem con-
cedere, ne sententia inferioris executioni
mandaretur, vt probat text. in capit. Ro-
mana, §. si autem, de appellat. in 6. quod
enim probat Concilium Tridentinum ses-
sione 22. de reformatione, cap. 7. notat Do-
min. dict. capit. Romana, §. quod si num. 4.
vel nisi appellatio à sententia diffinitiuā
in causa criminali interposita esset, nam
tunc hodie superior inhibitionem con-
cedere non potest, nisi prius visis actis pro-
cessus prima instantia, & ex eis iustificata
causa appellationis, iuxta decretum Co-
ncilij Tridentini sessione 13. de reforma-
tione, cap. 3. Et in hunc sensum est acci-
piendus text. eiusdem Concilij, sessione 24.
de reformatione, cap. 10. & sessio, 25. de re-
formatione, cap. 14. vbi dicitur, quod non
obstante quacunque inhihibitione superio-
ris, sententia Episcopi super visitatione,
aut motam correctione, aut concubinarum
executioni mandetur, debent enim iura
illa intelligi, quando inhihibitio à superio-
re data esset, absque eo quod prius ap-
pellatio iustificata esset ex actis processus pri-
mæ instantiæ: & tunc in prædictis casibus,
in quibus inhihibitio dari non potest

donec visa fuerit acta processus, & ex eâ
iustificata appellatio, iudex superior con-
cedit solummodo mandatum compulsor-
ium contra notarium, quod ei mandat, quod
acta processus appellanti exhibeat soluta si
ibi debita mercede, quod facere tenetur sub
pena præscripta in Concilio Tridentino
sessione 24. de reformatione, cap. 20. ver-
ficulo. Porro. Et insuper superior concedit
appellanti mandatum citatorium, quod
partem appellatam citat, ad hoc vt corâ eo
compareat, & postmodum actus processus
primæ instantiæ delatus ad superiorem, &
per cum visis, si ex eis apparuerit causam
iustificatam esse, tunc dat inhibitionem ad-
uersus inferiorem, & hoc idem obseruan-
dum erit, quando appellatio interposita
fuit à sententia interlocutoria in casibus
in quibus hodie ab interlocutoria appella-
ri potest, nam superior tunc inhibiti-
onem dare non poterit, nisi prius visis actis
processus primæ instantiæ, & ex eis appel-
latione iustificata, vt probat text. in d. d. c.
capit. Romana, §. quod si obijciatur, quem
text. innovat Concil. Trident. sessio. 22.
de reformat. capit. 7. Hoc vltimum verum
esse existimo quando appellatum esset à
sententia interlocutoria continenti graua-
men irreparabile per diffinitiuum, nam
tunc in ea specialiter & nominatim causa
grauaminis est exprimenda, vt probatur
in capit. 1. de appellatione, in 6. iuncta Cle-
mentina appellanti eod. titulo, ac ideo nisi
de tali causa ex actis processus prius con-
fessio, superior non poterit inhibitionem
dare: tamen si appellatio interposita esset
ab interlocutoria habente vim sententiæ
diffinitiuæ: tunc superior poterit statim
visis prius actis processus, etiam si de causa
non constet inhibitionem dare, nam
sicut in appellatione à diffinitiuo, causa
grauaminis non debet exprimi, vt in l.
Scio, iuncta glo. fin. ff. de appellat. & com-
muniter omnes in capit. cum ecclesia de
appellat. ita etiam causa non est exprimen-
da in interlocutoria habente vim diffini-
tiuæ per argumentum ab æquiparatis, &
ita in terminis tenet Perusinus in capit. 1.
num. 6. de appellat. lib. 6. & communiter
omnes secundum Decium in capit. perue-
nit. el. 2. de appellationib. Quod verum
est, nisi appellatio in aliquo casu prohibi-
ta esset à iure, vel à Principe, quia tunc
causa deberet ex primis in appellatione
à sententia diffinitiva, quam in appel-
latione ab interlocutoria habente vim dif-

finitiuæ, secundum gloss. in dicto capitul.
Romana, §. si autem; verbo; Mandetur,
communiter receptam ex Decio in ca. p. a.
ad nostram, numero 13. de appellatione. tunc
enim nisi appellatio prius iustificata esset
ex actis processus, inhibitiō non esset dan-
da, iuxta text. in dict. capit. Romana, §. si
autem. Ceterum si appellatum fuerit ab
alijs sententijs interlocutorijs non habentibus vim diffinitiuæ, nec continentibus
grauamen irreparabile, superior non debet
inhibitionem dare, sed tantum citatio-
nem & compulsionem, iuxta decretum
Concilium Tridentinum sessione. 24. de
reformatione, capit. in versiculo, neque ap-
pellationes ab eisdem. Solent tamen non-
nulli superiores eo ipso, quod appellans
coram eisdem se præsentat cū Apollolis,
si appellans est excommunicatus dare man-
datum eisdem, quo præcipiunt iudici in-
feriori, quod per quindecim dies, vel per
aliud certum tempus excommunicatum
absolvat. Similiter idem præcipiunt quan-
do causa criminalis est, & quod inferior
superfedeat executioni sententiæ per cer-
tum tempus, quod superio: eficiant, vt
interim acta processus ad eos transferan-
tur, & tunc si ex eisdem constiterit ap-
pellationem iustificatam esse, tunc in to-
tam inhibitionem inferiori, & concessio prædi-
cto mandato citatorio, compulsorio, vel
etiam inhibitorio in casibus, in quibus in-
hibitiō dari potest appellans facit illud
intimari iudici inferiori ne in causa pro-
cedat, & parti appellatæ, vt coram supe-
riore compareat, & etiam notario causæ
primæ instantiæ, vt acta processus sibi
exhibeat offerendo eidem debitam mer-
cedem pro suis expensis. Et si post intima-
tionem inhibitionis inferiori factam
(quando ab eius sententia diffinitiva ap-
pellatum fuit in aliquo casu prohibito ap-
pellari, vel in causa criminali, vt supra resolu-
imus, vel quando appellatum fuit à sen-
tentia continente grauen irreparabile)
inferior aliquid innovauerit, & æquata
uerit remedio attentatorum erunt per su-
periolem reuocanda, iuxta text. in capitul.
non solum, in versiculo. Illa vero, iunctis
verbis eiusdem text. ibi exceptis casibus,
de appellat. in 6. & explicat & resolut Co-
uarr. in pract. quæst. non. cap. 23. a num. 1.
Illa verò quæ innovata fuerint per infe-
riorem post appellationem à sententiâ diffi-
nitivâ interpositâ casu quo appellari licet,
& etiam ea quæ intra decennium ad appel-
landum

lendum concessum ante interpositionem
appellationis fuerint innouata reuocanda
erunt per viam attentati, vt probat text.
in dict. capitulo solum in princip. & expli-
cit & persequitur Couar. in practi. quest.
c. 23. per totum, & Herculanus in tract. de
attentatis, si verò notarius noluerit ista
processus exhibere, tunc aduersus eum
erunt procedendum pœnis in tali casu pœ-

scriptis à Concilio Tridentino, sessio. 24.
de reformatione, cap. 20. versiculo, qui no-
tarius. Sed si ad actum processus appellanti ex-
hibeat, illa eidem concedit clausa, & signa-
ta, & cum illis appellanti, vel eius procura-
tor comparet coram superiore offerenti
acta prædicta, & porrigens libellum pœna
minimè aduersus sententiam inferioris for-
ma sequenti.

Libellus grauaminum.

F Viano en nombre de fulano, como mas aya lugar de derecho, pa-
rezco ante V. m. en grado de apelacion, agrauio, nulidad, ò sim-
ple querella, ò como mas à mi derecho conuengà, alegando de la ju-
sticia de mi parte, digo, que siendo por V. m. visto el presente pro-
cesso, hallará que la sentencia en el dada, y pronunciada por el Reue-
rendo Prouisor de tal parte, jite à quo contra el dicho mi parte, y en
fauor de fulano, parte aduersa, es ninguna, y do alguna, injusta y muy
agruaiada, digna de ser emendada, y reuocada por V. m. y della deue
ser dado por libre el dicho mi parte, declarádo el dicho inferior auer
hecho agrauio al dicho mi parte en la dicha sentencia, y que el dicho
mi parte apelò bien, y justamente, en tiempo, y forma: lo qual afsi pì-
do, y V. m. deue hazer por lo siguiente. Lo primero, por todas las razo-
nes de nulidad, y agrauio que del processo se deuen, y puedè colegir,
que he aqui por expresas, y de nueuo ante V. m. en esta instancia las
digo, y alego. Lo otro, porq̃ la dicha sentencia no fue dada à pedimien-
to de parte, ni contra parte, en tiempo, ni en forma, ni el processo esta-
ua en estado de se poder sentenciar, ni el dicho mi parte fue citada pa-
ra la ver dar. Lo otro, porq̃ el dicho mi parte prouò bien y cumplida-
mente su intencion con mucho numero de testigos fidedignos, mayo-
res de toda excepcion, y la parte córraria no prouò cosa q̃ pudiesse im-
pedir la justicia de mi parte. Lo otro por tal razon, &c. Y afsi deuiedo
el dicho inferior sentenciar en fauor del dicho mi parte, lo còdenò. Por
lo qual suriendose agrauiado de la dicha sentencia, apelò para ante V.
m. en tiẽpo, y forma, y en la prosecuciò de su apelaciò tiene hechas las
diligencias necessarias, como del processo consta. Porque pido à V. m.
que pronúciádose por juez desta causa, declare el dicho inferior auer
mal sentenciado, y la dicha mi parte bien apelado, mandando dar la
dicha sentençia por ninguna, ò alomenos reuocandola como injusta,
y agruuiada. Sobre que pido cumplimiento de justicia, y costas, y el o-
ficio de V. m. imploro, &c.

Circa supradictam libello m' erit ad uerendum, quod fructus inferior aliquid nouauit aliquo ex modis quibus diximus supra in ista parte, post libellum appellationis, in versicul. supradictus libellus, in fineq' ibi, & post inuentionem inhibitionis, & c. quod reuocari debeat reuocatio attentatorum, tunc licet in quacunque parte litis reuocatio attentatorum ab appellante peti possit, ut determinat Rota in decis. 57. & 135 in nouis. quam probant Ioan. Andr. Dominic. Ancharran. & Perusinus in dict. cap. non solum, & prædictam opinionem de iure ueriores esse, nec se vquam de ea uidisse controuerti testatur Covarr. in præf. q'æstionib. cap. 23. nam. 3. in lib. & Fran. Herculan. in tracta. de attentat. cap. 14. in om. 2. tamen tutius, & cautius erit, quod codè libello grauiumini petatur reuocatio sententiæ primæ litis, & attentatorum, nec necesse erit in specie peti, quod ante omnia reuocentur attentata, immo satis erit simpliciter peti reuocationem attentatorum, ita resoluunt supradicti DD. Quo circa quando aliquid inuolutum fuerit in prædicto libello grauiumini post istam clausulam, scilicet. *Propter hec has diligencias nece-
ssarias, como del processo consta, adjunc-
tarent clausula sequens. Y sin embargo de*

la dicha apelacion, et dicho inferior no se uo en la causa, procediendo a executar su sentencia, o haziendo tal y tal cosa despaes de la apelacion por mi parte interpuesta, y en el tiempo que pudiese apelar, o despaes que lo fue notificada la inhibicion de V. m. en que le inhibio, para que no se entremetiese en el conocimiento de la dicha causa, ni innovasse cosa alguna, apella porq' pido a V. m. que reponiendo primero y ante todas cosas todo lo hecho, innovado y atentado por el dicho inferior, V. m. proceda en la dicha causa, y declare la dicha sentencia del dicho inferior por nunguna, o alomenos como injusta la renoua sobre que pido justicia, &c.

Supradictos libellus grauiumini introducit coram superiore, qui præcipit, copiam eius exhibere appellato, & quod ad primam audientiam respondeat, in qua comparet appellans inofans contumaciam appellato, ex eo quod non respondeat, & proceditur, sicut diximus in prima parte huius secundi tomi, in capitulo quoto de libelli oblatione prope finem, in versicul. oblatio prædicto libello actionis. Et quando pars appellata uoluerit respondere libello grauiumini appellantis, poterit concipere responsum forma sequenti.

Libellus responsorius ex parte appellati.

FULANO en nombre de fulano, con protestacion que hago, de que por auto, o autos que ante V. m. haga, no sea visto darle, ni atribuyrle mas, ni mayor jurisdiccion de la que en tal caso de derecho a V. m. compete, y essa no declinable, y en respuesta de vn escrito de agravios por parte de fulano presentado, parezco ante V. m. y digo, fiado por V. m. visto el presente processo hallarà, que V. m. no es juez competente, ni lo puede ser desta causa, ni de otra cosa tocante a ella, por quanto del auto por el Reuerendo Prouisor juez a quo, dado y pronunciado, no se pudo ni deuio apelar conforme a derecho, y a lo suauemente decretado en el sacro Concilio de Trento, atento que el dicho auto y sentencia fue interlocutoria, y tal que de derecho del no hauiesse lugar apelacion: por lo qual V. m. se deve pronunciar por no juez de esta causa exonerandose della, y remitiendo el conocimiento al dicho Prouisor, declarando mal apelado por la parte contraria, y condenandola en costas. Y caso confessado que lo fuso di-

cho

el lugar no aya, V.m. deve por su sentenciá confirmar la sentenciá dada y pronunciada por el dicho Reuerendo Prouisor en fauor de mi parte, y contra el dicho aduerso, declarando auer hecho justicia, y lo que era obligado, y el dicho aduerso a ser mal apelado, lo qual así pido, y V.m. deve hazer por lo siguiente. Lo primero, por todo lo general que se leuelo dezir y alegar, que he aqui por expreso, y por las demas razones que de la dicha sentenciá y processo se coligen, y por todo lo que por mi parte fue dicho, y alegado, y prouado. ante el inferior, lo qual en esta instancia reproduzgo: y porque la dicha sentenciá fue dada conforme a derecho, atento lo alegado y oronado, y la parte aduersa fue citada para la ver dar, y porque el dicho mi parte prouo suficiente en su intencion, y el aduerso no prouo cosa que aprouecharle pudiesse, y lo que agora de nuevo dize y alega: ya lo tiene alegado y articulado en la primera instancia, y conforme a derecho no ha lugar de lo alegado en esta segunda, porque pido a V.m. en todo lo que sigue, y como de lo pedido ruego, y en lo necesario el oficio de V.m. Imploro, pido justicia, y las costas proceso, &c.

1. *De libello offertur coram iudice, & eius copia datur appellanti, qui si voluerit replicare poterit, cuius replicationis copia datur appellato, quid duplicari poterit, & cum duobus libellis ab utraque parte productis concludatur per partes, & iudex prononciatio habet, ut diximus in dist. 1. parte l. ius 2. romi, in §. sententia interlocutoria, in medio. Et tunc processus defertur ad iudicem, & si viro processu iudex inuenit appellatum fuisse a sententia interlocutoria habente vim diffinitiuam, vel contenti gratiam irreparabilem per diffinitiuam consistentem bene appellatum fuisse ex primis actibus processus primam instanzam, non vero ex nouis, quia appellatio ab interlocutoria non potest iustificari ex donis actibus, sed solummodo ex primis, ut probat text. in Clem. appellanti, de appell. & Bigas. l. ius qui qu. si. ff. de appell. & in l. ius pratorum, num. 4. ff. de minoribus, & pro regula ponit Socin. in regul. 22. & Petrus Durandus in regul. 47. quam ibi limitat septem modis, & in aliquo casu ex limitati per Socin. & Durandus, aliquid probari debeat, iudex appellationis recipit articulum illum ad probationem. Constitutioque ex primis actibus, vel ex nouis (casu quo locum habent) bene appellatum fuisse, tunc iudex profert sententiam interlocutoriam, quia prononciat se iudicem esse illius cau-*

sa, retinens cognitionem causae principalis, secundum glossam in capitulo, ut debemus honorari, verbo Alioquin, de appell. & glossa 1. in capitulo. Romana, §. fin. rod. ut lib. 6. Quam sententiam ante omnia iudex superior proferre debet, quia super illo grauius fundatur sua iurisdictio, ut dicitur cap. Romana, §. si vero. & 4. quod si obijciatur. Quando enim iurisdictio alterius fundatur in aliqua qualitate, prius de illa constare debet, & iudex prononciare se iudicem illius causae esse, iuxta text. in capitulo, eum in iure de officio deleg. & in capitulo, eod. tit. lib. 6. & in predicta sententia iudex debet in negotio principali partes ad probationem reciperi, quando locus probationis fuerit, sed si ex primis actibus processus vel ex nouis, in casu quo locum habuerint, consiterit male appellatum fuisse a praedicta sententia interlocutoria, grauioremque non fuisse illatum ab inferiori, tunc iudex appellationis proferre debet sententiam, quia cognitionem causae ad inferiorem remittat, in expensis condempnando appellantem, ut probat text. in dist. cap. ut de iudicibus, de appellationibus, & in capitulo, eodem tit. lib. 6. in versic. quod si appellator. Ceterum si iudex inuenit appellatum fuisse a sententia diffinitiuam, & nihil de nouo per partes in hac instantia allegatum fuisse, quod non esset iam allegatum, articulum, & probatum

Quintæ partis secundi Tomi.

21 tum in prima instantia coram inferiori, tunc non recipit partes ad probationem, sed profert sententiam diffinitivam: nam licet regula vulgaris sit, quod in instantia appellationes non allegata allegabo, & non probata probabo, iuxta textum in l. per hæc & ibi DD. C. de temporibus appellationum & in cap. fraternitatis, de testibus, tamen illa regula vera est, & procedit quando non probationes non essent super eisdem articulis, vel directè contrariis, sed super novis articulis dependentibus à veteribus facientibus ad causam, vt probat textus

in Clementina 2. de testibus, & Bartolus in dicta l. per hanc, Panor. & Felin. in d. c. fraternitatis, & tradit Petrus Duen. in regul. 48. fallen. 1. & Ioannes Matien. in dialogo relatoris 3. par. cap. 46. cum nonnullis sequentibus. Sed si iudex in aenit aliquid fuisse de nouo allegatum super repetita, & deducta in causa principali, vel allegatum in instantia non fuisse articulum, vel probatum, tunc profert sententia interlocutoria, qua partes recipit ad probationem, & utroque casu sententia est formanda modo sequenti.

Sentencia interlocutoria, qua iudex pronunciat, se iudicem.

22 EN Salamanca à tantos dias de tal mes y de tal año, el señor Licenciado fulano, juez Metropolitano del Arçobispado de Santiago auiendo visto el presente processo, que en grado de apelacion ante el auia venido entre parres, de la vna fulano apelante, y de la otra fulano apelado, sobre tal articulo dixo, que se deuia pronunciar, y pronuncio por juez competente desta causa, y procediendo à hazer justicia en ella, que deuia de declarar y declarò, que el juez à quo, q. della conocio en primera instancia en dar y pronunciar tal auto y sentenciain terlocutoria, que dio y pronuncio, hizo agrauio al dicho fulano, y assi declarò bien apelado por parte del dicho fulano, y mal sentencia do por el dicho juez inferior, y que deuia reuocar y reuocò el dicho auto y sentencia interlocutoria: eu cuya consequencia dixo, que retenia, y retuod en si el conocimiento de la causa principal, y por estar concluda para prueva, dixo, que recibia y recibio las partes à la prueva con termino y espacio de nueue dias, saluo iure impetinentium, & non admittendorum, y que citaua y citò ambas las partes para que vengan à ver presentar, jurar y conocer los testigos, y las escrituras que la vna parte presentare contra la otra, y la otra contra la otra. Assi lo pronuncio y mandò, y firmò de su nombre, siendo testigos fulano y fulano.

Sentencia interlocutoria, qua iudex pronunciat, se non esse iudicem.

Visto este processo que ante nos pende en grado de apelaciõ, entre partes, de la vna fulano apelante, y de la otra fulano apelado, &c.
Falla-

F Allamos que nos debemos pronunciar y pronunciamos por no juez desta causa, atento que el Reuerendo Prouisor de tal parre, juez à quo que della conoció en primera instancia, en pronunciar como pronunció tal auto interlocutorio, no hizo agrauio al dicho fulano, ni el del pudo appellar, y procediendo à hazer justicia, dezimos, que deuemós declarar, y declaramos bien pronunciado por el dicho Reuerendo juez à quo, y mal apelado por parte del dicho fulano: en cuya consequencia remitimos el conocimiento desta causa al dicho Reuerendo juez à quo, para que proceda en ella conforme à derecho: y mas condenamos al dicho fulano en las costas desta instancia justamente hechas, cuya tassacion en nós reservamos. Así lo pronunciamos y mandamos por esta nuestra sentencia juzgando, &c.

Sentencia interlocutoria, qua partes recipiuntur ad probationem.

E N Salamanca à tantos dias de tal mes y de tal año, el señor Licenciado fulano juez Metropolitano del Reuendísimo señor Arçobispo de Sanriago, auiedo visto el presente processo, que en grado de apelacion ante su merced pende, entre partes, de la vna fulano apelante, y de la otra fulano appellado, dixo que se deua de pronunciar y pronunció por juez competente desta causa, y procediendo en ella à hazer justicia, que deua de recibir, y recibio à ambas las partes à la prueua sobre lo nueuamente alegado, y lo no prouado en la primera instancia, con termino y espacio de nueue dias, saluo iure impertinentium, & non admittendorum, y mandò citar à ambas las partes para ver presentar, jurar y conocer los testigos y escripturas, que la vna parte presentare contra la otra, y la otra contra la otra. Así lo pronunció y mandò, y firmò de su nombre, siendo testigos fulano, y fulano.

Princeps in hac instantia procedendum erit forma & modo, quibus diximus in prima parte huius secunde Tomi in §. sententia interlocutoria, qua iudex pronuntiat se iudicem esse, vsque ad finem totius illius partis. Et est aduertendum, quod etiam in ista instantia potest etiam opponi contra iudicem exceptio reculationis, quæ opponenda erit tempore, modo, & forma, quibus diximus in dicta prima parte huius secundi tomj,

in caput. 6. de exceptionibus dilatorijs, in principio, in versicul. Est etiam aduertendum, &c. & postquam deuentum fuerit ad conclusionem causæ, & ad citationem partium ad audiendam sententiam diffinitiuam, iudex viso processu, & sententia, & consideratis omnibus ijs, quæ diximus in prima parte primi Tomi, in tempore, & profert sententiam diffinitiuam, aut confirmatoriam, vel reuocatoriam forma sequenti.

Senten-

Sentencia difinitiuâ confirmatoria.

Visto este processo que ante nos pende en grado de apelacion entre partes, de la vna fulano apelante, y su procurador en su nombre, y de la otra fulano apelado, y su procurador, &c.

4. **F**allamos atentos los autos y meritos del, que la sentencia difinitiuâ en el dada y pronunciada por el Reuerendo Prouisor de tal parte, juez à quo, que desta causa conocio en primera instancia, fue justa, y conforme à derecho dada y pronunciada, y que la deuemos confirmar y confirmamos, segun y como en ella se contiene, y remitimos la execucion della al dicho Reuerendo juez à quo, para que lleue su sentencia à deuida execucion y efecto: y mas condenamos al dicho fulano apelante en las costas desta instancia justamente hechas, cuya tassacion en nos referuamos, y por esta nuestra sentencia difinitiuâ juzgâdo asî lo pronunciamos, y mandamos.

Sentencia difinitiuâ reuocatoria.

Visto este processo que ante nos pende en grado de apelacion entre partes, de la vna fulano apelante, y de la otra fulano apelado, y sus procuradores en sus nombres, &c.

Fallamos arento lo nueuamente alegado y prouado en esta instancia, que el dicho fulano apelante prouò bien y cumplidamente su intencion, y lo que prouarle conuenia, y por tal bien prouada la damos y pronunciamos, en cuya consecuencia dezimos, que deuemos reuocar y reuocamos la sentencia difinitiuâ en este processo dada y pronunciada por el Reuerendo Prouisor de tal parte, juez à quo, que desta causa conocio en primera instancia, y que deuemos absolver y absolueamos al dicho fulano apelante de lo còtra el pedido por parte del dicho fulano. Asî lo pronunciamos y mandamos por esta nuestra sentencia difinitiuamente juzgando sin costas, &c.

Vnaquæque ex supradictis sententijs iudicatur vtrique parti, & pars, quæ senserit se grauam esse poterit ab ea appellari ad Nuncium, vel Sammam Pontificem, vel ad alium iudicem proximum, & immediatum superiorem (si fortè aliquis fuerit) si non fuerint tres sententiæ omnino conformes, alioquin non erit locus appellatiori, vt in caput sua nobis, & ibi Paternitanus, Decius, & reliqui, de appel-

latio. & appellatio interponenda erit intra decem dies à die notificationis, eodem modo quo in ista instantia diximus, & si iudex noluerit appellatiori deferre, poterit appellans recurrere ad Chancellariam Regiam per viam violentiæ, sicuti supradiximus in ista præfenti parte. Et interim debet mittere ad impetrandas literas, & breue commissiõis à Nuncio Hispaniæ cum relatione negotij sententiæ grauamini,

nis, & appellationis, & literis commissio-
nis impetratis appellans tunc illas clausu-
las coram aliquo notario presentat iudici
commissiois, petensq; ab eo & requirens
quod cognitionem causæ acceptet, & im-
pleat quod sibi in literis mandatur, & suū
mandatum inhibitionis contra iudicem
à quo & citationis contra partem appella-
tam, & compulsionis contra notarium co-
ordet. Qui iudex delegatus, prædictum
mandatum concedit cum interuentione lite-
rarum Apostolicarum, vel præcipiendo
notario, quod literas Apostolicas origi-
naliter intinet, & indicet iudici à quo

vel partibus eas videre voluerit: & præ-
dicto mandato intimato iudici, parti, &
notario, deinde in causa proceditur, si-
cut in illa presenti parte. Ceterum si à
prædicta sententia non fuerit appella-
tum, vel iam quod fuit, appellatio reman-
setur deserta, & sententia transacta in rem
iudicatam, poterit tunc executioni man-
dari, sicut diximus supra in 3. parte hu-
ius secundi tomi, & idem erit quando fue-
rint tres sententiæ distinctiue confor-
mes, iuxta text. in Clementina. de re iudi-
& rescriptis. Conarr. in pract. quæstion.
capit. 29. &c.

Finis quintæ partis secundi Tomi.

TER-

TERTIVS TOMVS IN

quo continentur breue compendium ad hodiernum styllum de actionibus, & earum formulis, & nonnullis alijs remedijs extraordinarijs.

Ex initio summaria.

- 1 Studiose agendum est, vt ea qua promittuntur, opere compleatur.
- 2 In instituendis actionibus qui olim cadebas a syllaba, causa priuabatur.
- 3 Nouiori iure, quibuscunque verbis proponi potest actio.
- 4 Per titulum, C. de formulis sublati, non consecut actio sublata.
- 5 Sine actione nemo experietur.
- 6 Partem in iudicio sine actione agentem, absque alterius partis petitione ex officio iudex repellere potest.
- 7 Necessarium non est nomen actionis exprimi, sed solum simpliciter factum narrari.
- 8 Si sententia feratur super libello, in quo factum ita ineptè est narratum, vt ex eo actio colligi non possit, ipso iure nulla.
- 9 Si pars non opponat de nullitate sententiae, eo quod ineptitudo in libello

versatur, sententia potest executioni mandari.

Intellectus verus ad l. 1. §. 1. ff. si messor falsam modum dixerit, traditur.

10 In plures significationes accipitur actio.

11 Nihil aliud est actio quam ius persequendi in iudicio, quod sibi debetur.

12 Actionem quaedam sunt naturae quaedam dativae nuncupantur.

13 Omnis actio, quae praexistente materia ex qua oriatur, coeincit naturae dicitur.

14 Dativae actio est ea, quae sine materia aliqua sufficiente, ex equitate praetores conceditur: verius tamen est in puncto iuris, omnes actiones naturae esse.

15 Effectus, & differentia a signata per glossam in l. cum praetario, ff. de praetario, verus non est in puncto iuris.

16 Quedam actiones sunt directæ,
quedam viles.

17 Directæ actiones sunt illæ, quæ in
albo prius describere erant, & ex
mero iuris rigore nascebantur.

18 Viles actiones illæ appellantur,
quæ non ex iuris rigore, sed æqui-
tate suadente a iudice concede-
bantur.

19 Idem consequitur quis per actio-
nem vilem quod per actionem di-
rectam.

20 Differentia inter viles & di-
rectas actiones, et ad rem remis-
situr.

21 Quam plures actionum divisiones
fuerunt a iustis tradite in toto titu-
lo, de actionibus instituitur.

Initium.

Vperiore anno proxi-
mo elapso, dum in flore
tissimo Salmeronensi gy-
masio publice, magno-
que cum audientium aplau-
su, summoque meo
labore, & exacta dili-

gentia præferebam formam, & ordinem
iudiciorum policicus sui, actionum ma-
teriam, & eorum libellos ad breve compen-
dium redigere iuxta stylium hodiernum.

Ideo præsentis anno 1774. ut, quod ore
promissi, opere adimpleam, decreui præ-
sentem tractatum præscribere, quælibet
quantum conducatur, quamque necessarii
sint negotiis forensibus. Nam licet antiquæ
actionum formulæ, quæ in præponendis
actionibus præscripserunt, quæ ita ob-
servantur, ut qui cadunt à syllaba, eade-
bat à causa ne populus ad libitum ageret,
iuxta textum in l. secunda, §. deinde ex
his, ff. de origini iuris iam hodie sublatæ
sunt, utroque iure peritulum. C. de formu-
lis sublatæ, & per textum in capite dilecti

per iudicis, sic intelligendum, non tamen
conferretur sublatæ actio, prout sumitur pro
agendi, namque vique adeo necessaria

est, ut sine ea nemo, experiri possit, iuxta
textum in l. si pupilli, §. videamus, ff. de nego-
gestis, & in cap. constitutus 47. iuncta glof. 1.
de electione. Quinimo absque actione

agens officio iudicis sine partis petitione
in iudicio repellitur secundum glossam, in
l. ubi pactum, C. de transactionibus recep-
tam communiter ex Tiraque in l. si va-
quum, §. reuertatur, num. 181. C. de reuo-
candis donationibus, quæ etiam apte in libel-
lo componi debet, non tamen exprimendo
nomen actionis, quia hoc necessarium,

non est, sed solummodo narrando pure & sum-
plicitate factum, ex quo resultat nomen
actionis, iuxta textum in dicto capite dile-
cti, de iudiciis, & glossa in Authentica de
exhibendis reis, §. primo, verbo, libellum,

quam sequitur Bartolus num. 18. & Orosius
num. 3. in l. r. ff. de edendo, & hanc
testantur communem opinionem Panor-
mitanus, Decius, & Alciatus in dicto capi-
te dilecti, & Iasson in §. omnium, numer.

157. instituit de actionibus explicat Mar-
ta de ordine iudiciorum, sexta parte, mem-
bro quinto, numero quinto. Iuxta quam
resolutionem intelligi debet textus in le-
ge omnes, §. finalis, ibi, proposita actione,

C. de Episcopis & clericis, & in lege finali,
C. de interdictis, & ex l. edita, C. de edendo,
& in capite experientiarum 11. quæ sibi, &
in capite Octavo 12. quæ sibi, & in

capite examinata, de iudiciis, & in
capite finali, de libelli oblatione, & in ca-
pite 1. de mutuis petitionibus, quibus iuribus
probari videbatur nomen actionis ex-
primendum esse, debent enim iura illa in-
telligi de petitione, in qua narratur fac-
tum apte, ita ut ex eo nomen actionis
resultet. Alioquin enim si factum inep-
te in libello narraretur, ita quod ex eo nul-
la actio colligi posset, sententia lata su-
per tali libello inepto nulla esset, secun-
dum glossam in principio, insistentis, de
obligationibus, quam probat Baldus in l. as-
tori, & in l. in bona fide, C. de rebus credi-
tis, cuius glossa opinio etiam hodie proce-
dit de iure Regio, si neptitudo libelli à
parte opponeretur, secus tamen si opposi-
ta non esset, & de veritate causæ in pro-
cessu constaret, iuxta textum in l. o. tituli. 17.
libro 4. Recopilat. Nec huic veræ resolu-
tionis obstat l. 1. ibi, nec tenere intentionem,
si mens for salum modum dixerit. Nam omisso
intellectu Bartol. dicti l. 1. nu-
mer. 19. ff. de edendo, & Felin. caput exa-
mina, de iudic. & Ripa, l. edita, C. de
edendo.

8

8

8

8

8

8

8

- edendo, dici potest, quod ideo ibi libellus
viciatur, quia expresse ibi prohibitum fuit
actionem intentari in honorem agri men-
foris, vt colligitur ex verbis illius text. ibi
beneficij loco, & ibi, honorarium. Ob id
que operæ pretium duxi actiones, & earū
libellos in illo tractatu præscribere; iuxta
praxim, quæ hodie in tribunalibus fre-
quatur. Ad cuius rei explicationem bre-
uiter nonnulla erunt præmittenda. Primo,
- 10 quod actio habet plures significationes, se-
cundum Albertum in suo dictionario, ver-
bo, actio, Aleiatum in Ledita; C. de eden-
do, & Benincasium in principio institut.
de actionibus numero 140. & Ambrosium
Calepinum in suo dictionario, verbo, ago;
- 11 & verbo, actio. In nostra tamen materia
actio significat ius persequendi in iudicio,
quod nobis debetur; iuxta textū in prin-
cipio, instituta de actionibus; & in l. nihil
aliud, ff. de actionibus & obligationibus;
& notant Bartoles; Baldus, Angelus, &
omnes communiter ex Zafio in princip.
column. 1. instituta, de actionibus; & ibi
Corrahus numero 3 & Benincasius, nu-
mer. 172. & 220. Secundo, quod actio aliā
est natia, & aliā datia, secundum gloss. 1.
in l. ex legato nominis, C. de legat. quam
testatur communiter receptam las. in §.
rursus, numero 78. & 79. institut. de actio-
e; Oroscius in l. fin. ff. de edendo, & domi-
nus Antonius de Meneses à Padilla in l.
naturalis, §. ac cum do, ff. de præscriptis
verb. & Benincasius in præfatione ad titū
institut. de actio. Actio natia dicitur, quæ
habet persistentem materiam, ex qua ori-
atur, vt puta contractum, vel obligationem;
datia vero dicitur; quæ hac materia ca-
ret, sed ex æquitate prætoris datur. At ve-
ro in puncto iuris, venior opinio est, om-
nes actiones tamen natia esse, cum sine
persistente materia nulla actio reperitur;
secundum Decium, & Aleiatum in l. cum
mota, C. de transactio. Forex. in dialogo
47. Duaren. in princip. institut. de actio, ver-
bo, actionem, & ibi Otomanum, num. 14.
- 15 Nec effectus illius communis differentie
inter natia & datia, scilicet, quod da-
tia ad hæres non transit, verus est, secū-
dum Cobar. in reg. possessor. 3. p. §. 1. n. 4;
& Manuelem Cost. in tractato de patre
& nepote, fol. 8. Tertio, quod actiones
sunt directæ, & aliæ viles, iuxta text.
36 in l. actionis, ff. de actionibus, & obligatio-
nibus, & in l. actio, ff. de nego. gest. & in Leu-
ratoris, C. eod. tit. & gloss. 1. in d. l. ex lega-
- 17 to. Actiones directæ sunt, quæ antiquitus
ex contractibus nominatis, vt puta ex em-
ptione, & locatione, & similibus, descrip-
tæ erant in albo prætoris, in x. tex. in l. 2.
§. deinde, ff. de origin. iur. & in l. 1. C. de in-
terd. Postea tamen, quia multiplica essent
negotia, quādam actiones, vt in l. 4. ff. de præ-
scriptis, verbo, & plures essent contractus,
qui non haberent certam formam actionū
in albo prætoris descriptam, prætor æqui-
tate & publica utilitate suadente actiones
commodas dedit, quæ viles appellantur.
Regulariter tamen directæ & viles ean-
dem naturā habent, vt probatur in l. actio,
ff. de nego. gest. & notat las. in Leumfundus
§. seruum, ff. si cert. pet. num. 15. Duaren.
lib. 1. disp. 1. & in l. iuris gentium, §. &
idro, ff. de pac. Baldi in §. fin. ver. vilius;
instit. ad leg. Aquil. & Conan. lib. 7. cōmen-
ta. c. 16. n. 10. & differentias inter viles &
directas congerit Bartol. in l. 1. ff. de actio.
& obligat. & las. in d. l. cum fundus, §. ser-
uum n. 17. & Carolus Ruin. in l. 1. C. qui
admitti, num. 482. Quarto, quod iusticia-
nus in tit. de actio. prius diuisiones actio-
num constituit. Primo enim dixit; actio-
nes alias esse reales, & alias personales, in
§. omnium, institut. de actionibus, dixit
etiam, alias esse mixtas, reales, & persona-
les simul. in §. quedam eodem titulo. Se-
cundo dixit, actiones quasdam esse ciui-
les, & quasdam prætorias, in §. fed illæ, eo-
dem titulo, vbi prætorias subdividit in
reales & personales. De rebus egit in §.
namque, si cui, vsq. ad §. in personam eius-
dem tituli. Et de personalibus prætoris eg-
it à dicto §. in personam, & in quo tex.
innoto §. poenales. Iterum prætorias perso-
nales subdividit in personales prætorias
rei persecutorias, de quibus egit in §. de cō-
stitutis, & in §. actiones, & in §. itē si quis,
eodem titulo, & in personales, prætorias,
poenæ persecutorias, de quibus egit in §.
poenales. Tertio dixit, actiones alias esse
præiudiciales, & alias non præiudiciales in
§. præiudiciales, eodem titulo. Quarto dix-
it, actiones quasdam esse rei persecutorias
tantum, quasdam persecutorias poenæ tan-
tum, quasdam persecutorias rei & poenæ si-
mul, in §. sequens illa diuisio, de quibus e-
git à §. rei persequendæ, vsq. ad §. quædā.
Quinto dixit, actiones alias in simplicium,
alias in duplum, alias in triplum, & alias
in quadruplum dari, in §. omnes, eodem
titulo, quo in loco de omnibus egit, vs-
que ad §. actionum. Sexto dixit, actio-
nes

et alia bona fidei esse, & alias stricti iuris, in §. ad iouu, eodem titu, de quibus ibi agit. Sep̄ imp̄ dixit, actiones alias arbitrarie esse, & alias non arbitrarie, in §. præterea, quædam, de quibus ibi agit vique ad §. sunt præterea. Octavo dixit, actiones alias privilegatas esse in §. sunt præterea, & §. ad finem tituli. Quarum omnium naturæ, & formulæ, sequens ordinē Iustiniani, explicabo in sequentibus resolutionibus.

Ex Cap. Primo.

SVMARIA.

- 1 **P**rimū caput de aliquibus actionibus, tam personalibus, realibus, quā mixtis iure civili introductis.
- 2 **P**ersonalis actio est illa, quæ alicuius personam, vel eius hereditatem non potest egredi.
- 3 **A**ctio realis est, quæ continet ius in ipsa re, eamque sicut lepra leprosum committitur.
- 4 **P**ersonalis actio personam tantum obligatā persequitur, ac vero per reale querunt; rei possessorum.
- 5 **P**ersonalis actio variatur necessarium est contractum, vel quasi contractum, maleficium, vel quasi maleficium adesse.
- 6 **R**ealis actio tantum nascitur ex in re, quod in re habemus.
- 7 **P**ersonalem actionem intendit quis dari sibi oportere, quod domini translationem significat.
- 8 **P**ersonalem actionem non nōn ius, sed res id quod est declaratur, actor postulat.
- 9 **S**icut personalis actio, & dictio, ita & realis vindexatio nuncupatur.
- 10 **M**ixtæ actiones ea dicuntur, quæ si mul, & personales, & reales sunt.
- 11 **S**peciem de per se non constituunt.

actiones mixtæ, sed qualitate tantum differunt.

12 **C**iviles actiones sunt illæ, quæ civili iure prætorie, quæ à prætore introductæ fuerunt.

13 **P**ætores possunt intra, & actiones dare.

14 **S**icut civiles actiones perpetuo, ita prætoriæ per annum durare solent.

15 **Q**uando honoraria actio est res persequutoria perpetuo durat.

Caput Primum, De nonnullis actionibus personalibus, realibus, & mixtis, à iure civili & descendenti-
bus.

Incipimus in initio huius tractatus, actiones esse personales nonnullas, alias reales, & alias mixtas, & alias introductas esse à iure civili, & alias à iure prætorio cum Iustiniano in §. omnium, iuncto §. quedam, institut. de actionib. Personalis actio est, quando ius invenitur in ipsa obligatione, & committitur personam obligatam, vel eius hereditatem, qui suam personam representat, nec ultra progreditur. Realis vero actio est quando ius reperitur in ipsa re absque obligatione, & rem ipsam committitur, & datur contra quemque rei possessorem. Ita colligitur ex dict. §. omnium, in versicul. namque iuncto, versicul. aut cum eo, & ex l. actionum, genera, in principi. ff. de actionibus, & obligationibus. & tradit l. f. n. 1. & Gomezius nu. 13. in dict. §. omnium, ex quibus constat personales actiones differre à realibus. Primo, quia per personales consequimur ius contra solam personam, quæ contraxit, vel deliquit, vel contra eius hereditatem, iuxta text. in d. §. omnium, & in dict. l. actionum. Per reales vero persequimur rem à quocunque possessore, ut probatur in dictis iuribus, & ita natura ipsa differunt prædictæ actiones. Secundo, differunt in origine, quia personalis origi-
tur ex

tut ex contractu, vel quasi contractu, ex maleficio, vel quasi maleficio, vt probatur in d. §. omnium, in illis verbis, ibi, vel alijs quibusdam modis secundum Ias. libi, nu. 33. & Cuiar. Realis autem oritur ex re, vel in re, quod in re habemus, vt probatur in d. l. actionum, in principio, & in d. §. omnium versic. namque, & versic. aut cum eo. Tercio differunt in effectu, quia per personalem actor concludit, quod reus condemnatur ad dandam sibi rem, vel ad dominium transferendum, aut ad aliquid faciendum, vt probatur in dist. §. omnium, versic. namque, & in §. appellamus, institut. de actio. At vero per realem actor petit, quod delectetur dominus illius rei, vt probatur in l. Pomponius, §. sed & is, ff. de procuratoribus, & in l. ex diverso, ff. de reivindicacione. Quarto differunt in nomine, quia personales condictiones appellantur, reales vero vendicationes, vt in dicto §. appellamus, & in dict. l. actionum in principio. Mixte autem actiones sunt, quae nec mere reales, nec personales sunt, sed simul reales, & personales, vt puta actio finium regundorum, communi diuidundo, famuliz eriscundae, vt probatur in §. quodam, institut. de action. & in l. actionis, §. 6. versiculo, mixte, ff. de actionibus, & obligationibus. Quae tamen actiones mixte non constituunt speciem de se, sed differunt qualitate, secundum Iasonem in dict. §. omnium, numero 27. & in l. 2. numero 2. ff. de verborum, Gomezium in dicto §. quodam, Maynerium in libr. 2. actionum, numero 4. & hanc testatur communem opinionem Iason. in l. si arrogatur, numero 47. ff. de adoptionibus, quando in specie differre, dicat gloss. in dict. §. omnium, verbo, forma, & alij communiter, quos refert Ias. libi num. 26. & Alexan. in l. in actibus, ff. de in litem iurando. Rursus actiones inducuntur ad iure civili dicuntur civiles, quia ex legibus civilibus descendunt, pretoriarum vero quae a pretore sunt compatae, tanta enim fuit pretoris auctoritas, vt iura, & actiones dare posset, iuxta text. in l. 2. §. eo tempore, ff. de origine iuris, & in §. 2. pratorum, institut. de iure naturali. Et actiones civiles differunt a pretorijs, quia civiles sunt perpetuae, pretoriarum vero durant per annum, iuxta text. in l. honorarijs, ff. de actionibus & obligationibus, & in principio, institut. de perp. & temp. actio. Quod verum est, quando pretoriarum sunt personales, ceterum quando sunt rei persecutoriae per

petuo durant, vt probatur in dicto prius pio, de perp. & temp. actio. Et au actiones descendentes ab statutis, & constitutionibus Codicis a Ducibus, Marchionibus, Episcopis, aut correctoribus sunt perpetuae, vel annales, resolutum Ias. in §. sed istae, a nu. 27. institut. de action. Anilefius in cc. pretorum, c. 17. Auendanus in mandatis principum, cap. 5. nu. 9. & 10. & in 6. numero 4. Et de omnibus supradictis actionibus personales, reales, & mixtas iure civili, & a pretorio inducitis sigillatim suo loco a nobis erit dicendum, prius a personali incipiendo in genere, &c.

Ex §. Primo.

SUMMARIA

1. **O**mnis actiones personales dicuntur condictiones.
2. **O**lim qui in personam agebat, suo adversario prius denunciabat.
3. **I**n personalibus actionibus institutio denunciatio non est hodie necessaria.
4. **C**ondictionis appellatione omnis actio personalis continetur.
5. **C**erta conditio generalis est, eampe iustitiaeque ex omni causa, qua quid certum petitur.
6. **C**onditio trahitur ad eas etiam causas, quibus non certum assignatur.
7. **P**ersonalis actio ad rem propriam, fere nunquam datur.
8. **Q**ui semel est dominus, amplius dominus efficere non potest.
9. **A**d dandum competit actio personalis.
10. **V**erbum dare, translationem dominij significat.
11. **C**ontra suum actio personalis competere potest.
12. **O**mnis actio degenerat contra suum
13. **D**omi-

1 Domini in furem translaturum

2 effingitur

3 Personalis actio ex contractu

4 quafi ex maleficio, vel quafi

5 maleficio nascitur.

6 Libellus in actione personali ser-

7 mone Hispana conceptus.

8 De personali actione.

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

31

32

33

34

35

36

37

38

39

40

41

42

43

44

petiam petere, iuxta text. in §. sic itaque

discretis, in lit. de actionibus ibi, si apponere

dare oportere. Quod exponi debet, ad est,

si agatur actione personali secundum Fa-

brum, & Angelum ibi receptos à Malinge-

rio ibidem numero. Quamvis autem ex ple-

cet Dynus receptus ab Otomano, & Cor-

ratio ibi, & quidquid alter exponat ibi-

dem Iasson. num. 15. Et ita ibi constituitur

regula, nempe, quod nemo potest rem

suam ab alio condicere, id est, nempe potest

actione personali rem propriam petere, quod

regula etiam probatur in l. fin. ff. usufru-

duarius, quemadmodum cauet. Et ratio

prædictæ regulæ est, quia quod proprium

alicuius est, amplius illius fieri non potest,

ut probatur in dicto §. sic itaque, ad quod

textus, ille quoties allegatur ex Iassone,

ibi numero 3. probatur etiam in l. 3. ex

pluribus, ff. de acquirenda possessione, & in

l. non ut ex pluribus, ff. de regulis iuris, &

in l. proprias, C. de legatis. Vnde cum ac-

tipio personalis concludat ad dandum, vel

ad faciendum, ut probat text. in dicto §.

sic itaque, ibi, dare oportere, & in §. omni-

nium in versicul. namque ibi, dare, aut fa-

cere, in dicto §. appellamus, ibi, dare, aut

facere: & verbum, dare, importat trans-

lationem dominii, ut probat text. in dicto

§. sic itaque, & in l. ubi autem non appa-

ret, §. fin. ff. de verbis obligat. & in l. si ita

distrahatur, in fine, ff. de contrahenda em-

ptione, & merito ergo res propria actionis

personalis peti non potest. Quæ tamen re-

gula fuit in fure: quia in odium furis in-

troductum est, ut quis rem propriam à fu-

re condicere possit, iuxta text. in dicto §.

sic itaque, verbo, plane, & in l. fin. ff. quem

admodum usufructuarius cauet. Vbi In-

terconfultus inquit, quod omnis condi-

ctio degenerat contra furem, & ita condi-

ctio furtiva, quæ est actio personalis rei ta-

men persequutoria competit domino,

quæ re penè rem propriam furto subtra-

Personalis actio, appella-

tur conditio à verbo an-

ti quo, condicere, quod

significabat denegare.

Et hinc conditiones om-

nes actiones personales

nuncupatur, ex eo quod

olim, qui in personâ gerere de quatuor suo-

aduenario foret, ut certa die in iudicio ad ef-

fec. Nam postquam ex his iudiciis fami-

liariter debitorem contumacem erat, ut ei sol-

ueret, aduersario non satisfaciente, dice-

batur eidem, & denuntiatur diem, quæ in iu-

dicio sistendum esset. Et à tali prædictio-

ne, & denunciatione dici actiones in perso-

nam appellatæ fuerunt conditiones: quod

nomen adhuc retinent. Licet hodie talis

denunciatio necessaria non sit, ut ideo im-

proprie, & abusive actiones personales ap-

pellantur conditiones, quia solummodo

retinent vestigium nominis absque effe-

ctu, iuxta text. in §. appellamus, in lit. de

actio. & resolunt ibi Otoman. num. 17.

Malinge. num. 2. Ioannes Corrasius nu-

mer. 4. Brissonius lib. 3. de verborum signi-

ficatione, verbo, condicere. Quæ in re obser-

vandum erit, quod licet appellatione con-

ditionis omnis actio personalis continetur,

iuxta text. in l. actionum in principio,

l. ff. de actioni. & obligat. cum ex omni-

bus conuenit, quo certum quid peti-

tur competat certæ conditioni, ut in l. certi

conditio, ff. si certum petatur, tamen etiam

trahitur ad conditiones personales, quæ cer-

tum nomen non habent: & dicitur con-

ditio incerti, quæputa conditio ob cau-

sam indebiti, si quæ causa, ex lege, & simi-

lis secundum Brissonium in dict. l. 3. ver-

bo, & conditio, & Corrasium in dicto §. ap-

pellamus, nu. 7. Ex qua resolutione collig-

itur vis, & effectus actionis personalis, sci-

licet, quod peccatum nemo potest item pro-

in dict. §. omnium, & in l. actionum, ff. de actionibus & obligationibus, descendit etiam ex quasi contractu, vel quasi maleficio, vt probatur in d. §. omnium, ibi, alijs quibusdam modis secundum l. f. ibi, nu. 33. Et ita quando aliquis alicui est obliga-

tus ad aliquid dandum, vel faciendum ex contractu, vel ex quasi contractu, vel ex maleficio, vel ex quasi maleficio tenetur actione personali, & per eam conueniendus erit ab actore, & libellus concipendus erit forma sequenti.

Libellus in actione personali

FVLANO, como mas aya lugar de derecho, parezco ante V.m. y me querello, y pongo demanda contra fulano. Y contando el caso della, digo q̄ así es: Que el dicho fulano, y yo fuymos concertados, en que yo fuesse a la villa de Madrid a lleuar cierto processo, y otros recaudos, y que por el trabajo el me daria, y pagaria diez ducados. Lo qual yo hize, y cumpli de mi parte, y le traxe certificacion de la entrega de los dichos recaudos, y por ello está obligado a me dar y pagar los dichos diez ducados en que fuymos concertados. Y aunque por mi ha sido requerido muchas y diuersas vezes, q̄ me pague los dichos diez ducados, no lo ha querido ni quiere hazer, sin contienda de juyzio. Porque pido a V.m. que auída mi relació por verdadera en la parte que baste para el vencimiento desta causa, de lo sobredicho me haga enteró cumplimiento de justicia: y por su sentencia, que en tal caso lugar aya, còdene al dicho fulano a que me de y pague los dichos diez ducados: y así condenado a ello le compella, y apremie por todo rigor de derecho. Sobre que pido cumplimiento de justicia, y las costas protesto, y el oficio de V.m. imploro. Y juro a Dios y a esta Cruz, q̄ esta demanda no pongo de malicia, &c.

Singulæ clausulæ generales huius libelli explicantur, supra in 1. part. 1. tom. in §. Tempore de libelli oblatione, quæ omnibus libellis, & formulis actionum conducunt, ac ideo earum exposicio in illo tractatu repetenda non est.

Ex §. Secundo.

SVMMARIA.

- 1 Oli domino competit actio fur-
tiua contra furem.
- 2 Criminaliter potest fur accusari.
- 3 Quatur actionibus tenetur reus ci-
uiler conueniendus.
- 4 Per conditionem furtiuam ipsares

subtrahitur.

- 5 Condicio furtiua domino tantum,
actio vero furti ei cuius interest,
competere potest.
- 6 Melius est cōdictione furtiua, quā
rei vindicatione rem exigere.
- 7 Rei vindicatio contra possessorem
tantum competit.
- 8 Condicio furtiua competit contra
furem, & eius heredem, etiam si
possidere desierint.
- 9 Etiam si res apud furem sine culpa
pereat competit aduersus ipsum
condictio.

10 Fur semper in mora legalis esse dicitur.

11 Etiam si res furtiva pereat, eodem nandus est fur, & tanti res aestimatur, quantum nunquam plurimum fuit a die commissi furti.

12 In condicione furtiva reuincit fructus, & si percipit, quam percipiendi.

13 Si fur offerat rem furtiuam, & postea apud ipsum pereat, condicione liberatur.

14 Re apud furem perempta potest actor agere ad ipsam rem, vel ad eius estimationem.

15 Libellus in actione furtiva Hispano sermone confectus.

§. 2. De actione furtiua.

Via in §. precedenti diximus actionem furtiuam personalem esse, rei tamen persecutoriam, & de ea mentionem facimus, ideo libuit ea hic inserere. Competit enim

ista actio furtiua domino rei ad repetendam rem propriam furto subactam, vel eius estimationem. Et hoc specialiter induit

est contra naturam actionis personalis in odium furis, ut pluribus actionibus teneatur. Nam si preter criminalem accusationem, qua impeti potest, iuxta text. in l. fin.

ff. de furtis, alijs quatuor actionibus iuuiliter conueniri potest, scilicet, actione furti, quae datur ad poenam in duplum, si furtum non sit manifestum, & in quadruplum, si sit manifestum, iuxta text. in dicto §. sic ut veris. plane, & in §. maleficijs, in l. ult.

de action. & in §. ultimo, in l. ult. de oblig. quae ex delicto. ne reuendicatione, & actio ne ad exhibendum, iuxta text. in l. si pro fure, §. 1. ff. de condicione furtiua. De quibus actionibus suo loco agemus. Itaque conueniri potest hac actione furtiua, de qua in praesenti agimus, & in toto titulo ff. de condicione furtiua, per quam res ipsa furto subacta petitur, ut in d. §. sic utaq; §. plane, & in l. 1. ff. de condicione furtiua. Differunt tam inter se, quia ista conditio furtiua datur domino rei tantum, ut in l. fin. ff. usufructuarius, quemadmodum caueat, & in l. 1. ff. de condicione furtiua, actio vero furti datur non domino, si sua interesse, ut in l. manifestum, §. sed eum, C. de furtis, & in l. 1. ff. de iur. & l. itaq; ff. eodem. Insuper commodius est domino agere condicione furtiua, quam reuendicatione, ut in l. in re, ff. de reuendicatione. Rursus reuendicatio datur solummodo aduersus possessorem, ut in l. actionum, ff. de actionib. & oblig. & in §. fin. in l. de oblig. quae ex delicto. Conditio vero furtiua datur aduersus furem, & eius heredes, tametsi rem subreptam non possideant, ut in l. si pro fure §. ultimo, ff. de condicione furtiua. Praeterea ista conditio competit etiam si res furtiua casu, & sine culpa furis pereat ad estimationem, ut in dicto §. si pro fure, §. fin. & in l. in re furtiua ff. de condic. furt. quia fur semper est in mora, ut in l. ioter stipulantes, §. Stichum, ff. de verborum, & in dicto l. in re furtiua, & tuoc res estimatur tanti, quantum plurimum quam fuit a die commissi furti, & veniunt fructus percipiendi, & percipiendi, & deinde perierit, quia tunc cessat conditio furtiua, ut in d. l. in re furtiua. Aduerte tamen quod re perempta in electione actoris est agere ad ipsam rem tanquam peremptam, vel ad eius estimationem, secundum Bart. in l. stipulationes diuiditur, ff. de verborum, quae l. 6. receptum ab Alexandr. ibi & a Musc. in dicto §. sic utaq; num. 20. Et libellus in hac actione furtiua, concipitur potest forma sequenti.

Libellus in actione furtiua.

25 Fulano parezco ante V. m. y me querello, y pongo demanda contra

fulano, y digo q' alsí es. Que en vn dia deste presente mes de Ma

yo, que se coráro ocho dias del, deste presente año de 1583. El dicho

aduerso entró en mi casa có animo de hurtar lo que hallaste, y contra

mi

h 3

Via in §. precedenti diximus actionem furtiuam personalem esse, rei tamen persecutoriam, & de ea mentionem facimus, ideo libuit ea hic inserere. Competit enim

ista actio furtiua domino rei ad repetendam rem propriam furto subactam, vel eius estimationem. Et hoc specialiter induit

est contra naturam actionis personalis in odium furis, ut pluribus actionibus teneatur. Nam si preter criminalem accusationem, qua impeti potest, iuxta text. in l. fin.

ff. de furtis, alijs quatuor actionibus iuuiliter conueniri potest, scilicet, actione furti, quae datur ad poenam in duplum, si furtum non sit manifestum, & in quadruplum, si sit manifestum, iuxta text. in dicto §. sic ut veris. plane, & in §. maleficijs, in l. ult.

de action. & in §. ultimo, in l. ult. de oblig. quae ex delicto. ne reuendicatione, & actio ne ad exhibendum, iuxta text. in l. si pro fure, §. 1. ff. de condicione furtiua. De quibus actionibus suo loco agemus. Itaque conueniri potest hac actione furtiua, de qua in praesenti agimus, & in toto titulo ff. de condicione furtiua, per quam res ipsa furto subacta petitur, ut in d. §. sic utaq; §. plane, & in l. 1. ff. de condicione furtiua. Differunt tam inter se, quia ista conditio furtiua datur domino rei tantum, ut in l. fin. ff. usufructuarius, quemadmodum caueat, & in l. 1. ff. de condicione furtiua, actio vero furti datur non domino, si sua interesse, ut in l. manifestum, §. sed eum, C. de furtis, & in l. 1. ff. de iur. & l. itaq; ff. eodem. Insuper commodius est domino agere condicione furtiua, quam reuendicatione, ut in l. in re, ff. de reuendicatione. Rursus reuendicatio datur solummodo aduersus possessorem, ut in l. actionum, ff. de actionib. & oblig. & in §. fin. in l. de oblig. quae ex delicto. Conditio vero furtiua datur aduersus furem, & eius heredes, tametsi rem subreptam non possideant, ut in l. si pro fure §. ultimo, ff. de condicione furtiua. Praeterea ista conditio competit etiam si res furtiua casu, & sine culpa furis pereat ad estimationem, ut in dicto §. si pro fure, §. fin. & in l. in re furtiua ff. de condic. furt. quia fur semper est in mora, ut in l. ioter stipulantes, §. Stichum, ff. de verborum, & in dicto l. in re furtiua, & tuoc res estimatur tanti, quantum plurimum quam fuit a die commissi furti, & veniunt fructus percipiendi, & percipiendi, & deinde perierit, quia tunc cessat conditio furtiua, ut in d. l. in re furtiua. Aduerte tamen quod re perempta in electione actoris est agere ad ipsam rem tanquam peremptam, vel ad eius estimationem, secundum Bart. in l. stipulationes diuiditur, ff. de verborum, quae l. 6. receptum ab Alexandr. ibi & a Musc. in dicto §. sic utaq; num. 20. Et libellus in hac actione furtiua, concipitur potest forma sequenti.

Libellus in actione furtiua.

25 Fulano parezco ante V. m. y me querello, y pongo demanda contra

fulano, y digo q' alsí es. Que en vn dia deste presente mes de Ma

yo, que se coráro ocho dias del, deste presente año de 1583. El dicho

aduerso entró en mi casa có animo de hurtar lo que hallaste, y contra

mi

h 3

mi

h 3

mi

h 3

mi

h 3

mi

h 3

mi

de action. & in §. ultimo, in l. ult. de oblig. quae ex delicto. ne reuendicatione, & actio ne ad exhibendum, iuxta text. in l. si pro fure, §. 1. ff. de condicione furtiua. De quibus actionibus suo loco agemus. Itaque conueniri potest hac actione furtiua, de qua in praesenti agimus, & in toto titulo ff. de condicione furtiua, per quam res ipsa furto subacta petitur, ut in d. §. sic utaq; §. plane, & in l. 1. ff. de condicione furtiua. Differunt tam inter se, quia ista conditio furtiua datur domino rei tantum, ut in l. fin. ff. usufructuarius, quemadmodum caueat, & in l. 1. ff. de condicione furtiua, actio vero furti datur non domino, si sua interesse, ut in l. manifestum, §. sed eum, C. de furtis, & in l. 1. ff. de iur. & l. itaq; ff. eodem. Insuper commodius est domino agere condicione furtiua, quam reuendicatione, ut in l. in re, ff. de reuendicatione. Rursus reuendicatio datur solummodo aduersus possessorem, ut in l. actionum, ff. de actionib. & oblig. & in §. fin. in l. de oblig. quae ex delicto. Conditio vero furtiua datur aduersus furem, & eius heredes, tametsi rem subreptam non possideant, ut in l. si pro fure §. ultimo, ff. de condicione furtiua. Praeterea ista conditio competit etiam si res furtiua casu, & sine culpa furis pereat ad estimationem, ut in dicto §. si pro fure, §. fin. & in l. in re furtiua ff. de condic. furt. quia fur semper est in mora, ut in l. ioter stipulantes, §. Stichum, ff. de verborum, & in dicto l. in re furtiua, & tuoc res estimatur tanti, quantum plurimum quam fuit a die commissi furti, & veniunt fructus percipiendi, & percipiendi, & deinde perierit, quia tunc cessat conditio furtiua, ut in d. l. in re furtiua. Aduerte tamen quod re perempta in electione actoris est agere ad ipsam rem tanquam peremptam, vel ad eius estimationem, secundum Bart. in l. stipulationes diuiditur, ff. de verborum, quae l. 6. receptum ab Alexandr. ibi & a Musc. in dicto §. sic utaq; num. 20. Et libellus in hac actione furtiua, concipitur potest forma sequenti.

Libellus in actione furtiua.

25 Fulano parezco ante V. m. y me querello, y pongo demanda contra

fulano, y digo q' alsí es. Que en vn dia deste presente mes de Ma

yo, que se coráro ocho dias del, deste presente año de 1583. El dicho

aduerso entró en mi casa có animo de hurtar lo que hallaste, y contra

mi

h 3

mi

h 3

mi

h 3

mi

h 3

mi

h 3

mi

h 3

mi

h 3

mi

h 3

mi

h 3

mi

h 3

mi

h 3

mi

h 3

mi

h 3

mi

h 3

mi

h 3

mi

h 3

mi

h 3

mi

h 3

mi

h 3

mi

Eni voluntad tomò y lleuò vna ropa mia nueua de raso negro, que valdria treynta ducados, y la trasporò adondè el quiso: la qual es obligado à me dar y boluer, por ser como es mia, y me pertenecer iure domini, vel quasi. Y puesto que à ello es obligado, y por mi ha sido requerido, no lo ha querido, ni quiere hazer: porquè pido à V.m. Del sobre dicho me haga entero cumplimiento de justicia, y si otro mayor pedimiento es necessario auido aqui por expreso, y mi relacion por verdadera, en quanto baste por su sentençia, que en tal caso lu gar aya, condene al dicho fulano à q me dè, buelua, y restituya la dicha mi ropa que me lleuò, ò treynta ducados por ella, que valia à su justa y comun estimacion, &c. Y para ello pido cumplimiento de justicia, y el officio de V.m. imploro, y las costas protesto, y juro à Dios y à esta Cruz, que esto no pido de malicia, &c.

Ex §. Tertio.

SVMARIA.

- R** *Reales acciones, reiuedicaciones dicuntur, quæ à verbo vendicare appellantur, & denominantur.*
1 Vendicare nihil aliud est, quàm propriam rem ab alio possessam in potestatem nostram reducere.
2 Realis actio appellatur quando ius sine aliqua persone obligatione in ipsa repetitur. Requisita ut rei uendicatio competat traduntur.
3 Reiuedicator tantum competit, domino vero, vel quasi.
4 Sufficit, ut reiuedicatio cõpetat, habere quem dominiu reuocabile.
5 Possessor maioratus potest reiuedicatione experiri, si ab alicuius rei possessione ceciderit.
6 Dominium utile habenti competere potest reiuedicatio.
7 Qui simpliciter in reiuedicationis libello dominiu rei probaturum se dixerit etiam si utile tantum probet, in causa cõtinebit. Dominium du-

plex est, directu, & utile secundum communem Doctorum contra Paulum Cast. Ignem, & Vela, cum.

8 Emphyteota potest agere reiuedicatione.

9 Locator ad longum tempus potest reiuedicationem intendere.

10 Sufficit què esse dominum tempore sententiæ reiuedicationis obtineat, licet tempore, quò intentauit reiuedicationem, non fuerit dominus.

11 In libello debet actor exprimere aduersariu re possidere, aut eius rei nudum esse detentatorem.

12 Nud detentator si possessorè in iudicio nominat reiuedicatione libetatur.

13 Ver possessor ibi debet causam prosequi ubi prius capta fuit per detentatorem.

14 Aduersus eum qui dolo desijt possidere reiuedicatio competit.

15 Actor debet certa demonstracione rem super qua agit demonstrare.

16 In libello debet actor postulare, quòd dominiu rei petita declaretur.

17 Actor potère debet rem sibi cum fru-

fructibus tam percipis quam per
cipiendis, restituit.
19 *Dammum, si interesse potest per
tere actori sub iurari.*
20 *Fructus interesse, & damnum li
quidari debent a iudice in ipsa
sententia condemnatoria.*
21 *Libellus in actione reali Hispano
sermone compositus.*

§. 3. De actione reali.

Esse actiones appella
tue reivindicaciones,
iuxta text. in l. actionu
in princip. ff. de actio.
& obligatio, & in §. ap
pellamus, in l. de actio.
Et pñcipantur reiven
dicaciones, & verbum reivindicare, est eum
vindicare rem ab alio possessum in ius pos
sessorie, non tam requirere, ut probat
in l. Quintus, 29. §. argutus, & §. cui
legatus, ff. de iur. & argutus legato, &
in l. 66. ff. de reivindicacione. Et inde
vindicaciones sunt actiones, quibus rem
nostram esse intendimus. Ita explicat
Oromanus, Minsingerus, & Corraus, in
d. l. §. appellamus, & Brissonius libro 19.
de verborum significat. verbo vindicatio.

3 *Rursus reales actiones sunt quando ius
peritur absque obligatione aliquis perso
ne, & eam ipsa committit, & daturque
contra quemque rei possessoris, ut
in cap. 1. supra, in principio diximus. Et
ad hoc, ut actio realis, id est, reivindica
tio alicui competat requiruntur sequen
tia. Primo requiritur, quod actor dicat se
dominum esse illius rei, & ad se pertine
re iure domini, vel quasi, ut in l. in rem,
ff. de reivindicacione, & in l. doce aneili
am, C. de sententia, & in l. 25. tit. 2. part.
3. Et quid sit dominium, tradit Barto. in l.
si quis vi, §. de receptis, numero 4. Et de
acquirenda possessio, cuius definitio
communiter recipitur secundum Ripam
in rubric. exte., de eius poss. & prop
riet. & doctissimi Ripallum in Rubri
C. de bonis maternis, 1. part. & illam dif
finitionem Bartoli eleganter, explicat mo
do suo libitudo Aristianus, & pñcipio. Do
ct. Nuanus electione capituli non di*

cat; 2. quæstione 5. in præmissis, numbe
9. verbi. vnde cimo. Sufficere tamen actori
ad hanc actionem habere dominium re
vocabile, ut in l. non ideo minus, ff. de
reivindicacione. Quo fit possessorem pri
mogenij agere posse reivindicacione pao
suo majoratu: si a possessione cadente, se
cundum Palatium Rubicum in l. 46. Tan
ri, numero 2. & Antoo. Gomez in l. 46.
Turi, numero 76. Quinimo sufficere
actori habere vtile dominium, ut in l. li
perficario, ff. de reivindicacione, & in l. 1.
ff. si ager vedigalis, vel emphyteot. & te
net gloss. in §. omnia, verbo, possidet,
institus. de actionib. communiter recepta,
ex l. lase in ibi, num. 66. & Gregor. Lup. in
l. 1. tit. 28. part. 3. in gloss. verb. et seniorio.
Vnde qui in libello simpliciter dixerit, se
rei dominum esse, & postea probaverit, ut
le dominium obtinebit in causa iuxta text.
in l. mater, §. eadem causam, ff. de re
ceptis rei iudi. & hanc dixit communis
opinionem olim præceptor meus vñeñ
dus doctissimus Pinchas in l. 1. C. de bo
nis maternis, 2. part. num. 8. Quod intelli
gendum est iuxta id quod resolut. Cona
iureg. possessor. 3. part. §. 1. nu. 2. Et quod
se vñeñ, & directi dominium doceat, Bar
& omnes in l. 1. §. qui in perpetuum, illi
ager vedigalis, & Parisius in cons. 50. nu.
21. volum. 1. & probatur in authent. si ve
ro dominus temporalis, C. de hære, vbi fit
mentio domini superioris ergo est domi
nium inferius. Et ita agnosceat dominus
Franciscus de Sormiento, vbi alia genera
domini consilium in libro 3. selectarum,
caput. 11. num. 27. quomodo Paulus Castre.
in d. l. si quis vi, §. differencia, & Ignatius
in l. contractus, numer. 137. ff. de regulis
iuris, & Velsalus de iure emphyteot. questio.
13. tenent non esse vñeñ dominium. Et
etiam ex superioribus emphyteotam pos
se agere reivindicacione, secundum Bart.
in l. mater, §. eadem, numer. 1. ff. de re
ceptis rei iudi. Et in super locotoseu
alicuius rei ad longum tempus possidere
reivindicacione, secundum Bartolom in
l. edictalis, §. in iurato, ff. de legatis 2. &
communiter omnes, ex Pincho in l. 1. C.
de bonis maternis, 2. parte, numero 18.
Sufficere denique actori dominium se
esse tempore sententia, etsi dominium non
esset tempore, quo reivindicacionem
intentavit, sed postea sic pendente do
minium supercepit secundum gloss. finali
in l. si res, §. si, ff. pñcipio actioe.

quon sequitur Pastormian. & alij in
cap. Abbate sine de re iud. Quod verum
est secundum id, quod docet Barto. in l. &
in eadem, §. adiones, numero 18. ff. de ex-
cept. rei iud. & l. in dict. §. omnium, nu-
mer. 66. Secundo requiritur, quod actor in
libello dicat aduersarium possidere, vel re
detinere, vt probat text. in l. officium, ff.
de reuendicatione, & in l. 1. c. de aliena-
tione iudi. & in cap. examinata, de iud. &
in l. 1. §. situ. s. part. 5. & firmat glosa in dict.
§. omnium, verbo, possideat, & ibi l. as. nu.
76. & Miling. num. 24. & Otom. verb.
de aliquo re. Quod verum est, & procedit
nisi verus possessor se offerat liti, qui tunc
reivendicatio cessat contra detentorem,
vt in l. 1. c. vbi in rem actio, & in capitu-
lo quoniam frequenter, §. quod si super te-
bus, vt lite non contestata, & in l. 2. §. titulo
2. par. 3. Tenebitur tamen verus possessor
se offerre nisi causam prosequi coram iudi-
ce, vbi prius fuit excepta, quando compa-
ret pro defensione vestri dominij nomi-
natis eam, secus si pro defensione sui di-
recti dominij, l. res soluit Couarr. in pra-
s. d. q. 2. §. si iudicibus, capitulo 8. numero 2.
& probatur in l. 17. et al. 6. part. 1. p. 24.
et modo reuendicatio datur aduersus eum,
qui dolo desit possidere, vt in l. quod si
de dolo, ff. de reuendicat. & in l. 30. titulo

2. part. 3. Tertio requiritur, quod actor in
libello rem, quam petit, per duo confinia
declaret, vt probatur in l. forma, ff. de cen-
sibus, & in l. si in rem, ff. de reuendica-
tione, & in l. 1. §. 3. titulo 2. part. 3. Quarto
requiritur, quod actor petat se dominum
rei declarari, iuxta text. in l. ex diuerso, §.
1. & ibi Bartol. ff. de reuendicat. & l. as. in
dict. §. omnium, numero 172. Vltimo re-
quiritur, quod actor petat rem condemnari
ad rei restitutionem cum fructibus
perceptis, & percipiendis, vt probatur in l.
fructus, 34. ff. de reuendicatione, & in l.
si oras, §. final. ff. eodem titulo, & in l.
titulo 28. part. 3. & explicat l. as. in dict. §.
omnium, num. 75. Couarr. lib. 1. variarum,
capit. 3. num. 1. & 6. Papeus in l. 2. c. de
rescindenda venditione, 2. part. capitulo 4.
num. 50. & Conans libro 8. commen-
tariorum, capit. 11. Quinimo actor petere
poterit damnum, & interesse, iuxta text.
in l. non solum, ff. de reuendicat. in l. 39.
titulo 28. part. 3. Adhuc uero tamen ho-
die oportet, quod praedicti fructus, inter-
esse, vel damnum a iudice liquidari de-
beant in ipsa sententia, quare cum ad rei re-
stitutionem condemnatur, vt probatur in l.
52. titulo 5. lib. 2. recop. & in l. 28. titulo 9. lib.
3. recop. Et libellus in actione reali con-
cipiendus est forma sequenti.

Libellus in actione reali.

11 F. Vllano vezino de tal parte, como mas aya lugar de derecho, parez
co ante Vuestsa merced, y pongo demanda a fulano vezino de tal
lugar, y digo que es asis: Que perteneciendome, como me pertenece,
iure dominij, vel quasi, vn prado cerrado, que es en tal parte, de que
son linderos de vna parte prado de fulano, y de la otra tierra de fula-
no, el dicho aduerso sin titulo ni causa que bastante sea, tiene entrado
y ocupado el dicho prado, y lo tiene y posee, goza, y desfruta de tan-
to tiempo a esta parte. Y aunque por mi ha sido muchas y diuersas
veces requerido que me lo dexe, buelua, entregue, y restituya, no
lo ha querido ni quiere hazer sin contienda de juyzio. Por que pido a
y, m. que ayuda mi relacion por verdadera, en quanto baste, y otro
mas y mejor pedimiento necesario siendo por expreso, del sobre-
dicho me haga entero cumplimiento de justicia: y por su sentencia,
que en tal caso lugar aya, me declare por señor, vel quasi del dicho
prado, y asi declarado condene al dicho aduerso a que me de, buel-

ya, entrégue, y restituya el dicho prado, con mas los frutos, que des-
de el dia que se metio en el dicho prado ha rentado, y podido rentar,
y rentare hasta la real entrega, que estimo en tantas mil maravedis
cada vn año: y mas se condene en todos los daños, y menoscabos que
el dicho prado tiene, despues que el aduerso lo posee: Sobre que pi-
do justicia, y costas, y el oficio de Vuestra merced imploro, y juro en
forma de derecho, &c.

Ex §. Quarto.

SUMMARIA.

- 1 Confessoria, & negatoria actio-
nes, que pro seruitutibus compe-
perunt, reales sunt.
- 2 Seruitus, alia est, personalis, alia
realis, & alia mixta.
- 3 Personalis seruitus est, qua debetur
a persona persona.
- 4 Res propria nemini seruire potest.
- 5 Seruitus realis est, que a re rei debe-
tur.
- 6 Libellus in actione reali debet for-
mari in prædio, & non in persona.
- 7 Realium seruitutum quedam ur-
bane sunt, quedam rustice.
- 8 Urbana seruitutes sunt illæ, que
sunt constitutæ in edificijs habitan-
dis causa factis.
- 9 Urbanum prædium non locus, sed
materia facit.
- 10 Rustica seruitus illa dicitur, qua
constituta est in prædijs non habi-
tandis, sed fructum percipiendorum
causa.
- 11 Seruitus rerum sit urbana, vel
rustica ex qualitate prædij domi-
nantis emoscitur.
- 12 Mixta seruitus est, qua debetur
a re persone.

- 13 Personalis seruitus cum persona
extinguitur.
- 14 Reales seruitutes dedicari possunt
tanquam realia.
- 15 Seruitutum quedam sunt continuæ,
quedam quasi continuæ, quedam
discontinuas appellantur.
- 16 Continuæ seruitutes sunt, quæ factum
hominis non requirunt.
- 17 Quasi continuæ sunt seruitutes, quæ
post principium non requirunt, fa-
ctum hominis.
- 18 Discontinuas seruitutes appellan-
tur, quæ semper factum hominis
desiderant.
- 19 Pro seruitutibus confessoria, & ne-
gatoria competit actio.
- 20 Confessoria actio illi competit, qui as-
serit sibi seruitutem constitutam
esse, & deberi.
- 21 Negatoria actio ei accommodatur,
qui seruitutem deberi negat.
- 22 Negatoria, & confessoria actiones
pro iuribus incorporalibus competunt.
- 23 In libello confessorie allegari debet,
actorem se dominum esse prædij domi-
nantis, & ab alio prædio suo ser-
uitutem debitam esse.
- 24 Prædialis seruitus sine duobus præ-
dijs consistere nequit.
- 25 Sufficit, quem esse dominum præ-
dij dominantis, civile, vel quasi
domi-

25 dominium habere.

26 Vt actio confessoria competere possit
sufficit quod ius habere in pradio

27 dominam etiam.

28 Creditori competit confessoria actio.

29 Vt usufructuarius et si non proprio, do-
mini tamen nomine, confessoria
agere potest.

30 Agens confessoria actor demonstra-
re debet fundum dominam per
duo confinia, et eodem modo ser-
uientem.

31 Actor si velit confessoria actione
experiri allegare debet se in qua-
si possessione seruientis constitu-
tū esse.

32 Confessoria actio pro viiute con-
stitutā, non pro constituenda da-
tur.

33 Dicere debet actor confessoria agēs
se ab aduersario seruientē vici
promitteri.

34 In libello debet actor petere, quod
iudex declaret seruientē suo pradio
ab aduersarij fundo debitam esse.

35 Actor in confessoria actione insi-
stenda potest fructus, et damna
postulare.

36 In libello confessorie actionis petere
debet actor, quod ius officio ab
aduersario suisque heredibus ca-
ueatur, non fore se ab ipsis in sacu-
rum impediendum.

37 Creditor usufructuarius, et alij
habentes ius in re, si confessoria ex-
periantur ius quod eis in re compe-
rit allegare tenentur.

38 Negatoria competit negantis ser-
uientem debitam esse.

39 Quāvis actor sit in possessione ser-

uientis, probare tenetur sibi debi-
tam esse.

40 Omnis res libera presumitur.

41 Agens negatoria, allegare debet,
se dominum pradij esse, item pradi-
um liberum esse.

42 Si quis negatoria experietur alle-
gare tenetur aduersarium inquie-
tare cum ratione seruientis sibi non
debitae.

43 Actor negatoria agens potest pete-
re non solum fructus, et damna,
sed etiam interesse.

44 Negatoriam intendens potest ad
iudicē petere, ut ab aduersario
caucionem exigat, quod nec ipse,
nec eius heredes tamen amplius in-
quietabunt.

45 Libellus in actione confessoria His-
pano sermone formatus.

46 Libellus in actione negatoria His-
pana lingua compositus.

§. 4. De actione confessoria & negatoria.

Actiones confessoria, &
negatoria tales sunt, &
pro seruitorijs com-
petunt, vt in l. 2. que si
agit, nisi de auijon. p. 10
cuasi explanatione co-
stitutū erit, seruientis
trere esse species, scilicet et personale & rui-
tā, vt probat text. iuncta gloss. in l. 1. ff. de
seruitutibus, & in l. 1. titulo 34. par. 3. Cor-
pola in titulo de seruitorib. verbo, pradi-
cap. 1. numer. 1. & Anton. Gomez. 2. m-
variarum, cap. 11. num. 1. Personalis serui-
tus est, quā i persona personae debetur, vt
pata quando dominus alicuius seruus dicitur,
sic alteri operas in eodem seruo. Ita exem-
plificauit Faber. & l. 1. num. 8 in dicto §.
exque si agit. Et in isto exemplo intelli-
getur si debet.

debet dict. l. 1. de §. 3. part. 3. quamvis Gregorius Lupus ibi intelligat in seruitute, quam debet seruus domino, quod tamen falsum est cum in re propria seruitus constitui non possit, vt probatur in l. in re communi, ff. de seruicibus vrb. & tradunt l. a. numer. 2. in dict. §. xque si agat.

5 Cxpolā vbi supra, cap. 7. & Anton. Gomez in dict. cap. 15. num. 1. Seruitus realis est, quæ debetur à re rei, vt seruitus vrbana, & rustica, quæ non debetur personæ, sed prædio, vt l. vnus ex socijs, ff. de seruic. rustic. prædi. Et ideo libellus, & sententia in prædio, & non in persona debet formari, vt in l. qui aliena, §. si ubi sententia prædio datur, ff. de negot. gestis, Cxpolā vbi supra capit. 2. num. 1. Et distinctionem seruitutis realis ponit Bart. l. 1. ff. de seruic. & explicat Cxpolā, dict. capit. 2. num. 3. Menses in rubr. C. de seruic.

7 auctor. 8. Et seruitutum realium quædam sunt vrbane, & quædam rustice. Vrbane sunt, quæ sunt constitutæ in ædificijs habitandi causa factis, siue in villa, siue in civitate, quia prædium vrbani locus non facit, sed materia, vt in lege vrbana prædicta, ff. de verborum significatione. Seruitutes rustice sunt, quæ constitutæ sunt in prædijs causa fructuum percipiendorum factis, vt l. Leo iure, §. stabula, ff. quibus modis pignus tacite, explicat Cxpolā vbi supra cap. 12. num. 2. Et distinguitur an sit vrbana, vel rustica ex qualitate prædij domus natis, cui seruitus debetur, non est qualitate prædij, debentis seruitutem, vt l. 1. §. artha. ff. de seruic. rustic. prædi. Cxpolā dict. cap. 11. num. 10. Seruitus vero mixta est, quæ debetur à re personæ, vt visus fructus, vtus & habitatio, & istæ etiam dicuntur personales, vt in l. 1. ff. de seruicibus, quia cum persona extinguuntur, vt l. non solum 2. §. tale, ff. de liberat. legat. Dicitur etiam reales, quia tanquam realis venditur, vt in l. qui frui, in principio, ff. si visus fructus petat. Et de his mixtis agit late Cxpolā, vbi supra cap. 3. cum tribus sequentibus, & Anton. Gomez dict. cap. 15. num. 2. Rursus seruitum quædam sunt continuæ, quædam quasi continuæ, & quædam discontinuæ. Continuæ sunt quæ habent causam continuam, & perpetuam, & factum hominis non semper requirunt, licet à principio requiratur ad constituendam seruitutem, vt seruitus aquæ ductus.

16 Aliqui non tollendi, tigni iniuncti. Quasi continuæ seruitutes dicuntur, quæ post

principium non requirunt factum hominis, non tamen semper sunt, in vii actualiter, sed potentialiter, vt seruitus stilicidi, aquæ ductus ex celo cadentis, quia non semper pluit. Discontinuæ seruitutes sunt quæ semper requirunt factum hominis, vt seruitus itineris, viæ & similes. Hanc distinctionem seruitutum constituit gloss. in l. seruitutes, la grande, ff. de seruic. & Cxpolā vbi supra, cap. 19. Et præcipuus effectus huius distinctionis versatur circa descriptionem seruitutum, vt resoluit Cxpolā in dict. cap. 19. & Anton. Gomez dict. cap. 15. à num. 14. & Couar. lib. 1. variarum cap. 17. num. 11. Et quis posse constituere seruitutes, & quibus possint concedi, & in quibus rebus constituuntur, & quomodo, & quæ sit constitutio, explicat Cxpolā late, vbi supra in cap. 14. cum sequentibus. His sit constitutis dicendum est pro seruitutibus proditas esse duas actiones, scilicet, confessoriam, & negatoriam. Confessoria enim datur aduersus eum, qui aliquem impedit seruitute vitæ negatoria vero datur neganti se seruitutem debere, & ita confessoria competit ad vendicandam seruitutem, negatoria autem ad vendicandam libertatem seruitutis. Ita probatur in l. 2. & in l. loci corpus, §. in confessoria, ff. si seruitus vendicetur, & in dict. §. equæ si agat. Competunt etiam rite actiones pro alijs iuribus incorporeis, vt puta si quis impediatur iure eligendi, decimandi, vel præsentandi, secundum glossam iuncto text. in cap. cum Feclesia, de causa possessionis, & proprietatis, & gloss. in cap. examinatus, de iudic. verbo, possidebas, & gloss. in cap. non est modum, verbo, si vendicit. & vult. l. 1. & tradunt l. a. numer. 35. Gomez in numero 52. in dict. §. xque si agat, & testatur communem Rebuffus in tractat. de decimis, quæst. 9. num. 11. & l. a. in l. 1. prius, num. 3. & 4. ff. de noui operis, et si contrarium sentiat Couarrubas lib. 1. Variarum cap. 7. numer. 10. Et ad hoc vt alicuius competit actio confessoria requiritur sequentia.

17 Primo, quod ad eum in libello dicat se dominum vel quasi dominum prædij dominantis esse, prædijque suo seruitutem debere, nam sine duobus prædijs seruitus non constituitur, tunc §. penult. iudicat. de seruic. rustic. & in l. equities, §. 1. ff. de seruicibus, & in l. ergo, ff. de seruic. rusticorum.

18 Quo fit ad hoc debere esse dominum prædij dominantis, vt probatur in l. 1. &

2. & ibi glos. verbo, Alius, ff. si seruit. vend. & notat: communiter omnes, ex domino Antonio de Padilla. in l. 1. C. de seruit. & aqua, num. 58. Sufliceret tamen dominum directum, vel utilem, aut quasi dominum esse, vt probatur in l. inprovinciali, §. si ergo, ff. de uou. operis, vt habere ius in re dominante, vt est creditor, qui si impediatur vti seruitute debita rei sibi pignorat agere poterit hac actione confessoria, iuxta textum in l. ei qui, ff. de seruit. & in l. creditor. ff. de noui operis. Vusufructuarius tamen proprio nomine hac actione experiri non poterit, vt probatur in l. 1. in principio, ff. si usufructuar. pet. nomine vero domini bene agere poterit, vt probatur in l. vnica, vers. item Iuliano, ff. de remissio & resolut. Corra. in l. ei qui, ff. de seru. 6. Et an usufructuarius, vel alius habens vtile dominium constituere possit se uirutem, arstat. glos. & ibi Corra. in l. 3. ff. de seru. & Boer. in decis. 181, n. 2. Anton. Gomint. 4. Tau n. 84. & Pmel. in l. 1. C. de bon. mater. 3. p. n. 71. Secundo requiritur, quod actor per duo confinia declararet fundum dominantem, & seruientem, iuxta text. in l. forma, ff. de censib. Tertio requiritur, quod actor in libello dicat, se esse in quasi possessione seruitutis: quia illa actio confessoria competit pro seruitute constituta, non vero pro constituenda, vt probat text. in l. licuti, §. sed si quazatur, ff. de seru. vendicet. Et quomodo, & qualiter quasi possessio seruitutis requiri possit docet Bart. in l. 2. C. de seru. Iaso in d. §. x. q. si agit, num. 41. dominus Anton. de Padilla in l. 2. n. 3. C. de seru. & aqua. Quarto requiritur, quod actor dicat, se ab aduersario impediri vti praedicta seruitute, vt probatur in l. si quis diuturno. §. si ff. si serui vend. Quinto requiritur, quod actor a iudice petat quod declaret seruitutem debitam esse suo praedio a praedio aduersarii, vt in l. licuti, §. si quazatur, ff. si serui vend. Sexto requiritur, actorem petere fructus, & damna, nam hec omnia in confes-

sonia veniunt, iuxta text. in l. loci corpus, §. in confessoria, ff. si serui vendi. & in l. vti frui, §. in his, ff. si usufruct. pet. Vltimo requiritur, quod actor petat, vt officio iudicis sibi caueatur per impedientem, quod nec ipse, nec sui haeredes in futurum non impedient eum vti praedicta serui iuxta text. in l. egi, & in l. harum, ff. si serui vend. Est aduertendum, quod quando confessoria intentatur a creditore usufructuario, vel usufructuario, necesse est dici, se esse creditorem usufructuarius, vel superficiarius, & in hac actione libellus erit formandus modo paulo inferiori prescripto. Negatoria actio competit neganti se seruitutem debere, vt sup. dixi. In qua actione illud erit obseruandum, quod licet aduersarius sit in quasi possessione seruitutis, per hoc tamen non liberabitur ab onere probandi, seruitutem constitutam fuisse, etiam si actor non probet libertatem suam rei: quia praesumptio iuris est, quemlibet fundum liberum esse, vt probatur in l. latius, C. de seru. & in l. licuti, §. sed si quazatur, iuncta glos. ff. si serui vend. & tradit Tirac. de primog. q. 17. op. 1. 2. & Alcia. in reg. 2. p. 2. Et ad hoc vt competit hac negatoria actio, requiruntur sequentia. Primo requiritur, quod actor se dominum, vel quasi dominum praedicti esse, vt in l. 2. in princ. ff. si serui vendi. Secundo requiritur, quod dicat praedium suum liberum esse, vti in l. loci corpus, §. co. peti, ff. si serui vendi. Tercio requiritur, quod dicat aduersarium perturbare, & inquietare eum ratione seruitutis sibi non debita, vt in l. si quis diuturno, §. fin. ff. si serui vend. Quarto requiritur, quod actor petat fructus, interesse, & damna, nam etiam in hac actione veniunt, vt in dicta l. loci corpus, §. in confessoria. Vltimo requiritur, quod petat, quod aduersarius praestet cautionem de non perturbando, & inquietando eum super illa seruitute non debita, ad quod compelli potest, iuxta textum in d. l. harum, & in l. egi. Et libellus in hac actione erit formandus, vt statim dicemus.

Libellus in actione confessoria.

E Vltano parezco ante V.m. y pongo demanda a fulano, y contandop el caso, digo. Que siendo yo señor de vna tierra, q'es en termino de tal lugar, que son linderos de vna parte tierra de fulano, y de otra

tierra

tierra de fulano, y teniendo la dicha mi tierra seruidumbre de camino por vna tierra del dicho fulano, que es junto à la mia para la yr à labrar, sembrar y beneficiar con el carro à casrear el pan y frutos que en ella se cogen, y estando en posesion, vel quasi de la dicha seruidumbre, el dicho aduerso contra todo derecho, sin titulo, ni causa que bastante sea, me ha impedido è impide vsar de la dicha seruidumbre, y no consiente que se palle por la dicha su tierra à la mia à hazer los aprouechamientos necesarios: de lo qual se me han recrecido muy grandes daños y menoscabos, assi en la dicha tierra, como en los frutos della, que estimo en veynte mil maravedis. Y aunque por mi ha sido requerido que no me impida, ni perturbe en la dicha seruidumbre, antes me dexa passar por su tierra libremente, no lo ha querido, ni quiere hazer sin contienda de juyzio. Por que pido à V. m. que ante mi relacion por verdadera, en quanto baste, y otro mas è mejor pedimiento necesario siendo por expreso, por su sentençia; que en tal caso lugar aya, declare la tierra del dicho aduerso deuenir la dicha seruidumbre de camino à la dicha mi tierra, y estar en quasi posesion della: y assi declarado mande al dicho parte contraria que no me perturbe, ni inquiete en el vso de la dicha seruidumbre, y mas lo condene en los daños, frutos, è intereses y menoscabos, que por auerme impedido el vso de la dicha seruidumbre se me han seguido y recrecido, que estimo en los dichos veynte mil maravedis. Saluo en todo la judicial rasilacion de V. m. sobre que pido cumplimiento de justicia y costas, y el officio de V. m. imploro: y juro à Dios y à esta cruz que esta demanda no pongo de malicia, &c.

Otro con, de ofiçio de V. m. el qual para ello imploro, à V. m. pido le compela y apremie à q me de suficiente caucion y fianças, que agora ni en tiempo alguno, el ni sus herederos y successores, ni quien del y de sus vniuersales, titulo y causa en la dicha su tierra, no me impidiràn à mi, ni à mis successores, ni à quien huuiere titulo y causa en la dicha mi tierra el passo y camino por su tierra à la mia, y ños dexaran passar libremente, y vsar de la dicha seruidumbre. Lo qual le mande V. m. cumpla y guarde so graues penas, en las quales V. m. desde luego à el y à sus successores los aya por condenados, lo contrario hazien do, para lo qual, &c.

LIBELLUS IN ACTIONE NEGATORIA.

45 F Viano vezino de tal lugar parezco ante V. m. y pongo demanda à fulano, y digo que asies. Que teniendo yo, è poseyendo vnas casas mias, y como mias en esta ciudad, à tal parte, de que son linderos

casas

casas de fulano por vna parte, y por otra parte casas de fulano, y por
 delantera calle publica, y siendo las dichas mis casas libres, y no deuié
 do seruidumbre alguna, el dicho aduerso pretende, que deuen serui
 dumbre à otras casas suyas. Y assi queriendo yo alçar y edificar mis
 cas me ha impedido el edificio, y que no las alce, denunciando me
 lahor nueva, y por el dicho impedimento no las he podido alçar. De
 lo qual en la dicha obra se me han seguido de daños y menoscabos
 cincuenta mil maravedis, assi en los materiales, maestros y oficiales
 como en los alquileres. Y puesto que muchas y diuersas vezes por mí
 ha sido requerido, que no me impida el dicho edificio, no lo ha que
 rido hazer sin contienda de juyzio. Porque pido à V.m. que auida mi
 relacion por verdadera, en quanto baste para el vencimiento de esta
 causa, por su sentencia, que en tal caso lugar aya, del sobredicho me
 haga entero cumplimiento de justicia, declarando las dichas mis ca
 sas ser libres, y no deuen seruidumbre alguna à las casas del dicho ad
 uerso, y mandandole que no me impida el alçar, y edificar mis casas,
 y condenandole en los daños y menoscabos que se me han seguido,
 de auerme impedido el dicho edificio, que estimo en las dichas cin
 cuenta mil maravedis, salvo la judicial relacion de V.m. sobre que pi
 do justicia y costas, y el oficio de van. imploro, y juro en forma de de
 reccho, &c.

Otrofía V.m. pido que de su oficio, el qual para ello imploro, con
 dene, compela y apremie al dicho fulano, à que me de suficiente cau
 cion, y seguro, que aora ni en tempo alguno, ni mis herederos, ni
 quien del, y dellos tuviere titulo y causa alguna en las dichas sus ca
 sas no impediran à mí ni à mis sucesores que alcemos, y edifiquemos
 las dichas mis casas, y para ello, &c.

Ex §. Quinto. De actionibus mixtis.

SUMMARIA.

A Crio mixta est illa, que simul
 personalis et realis dicitur.

In mixtis actionibus dignosci non po
 rest, quis actor, aut quis reus dica
 tur.

Mixta actio speciem diuersam non
 constituit, sed tantum qualitate
 ab alijs segregatur.

Diximus sup. in principio
 pio habet actiones, alias
 mixtas esse, quæ nec
 sunt reales, nec merè
 personales sunt, sed si
 multales, & persona
 les, ut actio familie cre
 cundæ, & actio communi diuidendo, &
 actio finium regundorum. Et in huius
 actionibus uterque actor & reus est, in
 text. in actionibus, verb. §. fin. de actio.
 & obligatio. & in l. vers. familiaris, ff. de
 iust. et iur. Et qualiter inter se differant ac
 tiones

actiones reales, personales, & mixte tradit
Miliag. in §. quod d. nu. 10. in fine de actio.
Non tamen constituunt speciem de per se,
sed differunt qualitate, ut in præcæto lo-
co diximus, & de vna quaque sigillatim
est dicendum. Et ob id licet omnes tres sint
bonæ fidei, ut in §. actionum, instituit. de
actio. non inferimus inter reliquos infra
in c. 6. de actio. bonæ fidei.

Ex §. Sexto.

SUMMARIA.

1 §. De actione familia eriscunda.
2 Verbum, Familia eriscunda, ex-
poni debet, id est, hereditatis diui-
dende.

3 Familia præcipue hereditatem sig-
nificat.

4 Familia eriscunda actio iure ciui-
li est in quodammodo.

5 Inter actiones bonæ fidei familia er-
iscunda actio connumeratur.

6 Iudex in actione familia eriscunda
ex bono, & equo procedere potest.

7 Actione familia eriscunda conuen-
tus, quamvis bonæ fidei, si possessor,
fructus iam communicare tenetur.

8 Si in re communis hereditatis fru-
ctus sumptus fiant inter cohære-
des sunt diuidendi.

9 In familia eriscunda iudicio ve-
niente damna a cohærede illata.

10 Actio familia eriscunda accipitur, nõ
solum hereditatis iure ciuili, sed etia
ex iure prætorio succedentibus.

11 Actio familia eriscunda ex quasi
contractu nascitur.

12 Inter heredes tantum familia eris-
cunda iudicium datur.

13 Velis actio familia eriscunda da-
tur bonorum possessoribus, & si.

deicommissarijs.

14 Iudex in familia eriscunda iudi-
cio æqualitatem in diuisione ser-
uare debet.

15 Res diuidenda si cõmode diuisione
nõ recipiat, potest iudex ex officio
integrã rem alicui cohæredum as-
signare, dummodo alteri æstimatio-
nem præstari iubeat.

16 Siue ex testamento, siue ab intesta-
to cohæredes esse debent, ut fami-
lia eriscunda actio competat.

17 Vt actio familia eriscunda locum
habere possit necessario requiritur,
cohæredem sateri, proponentem
suum cohæredem esse.

18 Si cohæres sit in possessione rerum
hereditariarum, etiam si aduersarius
suum esse cohæredem neget, iudi-
cio familia eriscunda locus fieri
potest.

19 Libellus in actione familia eriscun-
da sermone Hispano conceptus.

§. 6. De actione familia eriscunda.

Actio familia eriscunda
exponi debet, id est, heredi-
tatis diuidenda: nam fami-
lia inter reliquas signifi-
cationes hereditatem signi-
ficat, ut in l. pronuncipatio,
§. 1. ff. de verb. signifi. & in l. fin. C. cod. ti-
tulo. Heriscere verbum apud veteres su-
mitur pro, diuidere, ut notat Corrasius in
l. frater à fratre, ff. de conditio. indebiti,
Brissonius in libr. 5. de verbor. significatio.
verbo, eriscunda. Et hæc actio inuenta
fuit à iure ciuili, ut in l. 1. ff. familia eris-
cund. Et est bonæ fidei, ut probat tex. in §.
actignum, instituit. de actio. Ac ideo in ea
iudex habet facultatem ex bono, & equo,
ut in l. item Labeo, §. ff. familia eriscund.
& in §. si familia, instituit. de offic. iudic.
ob idq; in ea fructus veniunt, quosdã co-
hæres

- 7 heres eos bona fide percipiat, nam tenetur eos communicare cohæredibus, ut in l. inter cohæredes, §. fructus, ff. familiae erciscundæ, & in l. non est, ubi gl. fi. G. cod. tit. & Rodericus Suarez in l. 8. tit. De las hered. rias, lib. 3. foli. na. 3. Quid procedit quando ex eis percipiens factus esse locupletior: in quo casu loquitur Rodericus, & resoluit
- 8 Couar. lib. 1. variat. c. 3. na. 6. Deinde sumptus bona fide facti in re hereditatis, sunt dividendi inter cohæredes, ut in l. 3. §. planè, cū sequenti, ff. de comuni dividundo, & in l. his cōsequenter, §. sumptus, ff. familiae erciscundæ. Quinimo dāna à cohærede data in hac actione veniūt, ut in l. putō, §. sed et si dolor, c. 1. §. sequenti, ff. familiae erciscundæ.
- 10 Rursus hæc actio competit cohæredibus et suis cohæredem, et res inter eos hereditaria diuisa sit, ut probat tex. in l. 1. & totō ff. de C. familiae erciscundæ. Sive heredes sint de iure ciuili siue de iure prætorio, licet ipsa de iure ciuili descendat. Dicitur quoniam quia habet commune dōmū cū actionibus realibus ex parte agendi, qui ad rem suam, quam nō possidet, agit, ut d. l. habetque cōmūnem obligationem cū actionibus personalibus, quia oritur ex quasi contractu, ut in §. ite si inter, instit. de obligationib. quæ ex quasi contractu. Ad idem enim hereditatem videntur hæredes retrahere, ut in l. apud Iulianum, §. vltimo, ff. quibus ex causis in possess. ac ideo requiritur, quod sint hæredes, siue ex testamento, siue ab intestato, siue ex iure ciuili, siue prætorio, ut in l. 1. in prin. ff. familiae erciscundæ. Datur tamē actio directā
- 13 de iure familiæ, utilis vero de iure prætorio datur bono iure possessoribus, & fideicommissariis, quibus hereditas restituitur ex Senatusconsulto Trebel. ut in l. sed & eius ff. familiae erciscundæ. Et aduertendum est, quod iudex in hac actione adiudicare debet singulas res singulis cohæredibus, & si una res pretiosior alia adrudicata fuerit, cōdenare debet illū, ut restituat certā quantitatem pecunie alteri, ut æqualitas seruetur, ut probat tex. in d. §. quedam, & in §. si familie, instit. de offic. iudic. & in litem Laqueo, vers. 1. ff. familiae erciscundæ, & in l. 1. tit. 15. part. 6. Quod verum est, & procedit quando diuisio rerum commodè fieri non possit, ut probatur in §. eadem instit. de offic. iudic. & notat Grego. Lup. in d. l. 1. o. verbo, O los dos, & ad hoc quod hæc actio aliquid competat requirantur sequentia.
- 16 Primo, quod sint heredes, siue ex testamento, siue ab intestato, siue de iure ciuili, siue de iure prætorio, ut in l. 1. in princip. ff. familiae erciscundæ. Secundo quod illi, cōtra quē hæc actio proponitur fateantur proponentem esse suum cohæredem, alioquin si neget cohæredem esse prius proponenda erit petitio hereditatis, per quam declaratur hæres, iuxta tex. in l. 1. ff. familiae erciscundæ. Nisi hæc actionem proponens in possessione hereditatis: nam tunc illa possessio iufficiet, et si aduersarius neget eum cohæredem esse. Tercio proponens debet petere diuisionem prædictæ hereditatis cum fructibus, & damnis, in quæ ueniunt, ut supra diximus, & tunc libellus erit concipieodus formā sequenti.

Libellus in actione familie erciscundæ

- 19 **E** Vltano parezcoante V. m. y pongo demanda à fulano, y digo que es ante. Que fulano es su testamento y postrimera voluntad, con que aurio, y passò desta presente vida instituyò por sus vniuersales herederos à mi y al dicho aduerso, y como tales quisimos y aceptamos la dicha herencia, y nos merimos y apoderamos en ella, comando la possession de los bienes rayzes, muebles, y semovientes, deudas, derechos, y acciones, oro y plara, y moneda, lo qual todo ha estado y està por indiuiso, entre mi, y el dicho aduerso. Y porque ninguno es obligado à tener en comun su hacienda con otro, antes de lo suso dicho suelen resutar renzillas y enojos, y por euitallos, yo he requerido al dicho aduerso, que par-

que partamos la dicha hazienda por yguales partes, lo qual no ha que-
rido, ni quiere hazer sin pleyto. Porque pido à v.m. que auida mi rela-
ción por verdadera en quanto baste, declare por su sentencia, que so-
mos herederos vniuersales del dicho defunro por yguales partes: y
así declarados, condene al dicho aduerso à que de su parte nombre
vn contador y partidor, que yo de la mia desde luego nombro à fula-
no, para que el por mi nombrado se junte con el que nombrate el di-
cho aduerso, y ambos à dos juntos hagan la partiça de los dichos bie-
nes, y herécia, partiendolos, y diuidiendolos entre nosotros por ygua-
les partes, dando, y adjudicando à cada vno lo que le cabe de la dicha
hazienda, y de los frutos y rentas della. Sobre que pido cumplimiéro
de justicia, y costas, en caso de contradiccion, y el officio de v.m. implo-
ro, &c.

Ex §. septimo.

SUMMARIA.

- 1 **C**omuni diuidendo iudicium
ad diuidendam rem titulo par-
ticulari communem, reditur.
- 2 Nemo in comuni stare compen-
dendus est cum commune discor-
dia pariat.
- 3 Actio communi diuidendo mixta
est.
- 4 Communi diuidendo actio quem-
cunque possessorem singularem se-
quitur.
- 5 Ex quasi contractu nascitur comu-
ni diuidendo actio.
- 6 Bona fidei est actio communi diui-
dendo.
- 7 Communi diuidendo directa actio
ei, qui directum habet dominum
competit.
- 8 Quasi dominium in re communi ha-
benti utilis communi diuidendo
actio accommodatur.
- 9 Eodem in communi diuidendo iu-

*dicio procedere iudex debet, sicut
in familia eriscunde actione.*

*10 Sicut familie eriscunde actio pro
titulo vniuersali communi da-
tur, ita etiam et communi diui-
dendo iudicium pro titulo parti-
culari communibus accommodari
solet.*

*11 Libellus in actione communi diui-
dendo.*

§. 7. De actione communi
diuidendo.

- 1 Actio communi diuiden-
do competit ad diuiden-
dam rem communem in-
ter aliquos titulo parti-
culari: quia nemo inuit⁹
cogitur esse in commu-
nitione cum alio, vt pro-
batur in l. h. c. communi diuidendo. Et
ista actio est mixta, vt probat textus in §.
quod si, iustituta de actionibus, nam exem-
plo actionis realis ratione dominij inten-
ditur, & sequitur quemlibet possessorē ti-
tulo singulari, vt probatur in l. per hoc iu-
diciu m. ff. communi diuidendo, & in l. r.
c. eodem tit. Et cum actione personali par-
ticipat, quia habet personales prestatio-
nes

5. nes, & ex quasi contractu nascitur, vt in §. item si inter instituta de obligationib.
 6. quæ ex quasi contractu. Estque bonæ fidei, vt probat tex. in §. actionum, instit. de actionib. Et est duplex, directa, & utilis: directa enim competit ei, qui habet directum dominium rei cõmuni: vt in l. si quis putans, in prin. ff. cõmuni diuidundo. Vñ
 8. lis vero competit habenti quasi dominium iure cõmuni, vt probatur in l. cõmuni diuidundo, cum suis §§. ff. cõmuni diuidundo. Et in hac actione sunt obseruanda omnia, quæ obseruari debent in actione

familiz eriscunda, vt probatur in §. eade instit. de officio iudicis, & in d. l. si quis putans. Dissentat tamen in pluribus ab actione familiz eriscunda, vt notat Iasonum. §. 2. & Misingerius n. 36. in d. §. quædam. Et præcipua differentia est, quod illa datur pro diuidenda re cõmuni pluribus pertinenti titulo vniuersali: hæc vero datur pro diuidenda re cõmuni pluribus pertinenti titulo particulari, vt puta, si vna res legata sit, vel donata duobus, iuxta text. in l. cõmuni diuidundo. Et libellus in hac actione erit formandus modo sequenti.

Libellus in actione cõmuni diuidundo.

F Viano parezco ante V. m. y pōgo demanda à fulano, y digo que es assi. Que à mi y al dicho aduerso juntamente nos fue hecha donacion de vna casa à tal parte por fulano, la qual tenemos por indiuiso. Y porque ninguno es obligado à estar en cõmunidad con otro por las renzillas, i.e. inconuenientes que dello suelen resultar, he requerido muchas vezes al dicho fulano que partamos y diuidamos la dicha casa, el qual no lo ha querido, ni quiere hazer. Porque pido à V. m. que auida mi relacion por verdadera en quanto baste, y declarando la dicha casa ser comun entre mi y el dicho aduerso, condene al sobredicho à que de su parte nombre vn oficial perito en el arte de carpinteria, que yo estoy presto y aparejado de nombrar otro. Y assi nombra dos V. m. mande à los dichos oficiales, que dentro de vn breue termino partan y diuidan por yguales partes la dicha casa, adjudicàdo à cada vno de nosotros lo que le conuenga. Sobre que pido justicia, y en lo necessario, &c.

Ex §. Octauo.

S V M M A R I A.

1. **F**inium regundorum actio ijs cõpetit, qui prædij rustica habent: daturq; ad novos terminos cõstituendos, aut antiquos reparandos.
2. **M**ixta est finium regundorum actio.
3. **F**ines magis fundo quàm persone adiudicantur.

4. **A**ctio finium regundorum oritur ex quasi contractu, vel ex quasi delicto.
5. **F**inium regundorum actio duplex est, alia directa, alia utilis.
6. **A**ctio finium regundorum non potest competere pro constituendis finibus in prædijs urbanis.
7. **A**ctio finium regundorum datur etiam in rebus incorporalibus.
8. **A**d iudicis officium spectat agros personaliter inspicere.

9 Pro-

9 Propter incommendam terminorum
divisionem iude & potest maiorem
fundi partem alicui assignare, dum
modo alteri estimatio praestetur.

10 Quatuor sunt à iure adinveniente
media pro finibus constituendis.

11 Si post litem contestatam aliquis ter-
minum alicuius propria auctorita-
te occupavit tenetur ad eum restitu-
tionem cum de suo tantum.

12 Qui terminum constituit a iure moue-
re parat. §. de reorum ple. Et tendis

13 Ut actio finium regundorum com-
petat necessarium est, actorem pro-

14 Actor probare debet mensuram

15 Ad grimen fori ad terminos constitu-
endos constitutus iurare debet quoniam se-
cundum iuramentum, sed secundum

16 In Declaratione actus finium regum sup-
plendorum, §. de iure Hispano. compa-

17 §. 8. De actione finium regundorum.

18

19

20

21

22

23

24

25

26

27

3. interesse, et est mixta, talis, & personalis.
Realis enim, quia restituitur domino quod
suum est, & sequitur fundum, & magis fun-
do, quàm personæ fines ad indicantur, ut in
l. sed & loci, §. si aliter, ff. finium regund.

4. Personalis verò est, quia ex quasi com-
muni, vel ex quasi delicto vicinorum ori-
tur, communicatur producere fines. v. kro-
citroque latius quàm par sit, ut probatur
in l. 1. finium regund. & notat Benicafius
in §. quorundam, instituta de actionibus, nu-
m. 527. Et ista actio est duplex, directa & uti-
lis, ut notat Minsingerius in d. §. quorundam,
numero 42. & Benicafius in §. actionum,
num. 536. in l. de actionibus. Et est fructu iu-
ris, ut firmat glossa in dicto §. actionum, ver-
bo, communi dividundo, & ibi Laso & Be-
nicafius, num. 534. Et solummodo datur
pro constitutendis finibus in prædijs mul-
tis, non vero in vebanis, iuxta text. in l. 4.
§. fin. vers. hoc iudicium, ff. finium regun-
dorum, nisi ad iudicium esset loco termini: nam
tunc idem indicatur de edificio quod de
termino, ut in l. 1. ff. finium regund. & ex-
plicat Benicafius in d. §. actionum, num.
537. Datur etiam in rebus incorporealis,
ut puta proponendis finibus, in iudicatio-
nibus, & territorijs, ut probatur in cap. su-
per eo, de parochijs, & notat Minsingerius
in dicto §. quorundam, num. 45. Et est aduer-
tendum, quod si prædicta non fuerint dis-
tincta suis terminis, iudex personaliter ac-
cedere debet ad ea, & per agrimensores
sumpebus partium ea dividere, & termin-
os ponere, iuxta declarationem agrimen-
soris, ut probatur in l. 1. §. interruptione, ff. fi-
nium regund. & in cap. quia inditante, §. de
his, qui per iuramentum de prescriptionibus, &
in textu iuncta glossa ibi, verbo, adhibi-
tos, in l. si de obus, ff. si mensor falsum mo-
dum dixeris, & ibi Bartol. & Bald. & in l. 1.
§. 1. par. 4. & l. 1. §. titulo 11. par. 3. ne-
cessarium est necessarium præfentialiter iudic-
are ad illa loca, licet velle esset, sed
sufficit mittere agrimensores, citatis parti-
bus, iuxta textum in l. 3. C. finium regun-
dorum, iuncta l. 1. in fin. com. sequenti, ff. si me-
sor falsum modum, & ibi notant commu-
niter omnes, ex Panor. in d. cap. quia, quia
in dicto iuramento, quando autem esset ob-
scurus, & commode terminari non pos-
set, secundum terminos antiquos, licitum
est iudici per prædium unius aliquid præ-
dij alterius addicere, eandem vero eū
incerta quantitate pecunie dandæ, cui
pars prædij ablata fuit, iuxta text. in l. 1. §. 1.
§. fin.

Cui finium regundo-

rum actio datur, quia

est actio realis, & con-

stitutio datur contra vic-

inum possessorem ad co-

stitutionem terminorum

secundum antiquorum, & ad præstandum

rationem antiquorum, & ad præstandum

- 10 §. fin. cum l. sequent. ff. finium regundo-
rum, & in §. si finium, infra; de offic. iud.
& in l. 10. tit. 1. p. 6. Aduertendū etiam
est pro finibus constitutis quatuor reme-
dia esse prodita esse. Primum, est con-
11 siderare ex l. si constitutis, C. finium regund.
id est, quando possit litem contestatam
aliquis occupauit aliquid de termino alie-
no, tunc ad restitutionem eius, cum tan-
tundem de suo tenetur. Secundū est actio
12 L. agrariae poenalis quinquaginta aureo-
rum in eam qui terminum eiecit, vel mo-
ueri, vt in l. 1. & 2. ff. de termino moto.
Tertium est accusatio criminalis Adriani
Imper. de quo in l. 1. & 2. ff. de termino mo-
to. Quantum est, hanc nostrā actio finium re-
gundorum, quæ ad hoc, vt competat ali-
cui, requiruntur sequentia. Primo, q̄ uod
13 si reus neget, actorem habere prædium in

- illo termino, actor ante aduēti ostendat se
prædium habere. Secundo requiritur, quod
14 actor probet mensuram prædiorum, & su-
prædictis probatiuē index mittere debet, a-
grimenforem, qui seorsum facere iuramen-
tum de bene se gerendo in illa agrimen-
sura, secundum Bald. & Salicet. in l. hac edi-
15 ctali, §. his illud, C. de secund. nup. Quid
iuramentum debet esse de credulitate, nō
vero de assertionē veritatis secundum co-
mūnem ex Felino in cap. proposuisti, de
16 probat. Et facta relatione per agrimenso-
rem, iudex tunc profert sententiam, qua
præcipit mensuram & declarationem, a-
grimenforis seruari. Quæ praxis probatur, &
procedit ex l. 3. C. finium regun. Sed hō-
die in aliquibus tribunalibus alia praxis
obseruatur, & vt melius petripi possiteam
sermone Hispano præscribā, quæ talis est.

Querriendo alguno apear sus heredades que tiene en algun lugar,
para saber las yugadas que tiene, y por adonde van sus lindes y
mojones, y las tierras que son suyas, haze vn pedimiehto a la justicia
en la forma siguiente por via de auto.

EN Salamanca a tantos dias de tal mes, y de tal año, ante el se-
ñor Licenciado fulano reniente de Corregidor en sa dicha ciu-
dad, y en presencia, y por ante mi el presente escriuano, y testi-
gos infraescritos, parecio presente fulano vezino, de la dicha ciudad,
y dixo. Que por quanto tiene tantas yugadas de heredad, y muchos
prados de yerua en tal lugar desta jurisdiccion, que le conuiene apear
las dichas heredades y prados para saber lo que hazen, y por donde
van sus lindes y mojones, atento que eniende, que los vezinos y he-
rederos del dicho lugar le tienen ocupada mucha parte de lo que co-
niene, que pedia y pidio a su merced mandasse hazer el dicho apeo, y
nombrasse personas antiguas que sepan los limites y mojones, y co-
nozcan las dichas heredades, para que se hallen a hazer el dicho apeo.
Y para ello pido justicia.

Presentada esta peticion, el juez responde, que nombre los seño-
res que tienen heredades en el dicho lugar que confinen con las que
quiere apear, o en las comarcas del dicho lugar, q̄ el esta presto de ha-
zer justicia. Y luego el q̄ quiere hazer el apeo, presenta vn memorial
ante el juez donde nombra los señores y herederos que tienen here-
dades en el dicho lugar, o en sus comarcas q̄ confinē con las suyas, y entō
ces el

el juez manda que se notifique à los dichos señores, que para tal dia fulano quiere apear las heredades, y prados que tiene en tal lugar, q parezcan, y se hallen presentes à ver hazer el dicho apeo: donde no, que en su ausencia se hará, y les para ya tanto perjuizio, como si estu- uieran presentes. Y manda anfi mesmo, que desto se ponga en los lit- gares publicos acostumbrados vna carta de edicto general: por la qual el juez manda hazer saber à todas las personas que pretendén algun interéssse, como fulano quiere apear tales heredades, y prados, que para tal dia se hallen presentes à ver hazer el dicho apeo, señalán- do el dia en que se ha de hazer. Y hecho esto pásá el termino del edi- cto, y citacion, el que pide el apeo parece ante el juez, y acusa la rebel- dia à los citados, de que no han parecido à contradézir el dicho apeo, que piden à su merced lo mande hazer. Y entóces el juez manda, que se de mandamiento para que el Concejo nombre dos personas anti- guas que sepan de las heredades, y hagan el dicho apeo, y que nom- bradas vayan primero ante el dicho juez à jurar, ò la misma parte se las nombra, y el juez las ha por nombradas, y recibe dellas juramen- to, de que haran bien su oficio, segun y como entendieren, y creyeren conforme à sus consciencias, adjudicando à la dicha heredad lo que le pertenezca, y no quitando de vno para dar à otro. Y hecho el dicho ju- ramento, los nombrados comiençan à hazer el apeo, y declaran como tal tierra es de tal heredad, y quanto haze en sembradura, y por donde van los mojones, y lindes, y los señalan, haziendo mojones de nuevo. Y assi prosiguen hasta acabar el dicho apeo, y si ay alguna con- tradiccion en ello, porque otro dize, que es la tierra suya, y que la lin- de va por otra parte, se ha de aueriguar primero aquella duda en juy- zio plenario. Y sino huuiere alguna contradiccion, el apeo se acaba, y es titulo suficiente para el dueño de la heredad, atento que las partes fueron citadas.

Circa funeriorem praxim est aduer- tendum, quod citatio quæ fit partibus pro- cedit, ex l. 3. C. finium regund. & ex tradi- tis per Panor. in cap. quia indicante, num. 6. de prescriptionibus. Et edictum citationis procedit ex ijs quæ notat glo. in extrauag. ad reprimend. quomodo in lese mai. crimi. verbo, per edictum, cum in presenti citentur vicini illius loci, & etiam incerti contradictores, quorum interest quo casu est locus citationi per edictum, vt in l. si eo tempore, C. de remis. pig. & tra- dit Felinus in cap. quoniam frequenter, §. porro, vt sit non contestata. Deinde iura- mentum agrimensuræ procedit ex ijs quæ

notat Felinus in cap. quia indicante, de pres- criptionibus, nu. 1. & Decius in cap. pro- posuisti, num. 15. de probat. & quæ actio- ne teneantur agrimensores, si dolo, vel lata culpa intulerint grauamen partibus, tradit glo. 1. in d. c. quia indicante, & ibi Panor. mit. n. 2. & 4. & Felin. num. 2. Et prædicta agrimensuratio fieri debet expensis com- munitatis, etiam si vna pars contradicat ei- dem secundum Salicetum in l. 3. finium regund. & Felin. in d. c. quia in- dicante, nu. 1.

Ex cap. Secundo.

SUMMARIA.

- 1 **P**retoria dicitur actio, eo quod a pretore fuerit adinuenta.
- 2 Pretores non solum actiones, sed etiam iura reddere poterant.
- 3 **I**us, & actiones a pretore introducantur honoraria alio nomine vocantur.
- 4 Honorabilem magistratū gerebat, & administrabat pretor.
- 5 Pretoris officium in reddendis actionibus per quam utile erat.
- 6 Aequitatem semper praeculis habebant pretores.
- 7 Pretoriarum actionū quaedam reales, quaedam personales dicuntur.
- 8 Pretoria actiones aliae sunt rei persecutoriae, aliae paeae tantum.

& Orosius in l. i. de officio pretoris. n. 1. fuitque valde necessarium, praetores ius, & actiones dare, quia cum pretor praesideret aliquod negotium emergens, pro quo actio data non erat à Iureconsultis aequitate suadente disponebat, & actionem praestabat, semper enim pretor praeculis aequitatem habebat, ut probatur in l. quod si Ephesi. §. fin. ff. de eo quod certo loco, & explicant Gomecius, num. 22. & l. 1. nu. 16 in d. §. sed ista. Et qualiter differat pretoris à civilibus, diximus supra in cap. 1. in princip. circa finem. Et harum actionū pretoriarum quasdam esse reales, & quasdam personales dixit Iustinianus in d. §. sed ista, & quasdam esse personales rei persecutorias tantum, quasdam vero esse persecutorias paeae tantum, dixit in §. in persona, iuncto, §. personales, institut. de actionib. De quibus omnibus ordinatum, & resolutum pro iuvenum instructione à nobis erit dicendum in sequentibus resolutionibus, inchoando ab actionibus pretorij realibus.

Ex §. Primo.

SUMMARIA.

- 1 **P**ubliciana sic fuit denominata, eo quod à Publicio fuerit inventa.
- 2 Actio Publiciana ei competit, qui nondum est dominus effectus.
- 3 Habilis titulus, & iustus ad domini translationem requiritur, ut actio Publiciana cōpetere possit.
- 4 Si à pupillo, vel furioso quis rem habeat, Publicianam intendere non poterit.
- 5 Qui emit à minore bona fide existimans maiorem esse, uti potest Publiciana.
- 6 Qui emit à furioso, quem sana mentis esse existimat, Publicianam habet.
- 7 Intelligitur verè ex in l. 2. §. si à pupillo

Xemplo Iustiniani haec tenus egimus de quibusdā actionibus à iure civili inductis pro illa secundā divisione, quā fecit in §. sed ista, institut. de actionibus. Vnde cōtinuando praedictā divisionē oportune agendum erit in praesenti de actionibus pretorij, quae ideo pretorij appellantur, quia à pretore comparatae fuerunt. Tanta enim fuit pretoris auctoritas, quod iura, & actiones dare posset, ut probatur in l. 2. §. eo tempore, ff. de origine iuris, & in §. pretorū, institut. de iure natur. quod ius honorariū appellabatur, & actiones honorariae: quae pretores gerebant magistratum honorabilem, ut probatur in d. §. pretorum, & in l. in honorariis, ff. de actionib. & obligatio. resoluunt Fortunius Garcia in l. iuris gentium, §. pretor ait, num. 3. & 4. ff. de pact.

- 2 nūdo praedictā divisionē oportune agendum erit in praesenti de actionibus pretorij, quae ideo pretorij appellantur, quia à pretore comparatae fuerunt. Tanta enim fuit pretoris auctoritas, quod iura, & actiones dare posset, ut probatur in l. 2. §. eo tempore, ff. de origine iuris, & in §. pretorū, institut. de iure natur. quod ius honorariū appellabatur, & actiones honorariae: quae pretores gerebant magistratum honorabilem, ut probatur in d. §. pretorum, & in l. in honorariis, ff. de actionib. & obligatio. resoluunt Fortunius Garcia in l. iuris gentium, §. pretor ait, num. 3. & 4. ff. de pact.

pillo, ff. pro emptore, & in ille et aliorum reuocatur.

9 Qui a furioso, quæ sine meris erodi-
dit esse rem cuius attendit et veri-
tate publicianam non intendit.

10 Ementis furioso, credens eum mun-
brare quicquid, affirmatione, & opi-
nione considerata; publicianam
habere potest.

11 Res ex titulo pignoris præcarij, aut
commodati docteuris non posset
publicianam exercere.

12 Offensu iudicis compellit detenta-
tionibus ad rerum restitutionem.

13 Non dominus debet esse is, qui pu-
blicianam intendit.

14 Per traditionem à vero domino sa-
tam iure gentium dominum acqui-
rimus.

15 Quod nostrum est non potest amplius
per usucapionem nostrum effici.

16 Ibi efficit publiciana ubi usuca-
pio locum habere non potest.

17 Verus dominus non publiciana, sed
rei vindicatione agit.

18 Publiciana intendens probare de-
bet ritulum, & traditionem rei.

19 Solo iuramento proprio probantur,
quæ in conscientia consistunt.

20 Ex iusto titulo resulat bona fides

21 Traditionis tempore bona fides ha-
bere debet actor, ut publiciana
in iudicio deducatur.

22 Duobus temporibus requiritur in
emptoris contractu bona fides
ab emptore.

23 Actor in libello publiciana petere,
debet quod res ad se pertinere iure
domini, vel quasi declaratur.

24 Dicere debet in libello publiciana,

actor, aduersarius, aut possidere,
aut dolo possidere, desisse.

25 Publiciana non potest contra ritulo
possidentem competere.

26 Libellus in actione publiciana
Hispana lingua confectus.

§. 6. De actione publiciana rea-
li, prætorij.

Publiciana actio. Scap-
pellatur, quia à Publi-
rio prætorio primo fuit
in alio propolita: com-
petitque habenti à non
domino ex iusto titu-
lo, rem non dum visu-

captam, si eius possessionem aliquo mo-
do amittit, ut probat text. in §. namque si
eius, institut. de actio. & in l. 1. si de Publi-
& tradit. glos. in cap. Abbate sine, verbo,
domini, de re iud. lib. 6. De qua actione
vtrius DD. in prædictis locis tractant. In-
nocent. & Panor. n. 8. & alij in cap. 2. de eâ
suetudine. Et ad hoc ut alicui competat hæc

actio requiruntur sequentia. Primo, quod
actor habuerit rem illam ex titulo iusto, &
habili ad transferendum dominium, siue
lucratiuo, siue oneroso, ut probatur in d.
§. namque; si coi, ibi ex iusta causa, & in l. eâ
qui, §. 1. & in l. quæcunque, ff. de Public.

2 Quo fit, quod qui res habuit à furioso, vel à
pupillo sine autoritate tutoris non habe-
bit Publicianam, ut in d. l. quæcunque, §.
fin. in fi. & in l. 2. §. si à pupillo, ff. pro em-
ptore. Ceterum qui à minore emit, credet
esse maiorem, habebit Publicianam, iux-
ta textum in l. 2. §. si à pupillo, ff. pro em-
ptore.

3 Ceterum qui à minore emit, credet
esse maiorem, habebit Publicianam, iux-
ta textum in l. 2. §. si à pupillo, ff. pro em-
ptore, quia in istis error, de quo ibi,
causat bonam fidem, & ita usucapionem,
& Publicianam. Nam ibi magis attendit
ur eximatio emptoris, quam rei veri-
tas. Et ita in dicto §. si à pupillo, legendum
est (ut hic plus non sit in re, quam in exi-
matione) quemadmodum optime aduer-
sit gloss. ibi, verb. in re, tametsi alter intel-
ligat Duse in additio. ad Pand. Flor. & non
aduerterit Canon. lib. 3. commentat. capit.
17. num. 2. Pari modo qui à furioso emit
credet esse sine mentis, habebit Publicia-
nam, ut text. in dict. l. eum qui, in princ.

4

Cui resolutioni non obstat *tex. in dict. c. si a pupillo, in ho.* Nam reiecto intellectu finali, glo. in d. *homo qui, et si communiter accipitur, ex Fulgoso, & Cumanis in d. §. si pupillo, quia giuinet, dicendum est, quod quando attenditur rei veritas contrarius non valet, et ideo non debet aliqua producere effectum, l. 4. §. eodemque, ff. de re iudicat. l. non potuit, §. non quavis, ff. de contra tabulas, & per consequens nec vti capio non, necque emptionis actionem, nec Publicianam, nec accessionem possessionem, vt *text. in §. si a pupillo, in fine, quoque.* Quando vero attenditur existimatio, & bona fides emptoris, tunc gratia utilitatis, quia communis error ius facit, vt in l. Barbarius, ff. de officio pratoris, bona fides, & vti capio, & Publiciana producit. Et hoc discrimen inter rei veritatem, & existimationem voluit constituisse Iureconsultus in dicto §. si a pupillo, dicens, quod utilitatis gratia vti capio, procedat, licet emptio non valet, vt ita magis attendatur existimatio emptoris, & eius bona fides; quam rei veritas. Et etiam ex supradicta resolutione, quod quis habuit rem ex titulo pignoris, precarii, vel commodati Publicianam non habet, quia non sunt tituli habiles ad translationem domini, vt in dicta l. quicunque, & §. datur tamen ei officium iudicis ad restituendum, vt in l. & non tantum, & ibi gloss. ff. de petitione hereditatis, verbo, non facile. Secundo requiritur, quod res sit tradita auctori a non domino, vt in l. r. ff. de Publiciana. Nam si tradita fuisset a vero domino translatus fuisset dominium in actorem, vt in l. traditionibus, C. de pactis, & ita cessaret vti capio, vt in l. sequitur, §. l. 2. ff. de vti capionibus, & per consequens non daretur Publiciana, vt in dicta l. cum qui, in principio, & tradunt Romanus, Alexander, & Ias. io l. remque nobis, ff. de acquirenda possessione, & Ias. in dicto §. namque sicut, numero 17. Quo sit, quod si auctor rem iam prescripisset non posset agere Publiciana, cum iam dominus rei effectus esset, vt probatur in dicto §. namque sicut, ibi, nec dum dominus, & in dicta l. r. ff. de Publiciana. Fit etiam habentem utile dominium non posse agere Publicianam, sed reuocacione, vt in l. i. ff. si ager vti gignis. Non tamen requiritur, quod auctor probet rem sibi traditam esse a non domino, sed tunc dicere debet sequitur, & bonam fidem*

habere, & rem sibi traditam fuisse: teneaturque probare titulum habilem, & traditionem, non tamen bonam fidem, cum in intellectu, & conscientia consistat. Et quia conscientia consistunt per nostram simplicem assertionem cum iuramento probatur secundum glo. magnam in dicto §. namque sicut, & glo. in cap. significasti, & de homicidio, verb. si est ita. Ex titulo namque habili bona fides resultat, vt probatur in l. penult. C. de emptionibus, & in cap. si diligenti, de prescriptionibus, & tradit. Cour. in regula possessor, 2. par. §. 8. n. 2.

18 Tercio requiritur, quod auctor habuerit bonam fidem tempore traditionis rei sibi factam, quantum venditor, malam habuerit, vt in dicta l. cum qui, §. prator, & notat glo. in dicta cap. Abbate sane, verbo, domini. In contrariis bonam fidem emptoris, & venditoris bona fides requiritur tempore contrahendi, & traditionis rei, vt firmat gloss. in dicto §. prator, nec mala fides tradentis nocet accipienti, vt probat *text. in dicto §. prator, & resolut. Cour. in dicta regula possessor, 2. par. §. 11. num. 6.* Nec requiritur, quod auctor in libello dicat se credidisse venditorem non esse dominum illius rei, tempore, quod sibi eam vendidit secundum Fabrum, & communiter omnes ex Cour. in dict. §. i. r. num. 6. quidquid gloss. magna recepta a Iassone ibi numero 8. in dicto §. namque sicut dicit. Quarto requiritur, quod auctor in libello petat declarari rem sibi pertinere iure domini, vel quasi secundum gloss. in dicta cap. Abbate sane, verbo, domini, & omnes communiter ex Iassone in dicto §. namque sicut, numero 70. Vltimo requiritur, quod auctor in libello dicat aduersarium possidere, vel idolo desisse possidere, secundum gloss. magnam in dicto §. namque sicut. Est tamen aduertendum, quod licet reuendicatio competat contra titulum possidentem, vt in Lofficium, in fine, ff. de reuendicatione. Publiciana tamen non datur contra titulum possidentem, vt in l. siue autem, §. si duobus, ff. de Publiciana, quod accipiendum erit, iuxta gloss. magnam, ibi. Et est ratio, quia quando aliquis possidet cum titulo, habet duo, titulum, & possessionem: ac ideo nimirum si excludat agentem Publicianam, habentem solummodo titulum, secundum Bartolum, & omnes ex Iassone in dicto §. namque sicut, numero 19. Et libellus in hac Publiciana erit concipiendus huiusmodi sequenti.

Libel-

Libellus in actione Publiciana.

F. Viano pareço ante V. m. y pongo demanda à fulano, y digo que asistiendo que yo compre vnas casas de fulano, que son en este lugar à tal parte, de que son linderon tales, por precio de mil ducados, los quales le pagué, y el me entregò las dichas casas. Y al tiempo que se celebrò la dicha venta, el dicho fulano vendedor era auido y tenido por señor de las dichas casas, y como tal las tenía, y poseya, y alquilaua, y lleuaua los alquileres della. Y despues que el me las entregò, y yo con el dicho titulo, y buena fe, y aprehendi la possession de ellas, he decaydo de la dicha possession, y tiene y posee el dicho aduerso las dichas casas, sin titulo ni causa que bastante sea. Y aunque por mi ha sido pedido y requerido muchas y diuersas vezes à que me las devuelva, entregue, y restituya con los frutos y rentas que ha gozado, y con los daños, y menoscabos que tienen, no lo ha querido, ni quiere hazer sin pleyto. Porque pido à V. m. que auida mi relacion por verdadera, en la parte que baste para el vencimiento desta causa, y por expreso otro mas, o mejor pedimiento, que necessario sea por su sententia, y que en tal caso lugar aya, del dicho aduerso me haga entero cumplimiento de justicia, declarando pertenecerme las dichas casas, in re dominio, vel quasi, y condenando al dicho aduerso, à que me las devuelva, entregue, y restituya, libres, y desembargadas, con mas los frutos, y alquileres que han rentado y podo rentar en tantos años que ha que las tiene, y los que rentaren hasta la real entrega, que estimo en cada vn año en tantas mil maravedis, con mas los daños y menoscabos que las dichas casas tienen despues que vinieron à su poder, que estimo en tantas mil maravedis. Saluo en todo la judicial cassacion de V. m. sobre que pido justicia, y costas, y el oficio de V. m. pleyto. Y júrgase.

Ex §. Secundo.

SUMMARIA.

1. **R**escissoria actio contraria est Publiciana.

2. Et tantum ei, qui dominium habet, competere, actio rescissoria.

3. Rescissoria actio ei competit, qui nec cessaria non contraria absentia ab

suit ad rem propriam ab alio, et suspensam vendicandam.

4. Actio rescissoria habetibus absentis de cur.

5. Quoties equum pro eorum visum fuerit restitutione alieni dari, rescissoria actio accommodatur.

6. Rescissoria actio competit absentis contra presentem, et e converso.

7. Absentiarum quinque sunt genera.

8. Et

8 Et si in tribus absentiarum generibus
lusu restituitur, non tamen

9 in alijs.

10 Duplex competit remedium per ab-
sentiam lusu rescindunt, & rescis-
soria.

11 Per rescindens remedium vsuca-
pio rescinditur.

12 Per rescissoria actionem resip-
sa vendicari debet.

13 Vnicum tantum esse remedium
nempe rescissorium, per quod, &

14 ipsa vsucapio rescinditur, & res-
c: vendicatur verius resoluitur.

15 Praxis obseruat quod in libello a-
ctionis rescissoria veruq; petitur,

16 quod vsucapio rescindatur,
& res vsucapita vendicetur.

17 Duplex est actio rescissoria, insti-
tuta in rescissoria, & restitutoria.

18 Si propter absentiam desitit ali-
qua actio alieni competere per pra-

19 torem constituitur.

20 Siquis propter absentia actionem
amittat ei per pratorē restituatur

21 actio rescissoria, propius appellari
debet et restitutoria.

22 Quae requirantur, ut actio rescis-
soria competat et traditur.

Rescissoria actio intra quadrienniū
intentari debet.

23 Intra utilem annū proponi debe-
bat quā actio rescissoria.

24 Propter suā vel aduersarij absen-
tia lusu se esse allegare, & pro-
bare debet actor rescissoria res.

25 Si praesens contra absentem restitui
petat solum consideratur, quod nō

26 habuerit quem conuenire possit.

27 Si restituitur, absenti contra pra-

sens absentiarum distinctio consi-
derari debet.

28 Remedium rescissorium iudicis offi-
cio nobili, utpote restitutio expen-
ditur.

29 Minoram restitutioni equipara-
tur restitutio, quae competit maio-
ribus.

30 Minoris restitutio nō actione, sed
iudicis officio nobili expeditur.

31 Agens rescissoria in libello petere
debet quod lusu rescindatur.

32 Contra vsucapientem debet res-
cissoria proponere actor.

33 Remedium rescissionis, utpote in
rem scriptam contra quemcunque

34 possessorem transit.

35 In euentum vsucapionis rescissa
proponit actor rescissoria actionem.

36 Si rescissorium remedium sit reale,
quod dominus rei declaratur, de-
bet in libello petere actor, si sit per-

37 sonale aduersarius debitor decla-
rari debet.

38 Libellus in actione rescissoria His-
pane compositus.

39

40

§. 2. De rescissoria actione.

ACTIO rescissoria est
contraria Publiciana,
per quam quis agit ad
vendicandam rem pro-
prium post vsucapio-
nem completam ab ad-
uersario, daturque ei,
qui propter iustam, & necessariam cau-
sam non autem voluntaria abfuit, iux-
ta text. in l. sed et si per pratorē, §. si-
fin. ff. ex quibus causis maiores. Competit
etiam successoribus absentis secundum Fabri-
in §. rursus, in ff. de actio. Et denique da-
tur quo-

tur quoties prator videbitur æquum esse
 restitutionem dari: veluti si quis non neces-
 sario, sed causa studiorum, vel peregrina-
 tionis absentis fuerit, ut in l. nec non,
 ff. ex quibus causis maiores. Et datur præ-
 senti cõsistentem, ut probatur in dict.
 6. rursus. Et etiam datur absenti cõtra præ-
 sentem, ut indicat text. in dict. 6. rursus,
 ibi, quod genus actionis, & ibi ex co-
 notant Dynus, Bald. Fabi. & Miling. num. 3.
 7 Pro cuius cognitione constituendum est
 quicquid esse genera absentiarum, ut do-
 cet gloss. magna in l. fin. ff. de restitutione
 in integrum, & notant Iason, num. 1. Go-
 mezius num. 4. Misinger, num. 24. & Anto.
 Villo no. 1. in dict. 6. rursus. In tribus pri-
 ribus generibus absentiarum læsus absens
 restituitur: in alijs duobus posterioribus
 denegatur restitutio, secundum Bart. &
 alios in dict. l. fin. Ias. nu. 7. & Miling. nu.
 25. ubi supra. Præterea erit constituendū
 secundum DD. communiter, esse duplex
 remedium rescindens & rescissorium. Res-
 cindens est, per quod officio iudicis, v. l. uca-
 pio, vel læsio rescinditur, & læsus ponitur
 in eo statu, quæ erat tempore quod læsio
 contigit: tantum enim assert. restitutio
 quantum absolute læsio iuxta text. in l. sed
 etsi per prætorē, ff. si feriz, & ff. sed cum
 feriz, & ff. quoties, ff. ex quibus causis ma-
 iores. Rescissorium autē est actio rescissoria
 quæ competit rescisso v. l. ucaptionis ob-
 staculo ad vendicandum rem v. l. ucaptionem,
 secundum gloss. in dict. 6. rursus. & Barto-
 lum in l. lib. ho. libus. ff. sed quod simplici-
 ter in num. 7. & 9. ff. ex quibus causis ma-
 iores, & Panormitan. in cap. cum ex licetis,
 num. 19. de in integrum restitution. Sed
 verior opinio est, vnicuique tantum esse re-
 medium scilicet rescissorium, quo utrun-
 que consequimur, ut optimè aduertit Oto-
 man. in dict. 6. rursus, verb. rescissa. Maue-
 rius lib. 2. actionum, cap. 6. & Brissonius de
 verba. signifi. verb. rescissa. Exita in libello
 vtriusque petitur, ut praxis hodie obseruat.
 Itaque actio rescissoria duplex est, scilicet
 institutoria, & restitutoria. Institutoria
 est, quando à principio nulla actio co-
 petebat alicui, competere tamē, si præsens
 fuisset. Et quis per illam absentiam ius il-
 lud amisit, restituitur per prætorē, ac idē
 dicitur institutoria, quia de nouo à præto-
 re fuit instituta, cum antea non compe-
 teret. De qua est optimū exemplum in l.
 Iohane. ff. fin. & in l. si quis Titio, & in
 l. qui stipulatus, ff. ex quibus causis ma-

iores, & in l. quantis, ff. si etiam essem, ff. ad
 16 Velleianum. Restitutoria est, quæ à prin-
 cipio alicui competebar, extincta tamen
 per v. l. ucaptionem. Quo casu rescissa v. l. uca-
 patione propter iussum impedimentum, illa
 quæ restituitur, & restitutoria dicitur, pro-
 prius appellari deberet, restitutoria: & de
 hac nos loquimur. Et ad hoc ut alicui com-
 petat, requiruntur sequētia. Primò, quod in-
 tentetur intra quadricenium, ut probatur
 in l. fin. C. de temporibus in integ. & in l.
 26. tit. 19. part. 3. Quauis olim intra an-
 num vtilem intentari deberet, ut proba-
 tur in dict. 6. rursus, & in l. in honoriarijs,
 ff. rescissa, ff. de action. & obligat. Et an qua-
 driennium curat à tempore scientie resol-
 uit Couarr. in regula possessor. 3. part. ff. 3.
 num. 3. & Rebuffus ad l. Gallies, tit. de re-
 stitutione art. 2. gloss. 2. Secundo requiri-
 tur, quod actor in libello dicat se læsum ef-
 se, si quæ propter propriam absentiam, siue
 propter absentiam aduersarij. Quia in re
 aduertendum est, quod quidō datur præsen-
 ti contra absentem non consideratur dis-
 tinctio absentiarum, de quibus in l. fin. ff.
 de restitutione in integrum. Quia tunc so-
 lommōdo consideratur, quod præsens non
 habuit quem conuenire posset. Quando
 vero datur absenti contra præsentem, tunc
 distinctio absentiarum consideranda erit
 21 secundum Dynum, Ang. Ias. nu. 6. & Mi-
 sin. num. 21. in dict. 6. rursus, vel sufficit,
 quod actor in libello dicat se læsum esse
 propter aliam iustam causam, ut in l. 1. ver.
 item si qua, & in dict. l. sed etsi per præto-
 rē, ff. item inquit, ff. ex quibus causis ma-
 iores, & resolat Couarr. in dict. reg. pos-
 sessor. 4. par. ff. 3. num. 2. Tercio requiritur,
 quod actor imploret officium nobile, iussu
 eius ad rescissionem læsionis: quia hoc me-
 dum officio iudicis expeditur, non vero
 iussu actionis, ut probatur in l. si quis stipu-
 latus, ff. ex quibus causis maiores. Nam re-
 stitutio, quæ competit maioribus & equipara-
 tur restitutioni minorum, ut in l. fin. C.
 de temporibus in integrum restitut. Sed re-
 stitutio minoris officio iudicis expeditur
 in l. quod si minor ff. fin. ff. de minoribus,
 & in cap. 2. de offici. iud. Quarto requiritur,
 quod actor in libello petat, quod læsio res-
 cindatur, ut in dict. l. sed etsi per prætorē,
 ff. si cum feriz, & ff. quoties. Quinto requi-
 ritur, quod actor hanc actionem proponat
 contra v. l. ucaptionem vel præscribentem,
 ut in dict. 6. rursus, & in d. l. fin. C. de tē-
 poribus in integrum, vel contra tertium posses-

posseforem. Nam cum remedium restitu-
tionis sit in rem scriptum transit in quem
cunque possessorem, ut probatur in l. in
causa, §. inter dum, ff. de minoribus. Sex-
to requiritur, quod actor proponat hanc
actionem in euentum vsucapionis rescisse,
ut probatur in dict. §. rursus, ubi, rescissa, &

in l. in honorariis, ff. de actionibus & obli-
gat. Vltimo requiritur, quod si remedium
rescissorium fuerit reale actor petat se de-
clarari dominum illius rei: si vero fuerit per-
sonale petat quod declaretur debitor eius et
se sibi obligatum. Et libellus erit concipi-
endus forma sequenti.

Libellus in actione rescissoria.

F Vltimo parezco ante V.m. y pongo demanda à fulano, y digo: Que
el dicho aduerso se ausentò desta ciudad, y estuuo ausente tantos
años, y al tiempo que se ausentò lleuò consigo vna fuente de plata de
bestiones sobredorada, que pesaua tantos marcos: la qual era mia pro-
pria. Y agora que ha buelto le he pedido que me de y buelua la dicha
mi fuente, y dize que no està obligado à ello, porque la ha posseydo
tanto tiempo, que bastò para vsucapir, y adquirir el señorio della. Y
pues yo he estado legitimamente impedido por su ausencia de no le
auer podido pedir y demandar hasta agora la dicha mi fuente, y à
los impedidos segun derecho les compete el beneficio de la restitu-
cion, por ende à V.m. pido que de su oficio noble, el qual para ello im-
ploro por la clausula general, siqua mihi iusta causa, por aquella via
que mas aya lugar de derecho me restituya in integrum còtra la dicha
vsucapion, quitando de medio qualquier lapso y transcurso de tiem-
po, que me pueda perjudicar, poniendome en aquel punto y estado
en que estaua antes y al tiempo que el dicho aduerso se ausentò deste
lugar, y hecho esto me declare por señor de la dicha fuere, que conde-
ne al dicho aduerso à que me la de, buelua, entregue y restituya. Y en
lo necessario el officio de V.m. imploro, pido justicia y costas. Y juro
à Dios y à esta cruz que esto no pido de malicia, &c.

Ex §. Tertio.

S VMMARIA.

- 1 *Personalis dicitur actio reuocato-
ria in rem scripta.*
- 2 *Per reuocatoriam actionem reuoca-
tur, omnia in fraudem creditorum
alienata.*
- 3 *Prius est in bonis debitoris facien-
da excussio, quam ad reuocatoriam*

actionem perueniatur.

- 4 *Quocunque modo debitorum patri-
monia diminuantur reuocatoria
agi potest.*
- 5 *Duplex est alienatio, simulata, sci-
licet & in fraudem creditorum fa-
cta.*
- 6 *Imaginaria alienatio adeo nullius
est momenti, ut nec iuramento
valleat.*
- 7 *Alienatio, que in fraudem credi-*

- eorum sit valida est ipso iure.
- 10 Triplex est actio reuocatoria, scilicet Pauliana, Caluisiana, & Fabiana.
- 11 In fraudem creditorum alienata per Paulianam reuocari debent.
- 12 Si quid in fraudem patroni alienatur per Caluisianam & Fabianam actionem reuocandum est.
- 13 Varijs modis contingit alienatio fraudulenta.
- 14 Actionis reuocatoria materia, & quibus & contra quos, & a quo tempore, & quid in hac actione veniat, traditur remissive.
- 15 Requisita, ut actio reuocatoria competat, connumerantur.
- 16 Intra annum debet reuocatoria intentari, vtilem & non continuum.
- 17 Vtilis annus a tempore scientie currit.
- 18 Per priuam est reuocatoria actio, si titulo lucratio fiat fraudulenta alienatio.
- 19 Excusatio prius debitoris bonis reuocatoria intentatur.
- 20 Creditorem se probare debet agens reuocatoria actione.
- 21 Tam creditori ex contractu, quam ex delicto competit actio reuocatoria.
- 22 Creditori ex obligatione tam personalis reuocatoria datur.
- 23 In alienatione rei facta titulo lucratio requiritur quod fraus alienantis allegetur, & probetur, vel omissa sit reuocatoria.
- 24 Si alienatio facta fuerit titulo oneroso requiritur quod fraus alienantis & recipientis allegetur, & probetur, ut reuocatoria locum habeat.

- 23 Lucrativus titulus dicitur cum gratis aliquid nobis obuenit.
- 24 Titulus onerosus appellatur quando partes ad inuicem aliquid rependant.
- 25 Si patronus reuocauerit alienata a liberto in eius fraudem pretium emptoribus restituere cogitur.
- 26 Si pretium rei alienata in fraudem extat restituendum est emptori, ut reuocatoria agi possit.
- 27 Contra rem in fraudem alienatam accipientem, vel eius heredem, debet intenti reuocatoria actio.
- 28 Contra fraudatorem alienantem potest aliquando reuocatoria proponi.
- 29 Fructus rei alienatae qui tempore alienationis rei coherabant, & percepti post litem contestatam possunt per reuocatoriam peti.
- 30 In reuocatoria actione non veniunt fructus percepti inter contestationis litis tempus, & alienationis.
- 31 Libellus in actione reuocatoria Hispano sermone formatus.

§. 3. De actione reuocatoria.

112.

ACTIO reuocatoria a pratore inducta est personalis, in rem scripta, secundum scriben-
tes, eamque inter reales actiones pratorias Iustinianus immiscuit, in §. item si quis in fraudem instituit. de action. non quod sit reales, sed propter similitudinem quam habet cum precedenti. Nam sicut per rescriptoriam usufructu valida rescinditur, ita per

per hanc reuocatoriā traditio rei, in fraudem alicuius facta, quæ valida erat, reuocatur, ita obstruant Mifingerius nu. 12. Mai-
 nerius lib. 2. actionum, cap. 6. Competit enim illa actio reuocatoria quoties debi-
 tores fraudulenter alienant bona sua, ita ut
 parum aut nihil penes se relinquunt, quo
 suis creditoribus satisficiant, tunc à præto-
 re accommodatur actio reuocatoria: qua
 permittitur creditoribus, ut prius facta ex-
 cussione in bonis debitoris, ac minus ido-
 neis repertis pro satisfactione, rescissa, bo-
 norum fraudulenta traditione, et bona pe-
 tere, perinde ac si alienata & tradita non
 fuissent, sed semper penes debitores rema-
 sissent, iuxta text. in dist. 6. item si quis in
 fraudem, & in l. 1. ff. quæ in fraudem cre-
 ditorum in l. 1. C. de reuocandis his, quæ
 in fraudem & in l. 7. tit. 15. part. 2. Et
 ista actio non modo competit creditori-
 bus quando aliquid alienatum & traditum
 est in fraudem eorum à suo debitore, verum
 etiam quoties fraudulenter iniquitæ patri-
 monium debitoris, quod multis ex causis
 contingere poterit, ut colligitur ex l. 1. cū
 2. sequentibus, ff. huius in fraudem credi-
 torum pro faciliiori explicatione huius actionis
 constituendum erit, quod alienatio alia est
 simulata, & imaginaria, & alia est, quæ fit
 in fraudem. Prior est nulla ipso iure, ut pro-
 bat in l. emptor, iuncta glos. 1. ff. de aqua
 pluuiæ arcenda, & in l. iuda, ff. de contra-
 hendæ emptione. Nec iuramento talis alie-
 natio confirmatur, iuxta glos. 1. in l. 3. C.
 plus valere quod agi quā quod simul, quā
 testatur communiter receptam Alexand.
 in l. nemo potest, num. 16. ff. delegatis 1. &
 Alciat. in cap. cum contingat de iure iura-
 do, & Iason in §. item si quis in fraudem,
 instit. de action. num. 7. Quo in loco nu. 8.
 refertur quæ exigatur ad probationem
 alienationis simulatæ. Posterior vero alie-
 natio quæ in fraudem fit valida est mero
 iure: ideo per actionem reuocatoriā res-
 cinditur. Quæ actio triplex est. Pauliana.
 Caluissiana, & Fabiana. Prior datur ad re-
 uocandam alienationem in fraudem credi-
 torum, & est de qua nos loquimur, & titu-
 lo, quæ in fraudem creditorum, & text. in
 dist. 6. item si quis in fraudem, & in d. l.
 7. tit. 15. part. 2. Posteriores vero compe-
 tunt patronis ad reuocandas res alienatas à
 liberis suis in fraudem eorum, ut in l. 1. §.
 si pluribus, ff. si quid in fraud. patro. Ita re-
 soluit Iason num. 99. in dist. 6. item si
 quis in fraudem, & Maiuerius lib. 2. actio
 1. 1.

num. cap. 7. Rursus constituendum erit,
 quod varijs modis res alienatur fraudulen-
 ter erga multos. Aliquando enim aliena-
 tur in fraudem patroni, ut in toto título,
 ff. & C. si quid in fraud. pet. aliquando in
 fraudem filij arrogati, ut in l. fin. §. fin. ff. si
 quid in fraudem patroni. aliquando in frau-
 dem fisci, ut in l. post contractum, & ibi
 Bartol. ff. de notationibus, & in l. 2. tit. 4.
 part. 5. & Anton. Gomez 3. tomo variarū,
 cap. 14. num. 4. Aliquando alienatur à pa-
 tre vel à matre in fraudem filiorum, ut in
 l. 1. C. de inoffic. doti, & in l. 1. C. de inof-
 fi. donat. & tradit Ias. in d. §. item si quis in
 fraudem, num. 1. & Palatius Rubios in re-
 petitione, cap. per vestras, notabili 3. §. 22.
 num. 14. & dominus Antonius de Padilla,
 in authent. res quæ num. 24. C. commu-
 nia delegatis, Contr. incap. Rainuntius, §.
 10. num. 7. de testamentis, Tiraquellus in
 l. si vaquam, verb. donatione largitus n. 9.
 C. de reuocandis donationibus, & Auch-
 danius de exequendis mandatis Principis,
 cap. 14. num. 6. Aliquando res alienatur in
 fraudem creditorum per debitorem, & de
 ista alienatione est noster sermo: Et de om-
 nibus his modis alienationis, agunt Iason
 à num. 1. & Mifingerius à num. 1. in dist.
 6. item si quis in fraudem. Et huius actionis
 reuocatorie materiam (quæ Paulina ap-
 pellatur) ponit & explicat Mifingerius
 in dist. 6. item si quis in fraudem à num. 1.
 9. Et quibus competit & contra quos, à
 quo tempore, & quid in ea veniant, resolu-
 it Maiuerius lib. 2. actionum, cap. 9. cū duo-
 bus sequentibus. Et ad hoc quod alius co-
 petat requiruntur sequentia. Primo, quod
 actio reuocatoria intenteretur, intra annu-
 tilem, & non continuam, & ita occurrit
 à tempore scientiæ, iuxta text. in l. 1. & in
 l. ait prætor. in princip. ff. quæ in fraudem
 creditorum, & in l. 7. tit. 15. part. 2. & tra-
 dit Maiuerius lib. 2. actionum cap. 10. Quod
 verum est quādo alienatio facta effecti-
 uo oneroso, nā quando titulo liberatorio,
 facta esset, perpetua esset actio, ut in dist.
 1. ait prætor. §. partum, versicul. hæc actio.
 Secundo requiritur, quod priusquam reuo-
 catoria intenteretur ex cussione in bonis ip-
 sius debitoris, & min⁹ idoneis repertis pro
 satisfactione, tunc reuocatoria erit intentā-
 da, ut in dist. 6. item si quis in fraudem, &
 in l. 1. C. de reuocato. his quæ in fraud.
 cred. Tercio requiritur, quod ostendat se re-
 ditorem esse, & ei aliquid ex illis bonis de-
 beri, ut in l. 1. ff. quæ in fraud. cred. sine sit
 credi-

- creditor ex contractu hinc ex delicto in
 l. h. cum fideiur. in m. l. a. §. creditoris, ff.
 qui & aq. lib. & in l. 7. tit. l. fin. parit. §. 1.
 20 **Quanto** de pignori, quod sit, crediderit ex
 obligatione personarum tantum, ut in d. l. 7.
 nam b. ex reali esset competere ei actio
 21 realis. **Quinto** requiritur, quod si alienatio
 facta fuerit inuito lucrativo, actor dicat de
 bitorem alienasse rem ipse fraudem, & suffi-
 22 cere solam fraudem alienantis. Si vero facta fue-
 rit in d. l. 7. in solto actor debet addere verba
 que de hoc et assignante recipiente in frau-
 dem fecisse. Alioquin enim si recipiens
 boni fuisse participi fraudis, hic delicto cel-
 23 sceret, secundum glo. in d. l. 6. item si quis in
 fraudem, verba in fraudem, recepta ex l. si
 in iud. 27. & Misgerio nu. 33. Et titulus
 24 foret ut dicitur cum aliquod nobis gratis
 obvenit, ut puta ex donatione vel legato.
 Titulus non proliis est quando non gratis
 sed vicisim aliquid rependimus, ut puta, in
 exceptione, sed in subitione & similibus. Ita
 explicat l. si in d. §. item si quis nu. 29. ubi
 25 dicit l. si, & Misgerio, num. 30, resoluunt,
 qualiter tra. ptesonatur, & probetur. Sex-
 to requiritur, quod in casibus, in quibus
 creditor tenetur restituere pretium empto-
 ri, ut in patrono reuocante alienationem
 liberti, ut in l. 7. §. si quis in fraudem, ff. si
 ad op.
 26 **Quinto** in fraudem patris. In casu quando em-
 ptor erat minor, quod non tenetur, nisi in
 27 quatuor factis fuit loquutione. Et in l. si
 prator, §. si quis participi, verba in frau-
 28 dor, & in l. qui quidem, §. si quid cum pupil-
 lo, ff. quae in fraud. cred. & in l. 7. tit. 15. par.
 29 §. Et in casu quo pater suum extraxit, ut in l.
 ex his, §. qui in fraude videt. Tunc in hu-
 casibus actor debet petere offerre pretium,
 iuxta text. in l. singularis, & in l. l. ubi in
 30 offerri, ff. de actionibus empti. Septimo re-
 quiritur, quod actor hanc actionem propo-
 nat contra accipientem rem alienatam, vel con-
 31 tractus hinc de, & assignando contra ipsum
 fraudatorem alienationem, ut in l. fin. §. fin. ubi
 32 quae in fraud. cred. quod intelligendum est
 iuxta glo. in d. §. item si quis in fraud. Vil-
 33 timo requiritur, quod actor petat restituere
 mi, quod est pignoris actionis & obzerebant ter-
 34 re, & partus ancillae, quae praegnans aliena-
 35 ta fuit, fructus perceptos post hanc contesta-
 ta. Fructus vero, qui inter tempus alienatio-
 nis & contestationis fuerant percepti, & si
 tui non debent, ut probatur in l. si fraudato-
 36 tor, §. si procurator, verbi non solum, ff. quae
 in fraud. cred. & in l. penultima fin. par. 3.
 & explicat Mainierius lib. 3. actionum cap.
 1. Libellusque in actione reuocatoria co-
 37 cipiendus est forma sequenti.

Libellus in actione reuocatoria.

Fulano parezco ante v.m. y pongo demanda a fulano, y digo, que
 es así, que fulano vezino de tal lugar: me está obligado a dar y pa-
 37 gar cien ducados de vn esclauo que le vendi. Y sabiendo el dicho fu-
 lano que me deuia los dichos cien ducados, y que no tenía otros bie-
 nes de que me pagar sino era vna huerta en tal parte de tales linde-
 ros, con dolo y malicia, y para defraudar me a mi, y que no huviesse
 bienes de que podiesse ser pagado de mi deuda, vendió la dicha huer-
 ta al dicho aduerso, y se la dio y entregó, y el la tiene y posee, y la com-
 38 prò sabiendo y entendiendo que el dicho fulano la vendia, y enage-
 naua por defraudarme a mi. Y aunque tengo hecha execucion en la
 persona y bienes del dicho fulano mi deudor por los dichos cien du-
 cados, no tiene bienes de que yo sea pagado y enterada de mi deu-
 da, como consta de este processo executiuo, autos, y sentencias, de que
 ante v.m. hago presentacion con la solenidad y juramento, &c. Y así
 si el dicho aduerso como tenedqr de la dicha huerta está obligado a
 39 restituyrme la dicha huerta: pues la comprò sabiendo que se vendia
 para

para effecto de que no huuiesse bienes de que yo fuesse pagado, y aun que por mi muchas vezes ha sido requerido, que asilo haga, no lo ha querido ni quiere hazer sin pleyto. Porque pido à v. m. que auida mi relacion por verdadera, en la parte que baste para el vencimiento desta causa del sobre dicho, me haga entero cumplimiento de justicia, y por su sentencia, que en tal caso lugar aya reuoque y rescinda la dicha enagenacion y entrega de la dicha huerta, y la ponga en aquel punto y estado que estaua antes que se otorgasse. Y como si la dicha huerta estuuiera en poder del dicho fulano mi deudor, y entre gue sus bienes, mande mejorar la dicha execucion, y llevar à deuido effecto la dicha su sentencia en la dicha huerta y en los frutos della pendientes al tiempo de la dicha venta y entrega, y en los que de aqui adelante cayeren y se cogieren hasta la real entrega, y restitucion, que estimo cada año en tantas mil maravedis: y me mande meter en la possession de todo ello para que sea enteramente pagado de la dicha deuda y costas, sobre que pido justicia y el oficio de v. m. imploro, y las costas proresto. Y juro en forma de derecho, que los dichos cien ducados me son devidos, y no pagados, y que esta demanda nopongo de malicia, &c.

Ex §. Quarto.

SUMMARIA.

- 1 *Seruiana actio à pratore indu-
ta competere pro rebus coloni in-
fundo illatis, & inuectis, nec non
pro fundi pensione.*
- 2 *Quasi Seruiana competere omnibus
creditoribus ad pignora pro sequē-
da.*
- 3 *Pignus aliud est pretorium, aliud
iudiciale, aliudque conuentiona-
le.*
- 4 *Conuentionale pignus conuentione
contrahitur.*
- 5 *Conuentionale pignus aliud est ex-
pressum aliud tacitum.*
- 6 *Quando expressis verbis de pigno-
re est inter partes conuentio, expref-*

sum pignus appellatur.

7 *Tacitum pignus appellatur, id quod
à lege absque partium conuentione
inducitur.*

8 *Inuecta & illata sunt tacite hypo-
thecata.*

9 *Fructus fundi locati censentur pro
pensione tacite pignorati.*

10 *Si tradatur res pignoratiticia, cre-
poris pignus dicitur, sin minus hy-
potheca appellabitur.*

11 *Pignus passim pro hypotheca usur-
patur & e conuerso.*

12 *Ex pignore tradito duplex actio
oriur pignoratitia, scilicet, dire-
cta, & contraria.*

13 *Actio pignoratitia directa, debi-
tori ad pignus recuperandum co-
petit.*

14 *Si creditor aduersus debitore age-
re ex-*

re expediat contraria pignoratitia actio accomodatur.

15 Tam dicta quam contraria pignoratitia actio inter bonae fidei actiones connumeratur.

16 Seruiana actio competit creditori ad persequenda omnia inuecta, et illata in fundo pro pensione tacite hypothecata.

17 Interdictum Saluianum datur a praetore pro persequendis colonis rebus.

18 Inter se differtur Seruiana actio, et Saluianum interdictum.

19 Quae seruiana proponitur necesse habet, rem in bonis pignoris tempore obligationis fuisse, probare.

20 Ut creditor in Saluiano interdicto obtineat, sufficit probare, rem possidisse debitorem tempore obligationis.

21 Seruiana actio contra quemlibet possessorem datur.

22 Cautus est Saluiano interdicto experiri, quam Seruiana actione.

23 In fundo rustico res illata ita demum erit obligata, si dominus fundi eas cognouerit, et inuectas rescinere.

24 Non requiritur domini scientia, ut res inquilini sine obligata.

25 Colonus est qui praedium rusticum conduxit.

26 Qui in ciuitate urbanum praedium conducit, inquilinus appellatur.

27 Nemo rem conductam alicui loco re prohibetur.

28 Res illata a secundo conducto rei in praedio urbano tacite videtur etiam domino pignoratitia.

29 Res in praedio rustico a secundo co-

ductore inuecta non sunt domino obligatae.

30 In actione Seruiana libellus non est necessarius.

31 In Seruiana actione summarie, capris statim pignoribus iudice procedunt.

32 Ut hypothecaria coeperat actio creditori, obligatam sibi rem esse oportet.

33 Si creditor agat Seruiana contra debitorem pignus posidit, sufficit probare tempore obligationis, debitorem rem possidisse.

34 Rem in bonis debitoris fuisse tempore obligationis probare tenetur Seruianam intendens.

35 Excusio prius principalis debitore deuenitur prius ad tertios pignori possesores.

36 Antiquiore iure in electione creditoris erat vel personalis, vel hypothecaria actione experiri.

37 Si pactum de non alienando pignore fiat a creditore, etiam non excusso principali, potest deuenire ad tertios possessores.

38 Quando tertius est possessor praedij, super quo annus redditus est constitutus, etiam non excusso principali potest ad ipsum perueniri.

39 Excusio debitoris principalis, citra tertio possessore fieri debet.

40 Pecunia omnis soluta esse debet ut pignoratitia dicta locum habeat.

41 Sufficit litpendente pecunia solui, ut procedat pignoratitia.

42 Libellus in actione hypothecaria Hispanice compositus.

43 Libellus in actione pignoratitia dicta

Et Hispana lingua consecutus.

44 *Libellus in actione pignoratitia contra debitorem.*

Ex §. Quarto. De actione Seruiana, Hypothecaria, Pignoratitia, Directa & contraria.

DVz aliz actiones reales pzo re fuerunt inuenta, quarū prior pro persequendis rebus coloni, vel inquilini pro mercede, vel pñone obligatis domino pzdij specialiter conceditur. Seruianaque appellatur, & eius distinctionem, & naturam optime explicant Masingerius numer. 92. & Otoman. verbis de rebus coloni, in §. item Seruiana institut. de action. Posterior vero omnibus alijs creditoribus conceditur ad pigno-
12 hypothecasse persequendas, & quasi seruiana, vel hypothecaria nuncupatur. Cuius distinctionem explicant. Mainerius libro secundo actionum, capit. 12. Masingerius numer. 33. & Otomanus verbo, crediti-
13 foris pignora. in dicto §. item Seruiana, & pro harum actionum perfecta cognatione constitutum erit, quod pignus, aliud est pñorium, aliud iudiciale, & aliud con-
14 uentionale, & tribus quodque explicant gl. in l. r. in princip. verbo, traditum, ff. de pignoratitia actione, l. aso, & Masingerius numero 1. in dicto §. item Seruiana, in hisce vero actionibus intelligitur de pignore con-
15 uentionali, & est illud quod ex conuentione partium descendit, duplex, quod est ex-
16 pressum, & tacitum. Expressum dicitur, quando verbis expressis inter partes de pigno-
17 re conuenit. Tacitum vero, quando tacita partium conuentione, legisque si-
18 mulatione contrahitur, ut accidit in rebus in-
19 questis, & illatis in fundo, vel domo a con-
20 ductore, vel inquilino, quz tacite censetur obligatz pro mercede, vel pñone fun-
21 di, vel domus ut probatur in dicto §. item Seruiana. Idemque accidit in fructibus
22 fundi locati, ut probatur in l. in pzdij, ff.
23 in quibus casus pignus, vel hypotheca ta-
24 cite contra, & in l. quāmus, C. in quibus casus pigno. tacit. contrah. Quinimo pos-
25 test dominus fundi fructus retinere pro pñone, & prohibere, ne colonus ex-

portet, secundum Bald. in l. r. de, C. de loca-
to, num. 1. in fine. Nec cōductor facit suos
nisi soluta pñone, secundum eundem
Baldum in l. 2. C. de rerum pernu. per tex-
tum in l. si seruus, §. lo cati, ff. de furis. Cauti-
us tamē erit, quod dominus fundi in con-
tractu locacionis retineat sibi dominium
fructum, quibusque satisfiat depñone,
& ita erit perferendus in solutione suz pñ-
sionis ex fructibus fundi, etiam perceptis
reliquis creditoribus anterioribus con-
ditoris. Et hanc cautelam menti tene, & ea
utere, quando casus occurrerit. Et tam pro-
bat Cœpola in cautela 124. numero 2. Ne-
gusantius tractatu de pign. oribus 4. parte,
miembro vñico a numero 33. & in 5. par.
miembro 1. numero 17. & 18. & Conarr.
libro 1. Variarum, cap. 7. num. 3. in fin. Cō-
trahitur etiam pignus tacitum in alijs cas-
bus congeñis a Mainerio libro 2. actionū
capit. 16. & pro isto pignore tacito actio
Seruiana competit. Rursus, conuentiona-
le pignus distinguitur in pignus, quod nu-
10 q̄o consensu partium contrahitur, ut in l.
contrahitur, ff. de pignoratitia actione. Et
tunc hypotheca dicitur, aut in pignus,
quod re ipsa, id est per traditionem contra-
hitur, & tunc proprie pignus dicitur, ut pro-
batur in dicto §. item Seruiana, & in l. si re
alienam, §. 1. ff. de pignoratitia actione. &
tradit Alciatus in l. plebs, §. pignus, ff. de
verborum significatione. Contrarius in
practice quæstionit. capite 13. numero 7.
versic. ex quibus, & Mainerius in d. capite
16. Constituendum etiam erit, quod licet
11 nomen pignoris, & hypothecæ passim in
iure confundantur, & promiscue accipia-
tur, ut probatur in l. 2. C. quæ res pig. obli-
gat. poss. & in d. §. item Seruiana, tamen in
hoc differunt, quod pignus proprie dicitur,
quando res mobilia traditur creditori, ut
12 in dicto §. item Seruiana, & in dicta l. q̄
rem alienam, §. 1. Et tunc ex eo duplex
13 potur actio, pignoratitia directa, & pign-
14 oratitia contraria. Directa competit de-
bitori aduersus creditorem soluto debite,
ut pignus sibi reddatur, ut probatur in
§. finali. Quibus modis reconstituitur. ubi
15 Contraria vero competit creditori aduer-
sus debitorem, quando malitiose in pign-
ore versatus fuit, dando onichium
pro auro creditori, & per eam debitor
compellitur ad dandum aliud pignus,
ut probatur in l. prima in fine, & in
l. si rem alienam in princip. id. & in
l. si quis in pignore, §. finali, ff. de pign-
or.

nor. actio. Et utraque directa, & contraria est bona fidei, ut probatur in §. actionum, instituta de actione. Hypotheca vero proprie dicitur quando solo consensu parum contrahitur absque traditione, & ad res inanimabiles spectat, & ex ea oritur actio hypothecaria, quæ quasi seruiana dicitur, quando expressa conventionio parum contrahitur, ut in d. §. item Seruiana, & in d. l. si rem alienam, §. 1. Ex quibus hæc constitutis constat, quod actio Seruiana specialiter competit creditoribus ad persequendas res colonis, vel inquilinis inæctas, & illatas in fundo, vel domo, quæ tacite censentur obligatæ pro mercede, vel pensione. Et hoc hæc specie fuit aliud remedium inuentum à Prætoribus, scilicet, interdictum Saluianum. Differunt tam inter se, quia actio Seruiana est realis, & datur ad perfectionem rei pignoratæ, & actor tenetur probare, & docere de dominio debitoris. Saluianum vero interdictum est possessorium, & intentatur ad adipiscendam possessionem rerum pignoratatum, ut probatur in §. sequens, verum interdictum, in l. i. de interdiciis, & in eo sufficit, quod actor probet debitorem possedisse rem tempore obligationis contractæ, secundum glossam in dicto §. item Seruiana, verbo, quasi receptam communiter ex l. sone, ibi, num. 92. Rursus Seruiana datur aduersus quem cuique possessorum, ut in l. Paulus, §. si. ff. quibus modis pignus tacite, & in l. 2. C. si vnus ex pluribus aliis differentis cumulant Mainierius lib. 2. actionum, cap. 12. & Misingerius in dicto §. item Seruiana, num. 41. Resoluentes, cautius esse in hac specie, actorem intentare interdictum Saluianum. Et est aduertendum, quod res coloni inæctæ, & iudicat in fundo sunt obligatæ pro pensione, & mercede, quando expressa conventionio id cautum fuit, vel domino sciante fuerunt ibi illatæ, alioquin minime. Inuencæ vero ab inquilino semper sunt tacite obligatæ, siue dominus sciens, siue ignorans, ut probatur in l. certi iuris, C. de locato. Et colonus, & inquilinus differunt in hoc, quod colonus est qui prædium rusticum, siue in ciuitate, siue in villa condixit inquilinus vero, qui prædium urbanum, siue in villa, siue in ciuitate, ut probatur in l. de pignoris, 37. ff. de acquirenda possessione. Ita communiter omnes resoluant ex l. sone num. 45. Misingerius numero 5. in d. §. item Seruiana, & Mainierius lib. 2. actionum, cap. 12. contra glossam

in dicto §. item Seruiana, verbo, colonus. Quinimo si primus conductor locauerit alteri, quod facere potest, iuxta textum in l. nemo, C. de locato, & notat Antonius Gomez 2. tomo variarum, cap. 3. num. 1. res illatæ à secundo conductore in prædium urbano censentur tacite obligatæ domino per textum in l. solum, §. solum, ff. de pignorat. actione, sic intelligendum secundum glossam ibi in 1. solutione. At vero res illatæ à secundo conductore in prædium rustico non censentur obligatæ domino, iuxta textum in l. si in lege, §. si colonus, ff. locati, quæ iura componit glossam in d. §. solum, in 1. solutione, quam probant ibi Bart. & communiter omnes ex l. sone in dicto §. item Seruiana, numero 34. & Conzolibro 4. Commentariorum, cap. 16. num. 5. tamen si Mainierius lib. 2. actionum, cap. 12. contendat neutro casu res illatæ à secundo conductore esse obligatas domino primo locatori. In ista tamen actione Seruiana libellis, iuxta communem styli non est necessarius, quia iudices procedunt summarie, capitis pignorum ab eorum venditionem. Et ad hoc ut alicui competant teli quæ actiones, scilicet, hypothecaria, quæ quasi Seruiana dicitur, & directa pignoratitia, & contraria pignoratitia, de quibus supra egimus, requiruntur sequentia. Primo, quod actor doceat de iure suo, & probet, rem sibi esse obligatam, cum sit fundamentum suæ intentionis, iuxta textum in l. actor quod asseuerat, C. de probationibus. Secundo requiritur, quod si agat contra debitorem possidentem rem sibi obligatam, tenetur probare, debitorem rem illam non solum possidere, verum etiam possedisse tempore obligationis: quo casu sufficeret probare solum possessionem absque dominio, ut probatur in l. inter, §. 1. ff. de pignoris, & in l. si cum venditor, in principio, ff. de cuiusmodi. & resoluit Misingerius in dicto §. item Seruiana, numero 49. asserens, cautius esse etiam in hac specie actorem allegare debitorem dominum esse pignoris, vel saltem, in bonis eius esse. Cæterum quando actor agit contra tertium possessorem rei pignorate probare debet, quod tempore obligationis debitor erat dominus illius rei, vel saltem, quod res erat in bonis eius, iuxta textum in l. & quæ nondum, §. 1. & in l. si superatus, ff. de pignoris, & notat Misingerius ubi supra, numero 49. Tertio requiritur, quod quando actor agat contra tertium possessorem, prius

excusationem faciat in bonis ipsius debito-
ris principalis, & minus idoneis repertis:
tunc agat contra tertium possessorem, iux-
ta textum in authent. hoc si debitor, C. de
pignoris, & in authent. sed hodie, C. de
actionib. & obligat. & in l. 14. tit. 13. part. 2.
& notat Maior. lib. 2. actionum, cap. 18. Per
36 quæ iura contrahuntur iura antiqua, quibus
electio dabatur creditoribus, vel agenti contra
principalem actionem personarum, vel contra
tertium possessorem hypothecaria, ut
dicebatur in l. distictus, C. de pignoris.
Quæ iura sunt, iura, correctæ per prædictas
authen. Quibus non refragatur text. in au-
thent. de litigiosis, §. ad hoc autem, colla-
tione §. nam debet, intelligit secundum glo.
2. ibi, vel dic, secundum Ioannem in d. au-
thent. hoc si debitor, communiter recepta,
ex Saliceto ibi, num. 2. & Fano de pigno-
ribus, §. par. membro. 1. num. 17. Quod ta-
men intelligendum est, nisi appositum est
seus pactum de non alienando rem hypo-
thecæ obligatam. Nam, tunc nulla facta
37 excusatione poterit tertius possessor con-
trahere.

niri, ut docet Rodericus Suárez in l. post
rem iudic. in declaratio. l. Reg. limit. 1. nu.
13. receptus à Couar. lib. 3. var. c. 7. num. 6.
38 ubi aliter limitat d. authent. hoc si debitor,
scilicet, quando tertius possessor esset præ-
dictus, super quo annuus redditus esset con-
stitutus, ut in celsibus apud Hispanos quo-
39 tidie fit. Et de isto articulo est videndus no-
tissimus Petrus de Salazar in tit. de usu, &
consuetudine, capit. 1. num. 62. & 63. Et
est advertendum, quod prædicta excusio fieri
debet citato illo tertio possessore, ut re-
40 soluit Iasus in §. item si quis in fraudem, n.
84. & ibi Gometius num. 38. post. de actio-
nib. Ultimo requiritur, quod si debitor ag-
gat pignoratitia contraria contra credito-
rem ad reddendum sibi pignus, ante om-
nia debet solvere debitum, iuxta textum
in d. l. 1. §. aliena, §. omnis, ff. de pignor. act.
sufficere tamen, quod licet pendente solue-
ret, quamvis à principio quando intentauit
42 actionem non solisset, ut in d. l. si rem
alienam, §. fin. Et libelli in his actionibus
erunt concipiendi forma sequenti.

Libellus in actione hypothecaria.

E Viano vezino de tal parte, parezco ante V. merced, y pongo de-
manda à fulano, y contando el caso, digo, que yo le presté duzien-
tos ducados por le hazer buena obra. Y para seguridad de la dicha
deuda me hypothecò vnas tierras que son à tal parte, que han por
linderos, &c: Las quales tierras al tiempo, y sazón que me las hypo-
thecò, las tenia, y possieya por suyas, y como suyas, y estauá entre otros
bienes, y labrandolas, y desfrutándolas, y gozando el fruto dellas: y
despues acá las vendió, y enagendó al dicho fulano, parte aduersa, y al
presente las tiene y possiee. Y yo he pedido al dicho mi deudor los di-
ehos dozientos ducados ante el señor Teniente, y fue códenado à que
me los pagasse, y la sententia passada en cosa juzgada, y della me fue li-
brada executoria, y se hizo execucion en su persona y bienes, y se ha-
lló que no tenía bienes algunos de que me pagar: y así se declaró por
sentencia de juez competente, segun parece por estas escrituras, pro-
cesso y sententia, de que hago protestació: Y juro à Dios y à esta cruz t
q son buenas y verdaderas, y como tales quiero vsar dellas. Y por q las
dichas tierras passarò cò su carga, è hipoteca, yo he reqrido al dicho ad-
uerso q me las dê y entregue, para q yo las téga en prendas è hipoteca,
hasta

hasta tanto que seá pagado de los dichos dozentos ducados; y nunca lo ha querido hazer. Porque pido à V. m. que del sobredicho aduerso me haga cumplimiento de justicia: y si otro ntas, ó mejor pedimiento fuere necesario, le he auido aqui por expreso, pronunciando mi relacion por verdadera en quanto baste por su sentencia; que en tal caso lugar aya, condene, compela, y apremie al dicho aduerso à que me dê y entregue las dichas tierras, para que yo las tenga en prendas, è hypoteca, hasta tanto que me sean pagados los dichos dozentos ducados. Y en lo necesario, &c. Y juro, &c.

Libellus in pignoratitia, directa, contra creditorem.

F Vlanos parezco ante V. m. y digo, que yo empené vn jarro de plata que pesaua tantos marcos, à fulano por cien reales que me emprestó, el qual le entregué, y el lo recibio fute pignoris. Y puesto caso que le he pagado los dichos cien reales del dicho emprestido, el no me ha querido ni quiere bolver el dicho mi jarro de plata que le empené. Porque pido à V. m. que auida mi relacion por verdadera, en quanto baste, condene al dicho aduerso, à que me buelva, de y entregue el dicho mi jarro de plata, tal y ran bueno como estaua al tiempo que se lo empené. Y para ello, &c. Y juro, &c.

Libellus in actione pignoratitia contraria debitorem.

F Vlanos parezco ante V. m. y digo, que yo empresté al dicho fulano cien ducados por le hazer buena obra, y para seguridad de la dicha deuda me empenó vnas fuentes de plata, diziendo que eran de plata: y despues acá yo hize tocar las dichas fuentes, y son de estaño. Y por ello el dicho aduerso es obligado à darme otra prenda tal, y tã buena, como las dichas fuentes, si fueran de plata, y de tanto peso, y valor, para que yo la tenga en prendas para seguridad de mi deuda. Y aunque por mi ha sido requerido que así lo haga, no lo ha querido hazer. Por ende à V. m. pido, que auida mi relacion por verdadera, en la parte q̄ baste, condene al dicho aduerso à que tome y reciba las dichas fuentes, y me de otra prenda de plata que valga tanto como valierã las dichas fuentes si fueran de plata. Y para ello, &c. Y juro, &c.

Ex §. Quinto.

SUMMARIA.

§. De personalibus actionibus præ-

torijs, & primo de constituta pe-

cunia Hispano sermone formatust

Actio de pecunia constituta persona-

lis, & prætorie dicitur.

Nuda pactio actionem civili iure

non producit.

Adversus eum, qui se soluturum,

vel pro se, vel pro alijs nuda pa-

cto constituit competit actio de

constituta pecunia.

Ve actio de constituto locum habe-

re possit nudo pacto constitutum

esse debet.

Speciale est, ut ex pacto nudo ac-

tio de constituta pecunia nascatur.

Constitutum est contractus nomina-

tus, elegans habens nomen.

Constitutum potest fieri per inutilem

stipulationem.

Si stipulatio inutilis sit, ex cuius

verbis apparet contrahentes stipu-

latione facere voluisse, non valet

etiam tanquam constitutum.

Si iuramentum interueniat etiam

ex nudo pacto oritur actio iure

civili.

Constitutum precedere debet de-

bitum civile, & naturale, vel na-

turale tantum.

Si debitum tantum civile precedat

non potest fieri constitutum.

Fideiussio accedit civili tantum

obligationi.

Constitutum debet fieri post contra-

ctus obligationem.

Fideiussio obligationi precedere,

& subsequi potest.

Ve constitutus fieri possit, debitum

precedere oportet, quod nulla pos-

sit prætorie exceptio elidit.

Libellus in actione de constituta pe-

cunia Hispano sermone formatust

§. De personalibus actioni-

bus prætorijs, & primo

de constituta.

CTIO de constituta pe-

cunia est actio personalis

prætorie, nam prætor na-

turali equitati fauens eam

introducxit, ut in l. prima,

in prin. ff. de constituto, præ-

vident ex nudo pacto actionem non oriri de

iure edicti, in xla. l. in iurisdictione, §. sed et n. nul-

la, vetul. igitur nuda, ff. de pactis, & compe-

tit adversus omnes, qui ex nudo pacto co-

stituerunt se soluturos, quod ipsi prius, vel

alii debebant. Ita ex tx in §. de constituta,

instit. de actionibus, colligunt omnes, &

explicat Misingerius ibi à num. 3. Ex qua

resolutione constat, quæ requirantur ad

hoc, ut actio de constituta pecunia compe-

tit. Nam primo requiritur, quod constituto

tum fiat per pactum nudum, alioquin, si

per stipulationem fieret, non competere,

sed actio civilis ex stipulato, ut in d. §. de

constituta, & notat gloss. ibi, verbo, nulla,

docet Bartolus in l. 1. §. ait prætor, ff. de co-

stitut. pecun. gloss. magna in dict. vers. igitur

nuda, & omnes ibi ex l. sone num. 21.

& Misingerius num. 4. Quo fit ex pacto

nudo actionem de constituta oriri, quod

est speciale in hac actione contra iuris

regulam in dicto vers. igitur nuda, firmat gl.

ibi, verbo, nulla, dicto §. de constituta, &

alii communiter ibi, ex l. sone num. 46. Mi-

finger. nu. 17. Et plures rationes specialita-

tis referunt Doct. ibi, ut constat ex l. 1. n.

46. & Gom. nu. 34. reprobantes rationem

gl. ibi, ver. nuda, Bart. in d. vers. igitur nu-

da, docet non esse speciale in constituto

actione, præter ex nudo pacto, sed ex eo

actionem oriri, qui constituto est contractus

nominatus habens nomen speciale, &

elegans

elegans. ac id eo producit actionem. Cuius
omni nem dicit communiter receptam
O-officiis in dicto versic. igitur nuda, nu-
mero 8. & defendit Gomecius d. §. de cō-
stituta, num. 34. Quinimo constitutum sit
etiam per stipulationem inutilem, ut docet
glos. mag. in dict. versic. igitur nuda, com-
muniter recepta, ex Iasone in dicto §. de
constituta, num. 24. Dammodo ex verbis
contrahentium, non appare animus stipu-
landi, quia tunc nec in vim pacti, nec in
vim stipulationis promissio valeret, iuxta
textum sic intelligendum in l. 1. §. cum qui,
ff. de constit. pecun. ex Iasone. dict. §. de
constitu. numer. 25. & Alciat. l. 1. §. si quis
ita interroget, ff. de verb. oblig. num. 8. &
O-officio dicto versic. igitur nuda, num. 2.
Alios plures casus in quibus actio ex nudo
pacto oritur, congerit glos. in dicto §.
de constituta, verbo, nulla, quæ commu-
niter reprobat, quatenus inquit, actionē
oriri ex donatione ex nudo pacto, quia
non ex nudo pacto, sed ex cōditione ex
lege oritur, ex Iasone d. §. de constitut. n.
57. A dde tu aliam casum, scilicet, ex nudo
iuramento, ut resoluit Comar. in cap. quā-
vis pactum, 2. p. §. 4. versic. quinto, & p. x-
civ. & in l. par. §. 2. nu. 5. & domi. Fran.
à Sermiento lib. 2. selectarum, cap. 3. n. 1.
quia satisfaciunt, l. si quis pro eo, ff. de fide-
iuf. & Corraf. in l. admonendi, num. 20. ff.
de iure iurand. Secundo requiritur, quod

ad hoc, ut competat actio de constituta, q
præcedat debitum naturale, & civile, simul,
vel naturale tantum, vel prætorium tantum.
Nec sufficit si debitum sit civile tantum,
ut in l. 1. §. fin. & in l. 3. §. si quis autem, ff.
de constituta pecun. & notat glos. d. §. de
constitut. verbo, cōstituerint, & explicat
Iaso. dicto §. de constit. num. 33. Gome-
cius ibi num. 21. & num. 28. Musing. n. 9.
num. 32. & Nonellus num. 14. in rubr. ff.
de verborum obligationib. Et in hoc consti-
tutor discrimen inter constitutum, & fi-
deiusionem, quia constitutum non acce-
dit debito civili tantum, fideiusio vero ac-
cedit, ut explicat Iaso. d. §. de constitut. n.
34. & Gometius à num. 28. Musing. num.
13. Rursus differunt, quia constitutum sit
post obligationem contractus, fideiusio
ante obligationem, & post obligationem,
ut notat glos. in authen. de fideiusorib. §.
1. verbo, fideiusore, quam notat Barbac.
in rubrica de fideiusorib. Iaso. l. 1. in prin-
cipio, ff. de liber. & post. Hippolyt. in rub.
ff. de fideius. à num. 2. Ultimo requiritur,
quod debitum super quo constitutum ve-
nit non possit elidi per aliquam exceptio-
nem de iure prætorio, ut in l. 3. versicu-
lo, si quis autem, & ibi glos. verbo, per ex-
ceptionem, ff. de constitut. pecun. & Iaso.
dict. §. de constitut. num. 43. Et libellus in
hac actione concipiendus erit forma se-
quenti.

Libellus in actione constituta.

17 **F**VLANO vezino de tal parte, parezco ante V. m. y pongo de ma-
da à fulano, y contando el caso, digo: Que fulano vezino de tal lu-
gar me deuia duzientos ducados por me los auer prometido, y sabiē-
dolo el dicho fulano parte aduersa, vino à mi, sin lé dezir yo cosa algu-
na, y se me constituyó por pagador principal de la dicha deuda, y me
los prometió de pagar para el dia de Pascua florida, proxima passada
de este presente año. Y puesto que el termino es pasado, y por mi ha
sido requerido que me los pague, no lo ha querido hazer. Porende à
V. merced pido, que auida mi relacion por verdadera, en quanto
baste, del dicho aduerso me haga justicia, condenandole à que me dé
y pague los dichos duzientos ducados. Y en lo necessario, &c. Y jo-
ro, &c.

Ex §. Sexto.

SUMMARIA.

- 1 § De actione de peculio.
- 2 Personalis, & pratoria est actio de peculio.
- 3 De peculio actione potest conveniri dominus, vel pater ex filij, aut servi contractu.
- 4 Peculium in varias significaciones accipitur.
- 5 Proprie peculium est pusilla pecunia, que voluntate patris, aut domini, filio, vel servo conceditur, separata à paternis, aut dominicis rationibus.
- 6 In servis tantum tantum peculium reperitur.
- 7 Filij famul. quatuor possunt habere peculia.
- 8 Filius fam. ex omni contractu obligari potest.
- 9 Sine voluntate patris potest filius conveniri cum aliquo arifice, quod ei serviet.
- 10 Pater, & filius, necnon dominus, & servus, una, eademq; persona existimantur.
- 11 Pater pro filio, nec dominus pro servo, & converso conveniri possunt.
- 12 Si filius, vel servus peculium habeat, ex eorum contractu poterunt conveniri, nedum pater, sed etiam dominus.
- 13 Voluntate patris, vel domini peculium obtineri debet, ut actioni de peculio locus fiat.
- 14 Tantum in peculio proscriptio filio-

- rum de peculio actio locum habet.
- 15 Pater, vel dominus non tenetur, nisi quatenus patitur utriusque peculij ex contractu filij, vel servi.
- 16 In peculij estimatione facienda prius deducendum est, quod patri, vel domino debetur.
- 17 Pro peculio castrensi, vel quasi, viventi filio non potest pater conveniri.
- 18 Filio abincestato mortuo pater eam quam heres de peculio castrensi conveniri potest.
- 19 In peculio adventitio in solidum debet pater conveniri.
- 20 Quatenus est in peculio convenitur pater, vel dominus.
- 21 Si cum filio famul. impubere contractum sit pater non potest conveniri, nisi quatenus locupletius factus est peculium.
- 22 Ut actio de peculio locum habeat contractum fuisse cum filio, vel servo factum, probare actor debet.
- 23 Libellus in actione de peculio his panis sermone confectus.

§. 6. De actione de peculio.

Actio de peculio personalis est pratoria, concediturque adversus patrem, vel dominum ex filij famul. vel servi contractu, ut glossa in §. actiones, insinuat. de actionibus. l. 1. §. nu. 41. & reliqui distincte rant alias quinque formulas actionum, partim proflucentes ex eodem fonte, partim hoc impertinentes, & remissive de vnaquaque earum agit l. 1. in d. §. actio de i. §. nu. 41. Profecta huius actionis conceptiones constituit, quod peculium variis acceptio nes habet, ut explicat glossa in rubrica, ff. de peculio, Bald. l. ff. quod cum eo, col. 2. &

1. & 2. Oromanus vbi. peculium, & An-
 brof. Calep in dictionario, verbo, peculium.
 In nostra tamen materia peculium est qua
 5 si pufilla pecunia, siue patrimonium, quod
 voluntati patris, vel domini filio famil. per
 mittebatur feperatim, à rationibus pater-
 nis, vel dominicis, iuxta tex. in l. depositi,
 verfic. fin. de peculio. Ac ideo peculium in
 6 perfonis feruorum erat tantum vnicum, &
 dicitur dominicum. In perfonis filiorum
 est quadruplex, fcilicet caftrenfe, quali ca-
 ftrenfe, profectitium & aduentitium. Ita
 explicat glo. r. in l. cum oportet, in princ.
 C. de bonis quæ lib. & ibi Bart. glof in §. r.
 7 verbi caftrenfibus, inftituit, per quas perfo-
 nas nob. æqui. & glof. magna in l. frater à
 fratre, in princip. ff. de cõdit. indebiti. Rur-
 sus cõftitue, quod filius familias constitu-
 tus in patris voluntate, potest obligari ex
 cõtractibus, vel delicto, etiam viuente patre,
 vt in l. filius familias 38. ff. de action. & o-
 9 bligat. & in l. eam ex cõtractibus, ff. de iur-
 dic. Et hinc est quod sine iuffu patris po-
 test conuenire cum aliquo artifice, quod ei
 feruiet, & cõdum Alberic. in l. veluti in 26.
 l. 1. qu. 16. Zafum nu. 3. Cladium nu. 3. &
 Ioannem Gutierrez in titul. de iuramento
 cõfirmatõis. l. par. c. 5. nu. 5. & 6. Deni-
 10 que cõftitue quod licet pater & filius do-
 minus & feruus cõfentantur, vna & eadem
 perfoa, vt l. fin. C. de impub. & alijs fubft.
 11 & in §. ei vbi inftit. de inftitibus fupul-
 lar. tamen nec pater ex cõtractu filij, nec
 dominus ex cõtractu ferui, nec è diuerfo
 conueniri poffunt, vt in titulo, C. ne filius
 pro patre. Nihilominus tamen prætor equi-
 12 tate motus iniquitatem quod illa regula nõ
 procederet quando pater vel dominus ali-
 quam pecuniam concedit filio, vel feruo,
 cum qua vbi ne negotiaretur. Nam tunc po-
 13 terunt conueniri ex cõtractu filiorum, vel
 feruorum actione de peculio, nec cõtrahen-
 tes bonæ fidei deciperentur. Quæ actio de
 peculio perfonalis prætoris est & per eam
 agitur aduersus patrem, vel dominum, vt fol-
 uat pro filio viuente, vel feruo, nobis ex

cõtractu obligato, quatenus est in pecu-
 lio. Ita ex tex. d. §. actiones colligitur, &
 13 explicat Mifinger. ibi, à nu. 13. Ex qua re-
 folutione conftat quæ requiratur adhuc,
 vt hæc actio alicui competat. Nam primo
 requiritur, quod voluntate patris, vel do-
 14 mini, filius vel feruus habeant feperatum
 peculium à rationibus paternis, vel domi-
 nicis, vt in l. depositi, verfic. fin. ff. de pecu-
 lio. Quo fit refpectu peculij filiorum hanc
 15 actionem folūmodo habere locum in pecu-
 lio profectitio & cõpetit vſque ad vires
 culij, quatenus est in peculio, vt probat tex.
 d. §. actiones, deducitque pater, vel dominus
 16 quod fibi debetur, vel illis qui funt in ſua
 poteſtate, tutela, vel cura, vt in l. §. d. fi dam-
 num, & l. peculium r. o. ff. de peculio. In ca-
 17 ſtrenſi, & quali caſtrenſi pater viuente fi-
 lio non conuenitur, ſed filius ipſe conue-
 18 nitur, vt l. 4. & l. actionem, ff. de caſtrenſi
 peculio. Filio mortuo pater cõuenitur tã
 19 quã hæres, vt in titul. C. de hæred. actie.
 & in tit. ab hæred. & cõtra. In aduenti-
 tio vero pater conuenitur in ſolidum, tan-
 quã legitimus adminiſtrator, & non pecu-
 lio tenus, vt in l. 1. C. de bonis maternis l.
 fin. §. vbi autem, C. de bonis quæ lib. Se-
 cundo requiritur, quod peculij exet apud
 patrem, vel dominum, vel aliquo modo pof-
 ſit ſatiſfieri, quia non poſſunt conueniri,
 niſi vſque ad vires peculij, & quatenus est
 20 in peculio, iuxta d. §. actiones, & §. ſont,
 inſtitu. de actio. Quinimo pater & domi-
 nus deducunt quod ſibi debetur, aut illis
 qui ſunt in ſua poteſtate, tutela, vel cura,
 vt in l. ſed ſi damnum, & in l. peculium r. o.
 cum ſuis, §. ff. de peculio. Et ſic ſi filio fa-
 21 milias impobere fuerit cõtractum, pater
 non conuenitur, niſi quatenus peculij
 locupletius factum fuerit, vt in l. r. §. ſed
 cum impuberem, ff. de peculio. Denique re-
 22 quiritur, quod actor probet, quod primus
 cõtractus celebratus fuit cum filio fami-
 lias, vel feruo, ex quo principalis obligatio
 orta fuit. Et ſubſequenti in hac actione de pecu-
 lio concipitur forma ſequenti.

Libellus in actione de peculio.

33 FViano parezco ante v.m. y digo que antes. Que fulano es padre
 legitimo de fulano: el qual con voluntad y consentimiento de su
 padre cedia a partada miente ciertos bienes con que tratava y grangea-
 va. Y teniendo el dicho trato y peculio yo contrate con el, y le vendi

vn cavallo por cien ducados, y en este mismo tiempo el dicho fufaz no parte aduerfa, comò al dicho fu hijo el dicho peculio y bienes con que traraua y grangeaua, y afsi por ello està obligado à pagarme los dichos cien ducados. Y aunque por mi ha sido requerido que lo haga, no lo ha querido hazer fin pleyto. Porque pido à v. m. que auida mi relaciop por verdadera, en quanto bafte, del dicho aduerfo me ha ga justicia, còdenandole como à tenedor del dicho peculio, à que me de y pague los dichos cien ducados, y para ello, &c. Y juro, &c.

Ex septimo.

SUMMARIA.

§ De a^{ct}ione in factum ex iuramento descendente.

1 Actio in factum personalis est à parte ree inducta.

2 Iuramentum est affirmatio, vel negatio facte rei a^{ct}ione firmata.

3 Triple x est iuramentum, promissorium, scilicet confirmatorium, & litis decisorium.

4 Cum quid in futurum iuramento promittitur, iuramentum promissorium appellatur.

5 Confirmatorium iuramentum est, quod ad a^{ct}us confirmationem apponitur.

6 Litis decisorium iuramentum dicitur quod interponitur & prestatitur ad litem decisionem.

7 Iure ciuili ex iuramento promissorio a^{ct}io nascitur.

8 Officiales & fabriles operas solus libertus promittere potest.

9 Iuramentum litis decisorium triplex est, voluntarium, necessarium & iudiciale.

10 Iuramentum quod à parte parti extra iudicium deferretur volun-

tarium dicitur.

11 Necessarium iuramentum illud appellatur quod in defectum probationum partibus iudex deferret.

12 Iuramentum iudiciale est, quod à parte parti in iudicio deferretur.

13 Ex iuramento iudicali in factum a^{ct}io oritur.

14 Iuramentum extra iudicium delatum non compellitur pars acceptare, sed potest recusare nec cogitur remittere.

15 In continenti debet iuramentum à parte acceptari ut in factum a^{ct}io detur.

16 Actualiter iurari debet ut a^{ct}io ex iuramento nascatur.

17 Ex iuramenti remissione a^{ct}io in factum oritur.

18 Prestatio vel remissio iuramenti nihil amplius de causa queritur.

19 De periturius qui iurauit non est querendum.

20 Iure iurando dato, non admittitur appellatio.

21 Periturius extra ordinarie debet puniri.

22 Ad similitudinem rei iudicare prius a^{ct}io in factum.

23 In a^{ct}ione in factum proceditur absq[ue] libello per viam executiuam.

§. 7. De actione in factum ex iuramento.

Si alia actio personalis, pratoria, que in factum dicitur, ex iure iurando orta. Pro cuius intellectu constituendum est quod iuramentum est affirmatio, vel negatio sa-

cræ rei attestatione firmata secundū Orosium in Summa titul. de iure iurando, §. 1. receptum à Panormitan. Corleto, & Alciato num. 7. extra in rubric. de iure iurando, consentit Soto tit. de cauendo iuramento abuso, cap. 2. & in lib. 8. de iustitia & iure, quæst. 1. artic. 1. & Misinger. in §. item si quis postulante insistit. de actio. num. 1. Nauar. in Man. cap. 12. numer. 1. & in eadem inclinatur Couar. in cap. quauis pactum in initio 1. part. numer. 2. de pact. in 6. Et iuramentum ex triplex, scilicet, promissorium, confirmatorium, & decisorium litis, secundum Bart. in auth. sacramenta, C. si aduersus venditionem. num. 1. Marantam de ordin. iudic. 6. part. de iuramento & eius differentia, actio §. 1. num. 1. Promissorium est, quando quid in futurum promittitur cum iuramento: de quo loquitur titulus. in pluribus. c. c. extra de iure iurand. Confirmatorium est, quod adhibetur ad confirmandum actum: de quo loquitur text. in authent. sacramenta puerorum, C. si aduersus vend. & in cap. cum contingat, de iure iurando, & in cap. quauis pactum, de pact. lib. 6. Decisorium litis est, quod sit ad licentiam decidendam: de quo loquitur text. in §. ite si quis stipulante insistit. de actio. & titulus. C. de rebus cred. & iure iurand. Et nonnulli Doct. constituebant differentia inter hæc iuramenta, videlicet quod ex iuramento promissorio de iure civili nulla oritur actio secundum Bortol. & alios communiter in l. si quis pro eo, ff. de fideiussoribus, per text. ibi. Sed contrarium verius est, immo Iure civili ex iuramento promissorio actionem oriri, secundum glossam in l. 1. C. de oper. liber. vt resoluunt Couarr. in cap. quauis pactum 1. part. §. 2. num. 7. cum sequentibus, & 2. part. §. 4. num. 15. versic. quinto & præcipue, de pactis, in 6. & dominus Franc. à Sarmiento lib. 1. delect. cap. 3. à numer. 4. eam defendit respondentes text. in dist. 1. si quis pro eo, scilicet, quod promissio fuit facta ab eo qui libertus non erat:

quia opera officiales solus libertus promittere potest, vt in l. 1. & l. operæ & l. seruus, ff. de operis libertor. Præterea iuramentum decisorium triplex est, scilicet, voluntarium necessarium, & iudiciale. Voluntarium est, quod defertur à parte parti extra iudicium. Necessarium est, quod defertur à iudice in defectum & supplementum probationis. Iudiciale est, quod defertur à parte parti in iudicio. Ita glossa magna in l. 1. C. de de reb. cred. & glossa dist. §. item si quis postulante, verbo, non illud, & glossa in rubrica, ff. de iure iurand. & glossa in l. in cap. fin. de iure iurand. & ibi Panormitan & Felin. & l. 1. titulus. 1. part. 3. & de voluntario, & necessario non loquitur text. dist. §. item si quis, sed solummodo de iudiciali iuramento, ex quo oritur actio in factum, quæ personalis, pratoria est, quæ agit si quis (deficiente suo aduersario in iudicio iuramentum sibi in continenti) iurauit aliquid sibi deberi, vel reum res suas possidere. Itacolligitur ex text. dist. §. item si quis, & l. 1. C. de rebus cred. & explicat Misinger. dist. §. item si quis, à num. 15. Ex quibus constat, quæ requirantur, vt hæc actio competat. Nam primò requiritur, quod iuramentum decisorium delatum sit in iudicio. Alias si extra iudicium deferatur, pars non cogitur illud acceptare, aut dimittere, vel defendere, vt in l. iurandum 17. de iure iurand. Secundò requiritur, quod quādo fuerit delatū incontinenti sit acceptatū. Alioquin si ex intervallo acceptetur, non proficit nisi de nouo deferatur, vt in l. si quis iurauit, C. de rebus creditis, & iure iurand. Tertiò requiritur, quod actualiter sit iuratum, vt probat text. dist. §. item si quis, vel quod sit remissum à patre: nam sicut ex iuramento oritur actio in factum, ita ex remissione, vt in l. non erit, §. fin. cum l. sequenti, ff. de iure iurand. & in l. astori, C. de rebus creditis. Et præfixo vel remisso iuramento nihil amplius de veritate causæ querendum est, an debeatur, & ex causa eius sed solummodo inquiritur an sit iuratum Vtique adeo, quod pars volens probare per iuramentum audienda non est, nec per iuramentum probato ea retractari debet, iuxta text. dist. §. item si quis, & in l. 1. C. de rebus creditis. Quinimo nec appellatus auditur, vt in l. generaliter, §. 1. C. de rebus creditis. Nec obstat l. admonēdi ff. de iure iurand. quia loquitur in causa decisa per iuramentum necessarium, vt intelligit Bald. in l. 1. in principio. C. de rebus cred. & rationem

- nem assignat Alexan. receptus à Ias. num. 37. in dict. l. admonendi, & Ripa ibi, n. 42.
- 22 Extrordinarie tamen iste periurus erit puniendus, ut in l. quid si deferente, cum l. sequenti, ff. de dolo, & in l. si duo patroni, §. fin. ff. de iura. Et qui a ista actio in factum oritur ad similitudinem rei iudicatur, ut in dict. l. actori, ideo non est necessarius libellus, sed per viam executivam proceditur, ut resoluit Ias. d. §. item si quis, in fine, & Misinger. n. 35. Et plures alios effectus iuramenti enumerat Ias. ibi à nu. 87.

eb. n.

5. n.

on

ii

n. n.

n. n.

Ex §. Octavo.

SUMMARIA.

- 1 §. De actionibus personalibus prætorijis pœna persecutorijis.
- 2 Actio rei persecutoria ideo dicitur, quod per eam rem persequimur.
- 3 Actio pœna persecutoria sic appellatur, ideo quia per eam rem non tantum debitorum, sed tanquam pœnam perimus.
- 4 Actionum quedam sunt pœnales ex parte rei conveni, & ex parte actoris sunt rei persecutoria.

§. 8. De actionibus personalibus, prætorijis, pœnæ persecutorijis.

N tribus §§. præcedentibus actū est de actionibus personalibus prætorijis, rei persecutorijis, ex eo sic appellatis, & per eas rem nobis debita persequamur. Nunc autē agendū erit de personalibus prætorijis, pœnæ persecutorijis, per quas pœnā persequimur propter aliquod delictum. Nam in ipso rem non petimus tanquam principia

le debitum, sed tanquam pœnam, de quibus Iustinianus agit in §. pœnales, instituit de actionibus. & eorum tria exempla ponit, scilicet, de actione in factum ex albo corrupto, & de actione de in ius vocando, & de actione ne in ius vocati vi aut fraude eximantur, sic et plures alias, & innumerales actiones pœnales prætor introduxerit, ut inquis text. in dict. §. pœnales, in fin. & aliquas enumerat glo. hio. ibi. Quarū tres sunt species, quedam est pœnalis ex parte rei conveni, & ex parte actoris est persecutoria rei, scilicet, quando reo nihil ad est, actori tamen abest. Quedam vero est pœna ex parte actoris, & ex parte conveni est persecutoria rei, ut quādo actori nihil abest, & reo adest. Tertia species est, quādo pœnalis est ex parte actoris, & rei, ut quādo actori nihil abest, & reo nihil adest. Et harum trium specierum exempla ponunt Ias. & Plotea, numer. 1. Misinger. nume. 4. Anto. Villo, num. 2. dict. §. pœnales. Et de tribus exemplis, à Iustiano ibi positus à nobis agendum erit in sequentibus.

Ex §. Nono.

SUMMARIA.

- 1 §. De actione in factum, ex albo corrupto.
- 2 Album prætoris quedam erat tabula in qua prætorum edicta, actiones, & interdicta erant constituta.
- 3 Triplex erat prætoris album.
- 4 Contra corruptentem album prætoris, quod gratia iurisdictionis perpetue propositum erat, in factum actio datur.
- 5 Actio de albo corrupto, virore popularis cuilibet de populo competit.
- 6 Actionis de albo corrupto pœna est quinquaginta aureorum.
- 7 Contra mandatum datur actio de albo

albo corrupto.

2 Contra eum qui quocunque modo
prætoris album corrumpit datur
quingenta aureorum pœna.

3 Pœna falsi potest plebi album præ
toris corrumpens.

4 Si iura & ordinationes ciuitatis
successerunt hodie loco albi præ
toris iam abrogati.

5 Pœna quingenta aureorum
contra album prætoris corrup
tem proposita, non fisco sed accu
santi tribuitur.

6 Corruptus album prætoris te
porale & speciale non punitur pœ
na quingenta aureorum.

7 Libellus in actione contra albu
m prætoris corruptentem.

§. 9. De actione in factum, ex albo corrupto.

libu prætoris erat quæ
dam tabula de albata, in
qua prætores sua edicta,
actiones, & interdicta
palam proponebant, ut
omnibus in notesceret
erat que triplex. Primum,
in quo nomina decurionum, & magistra
tum describentur. Secundum in quo
edicta temporalia & specialia proponeban
tur, ut citationes particulares. Tertium
erat, in quo ponebantur, edicta perpetua
prætoris. Ita explicant Ias. num. 7. Oto
man. nu. 2. Masing. nu. 10. & Brisson. lib. 2.
de verborum significatione, verbo album.
Et de vltima specie albi prætoris intelli

tur ista actio in factum, de albo corrupto,
quæ datur contra corruptentem illud, quod
in albo prætoris propositum erat, causa id
iurisdictionis perpetuæ competitque cuius
libet de populo. Et pœna huius criminis est
quingenta aureorum, quod probat text.
in l. si quis id quod iuncta glo. verb. quin
gentorum. ff. de iurisdic. omo. iudic. & no
tant ibi Bart. Alex. & Soci. num. 6. & 7. &
Ias. nu. 10. Gomez. nu. 5. & Masing. n. 15.
in d. §. pœnales, & communiter omnes ex
Dario in l. semper in obscuris. nu. 5. ff. de
regul. iur. Quæ actio datur etiam contra
mandatorem, ut probat text. in d. l. si quis
id quod, competitque contra eum qui albu
corruptum seu deleuerit, siue interlineau
rit, siue corrodierit, siue raserit, ut in l. qui ta
bulas. ff. ad legem Aquiliam, & in l. si quid
ff. de falsis potestque etiam talis delinquentis
puniri pœna falsi, ut in l. hodie. ff. de falsi
lis. Et quantum hodie in defectu dinem ab
ierit tale albu prætoris, tam loco eius suc
cesserunt statuta, & ordinationes ciuita
tum, quæ tota die conficiuntur. Et est ad
uertendum, quod pœna quingenta au
reorum, quæ in hac actione venit, applica
da erit parti agenti contra delinquentem,
non vero fisco secundum glof. in dict. l. si
quis id, verbo, quingentorum, receptam
Bart. ibi num. 3. Alexan. num. 15. Ias. col.
fin. & Soci. nu. 17. Ex quibus constat quæ
requirantur ad hoc, ut ista actio alicui con
tra aliquem competat. Nam requiritur
quod quis corrupisset seu deleuisset, siue
interlineauisset, siue corrodieret, siue rasi
set, vel id facere mandasset, edictum perpe
tuum, & generale appositum in albo præ
toris. Secus vero si esset speciale, & tem
porale, ut puta editum de citando aliquo
vel simile, iuxta text. in dict. l. si quis id ibi
perpetuæ iurisdictionis causa, ubi ita intel
ligunt Bart. & reliqui DD. communiter
ex Ias. in dicto. §. pœnales, num. 28. resu
tantes glof. in dict. l. si quis id verbo, per
petuæ, & in dict. §. pœnales, verbo ex al
bo. Et libellus in hac actione erit concipi
endus forma sequenti.

Libellus in actione contra corruptentem
album prætoris.

F Vltimo vezino desta ciudad, y como vno del pueblo, y en aquella
via y forma que mejor lugar de derecho aya, parezco ante V. m. y
acuso

acusó à fulano vezino desta dicha Ciudad. Y contando el caso, premissas las solenidades del derecho, digo que así es, que el sobredicho reo acusado con poco temor de Dios, y su consciencia, y en desacato de la justicia, y en gran daño y escandalo de la Republica, en vn dia deste presente mes de Mayo; que se contar on ocho dias del, fue à las casas de Consistorio desta Ciudad, y quixó y rompió vn edicto, y ordenança perpetua general, por V. merced, y el Consistorio desta dicha Ciudad fecha: en la qual se ordenaua, y mandaua, que ninguno fuesse osado de meter vino fuera parte en esta Ciudad. Por lo qual auer así fecho, cometió graue y enorme delicto, digno de gran punicion y castigo, è incurrió en pena de cinquenta ducados, aplicados al acusador conforme à derecho. Porque pido à Vuestra merced, que auida mi relacion por verdadera, ò la parte que della ba ste, del sobredicho me haga entero cumplimiento de justicia, declarandolo por hechor, y perpetrador del dicho delicto, y condenandolo en la pena de los dichos cinquenta ducados en que incurrió, por quitar, y romper el dicho edicto y ordenança, aplicandolos conforme à derecho, y en las demas penas contra los semejantes delinquentes establecidas por fuero y derecho, leyes, y pragmaticas destos Reynos. Sobre que pido justicia, y costas, y el oficio de V.m. imploro. Y ju ro en forma de derecho, &c.

¶ Ex §. Tertio.

SVMMARIA.

- 1 §. De actione de in ius vocando parentem, aut patronum.
- 2 Contra vocantem parentem, aut patronum, matrem, aut omnes ascendentes vtriusque sexus vsq; in infinitum, prodita est à praeore actio.
- 3 Regulariter inter patrem, & filium nulla esse potest.
- 4 In certis casibus potest filius patrem conuenire.
- 5 In quibus casibus potest filius patrem conuenire, venia petita id facere debet.

- 6 Emancipatus filius patrem sine venia in ius vocare nequit.
- 7 Libereus nisi venia petita patronum conuenire non potest.
- 8 Contra filium, aut libertum patres, aut patronos in ius sine venia vocantes pena quinquaginta aureorum ipsis conceditur.
- 9 Si filium aut libertum vocatioms sine venia facta ante litteram contestatam pernicurie non imponitur ipsis pena quinquaginta aureorum.
- 10 In libello responsorio rei solet pena lis actio proponi contra filium, aut libertum sine venia vocantes parentes, aut patronos.
- 11 Libellus in actione de in ius vocanda pa-

*do patrem aut patronum Hispanie
compositus.*

§. 3. De actione de in ius vo-
cando parentem, aut
patronum.

Actio pratoria por-
nalis prodita est con-
tra vocantem in ius
sine venia parentem,
vel patronum. Quod
intelligendum est pa-
rentem sine venia in
iudicium vocari non

posse tam patrem, quam matrem, & om-
nes ascendentes, utriusque sexus vsque in
infinitum, vt probat text. in l. quique liti-
gandi. ff. de in ius vocando, & firmat glos.
in §. penales in tit. de action. verbo, parē-
tem, receptam communiter ex Oroscio nu-
mer. 3. in l. quique litigandi. Licet enim fi-
lius familias regulariter conuenire nō pos-
sit parentes suos, etiam cum venia, vt pro-
batur in l. is nulla, ff. de iudic. & in l. final.
C. de in ius vocando, in aliquibus tamen
casibus bene poterit eos in ius vocare, vt
notat glos. in dict. l. is nulla, & glos. in cap.
fin. verbo, regulariter, de iudic. in 6. & pro-
bat l. 2. & l. tit. 2. part. 3. dummodo in pra-
dictis casibus filius prius à iudice petat ve-
niam conueniendi suos parentes, secundū
glos. in dict. §. penales, verbo, cum id nō
impetrasset, & glos. in l. adoptium, verbo,
vocati, ff. de in ius vocando. Et hanc com-

munem opinionem esse testatur Ias. in dia-
cto §. penales, num. 87. Quinimo etiam
filius emancipatus tenetur veniam peteri
si parentes in ius vocare velint, iuxta text.
in l. 4. verfic. prator, & in l. adoptium, §.
1. ff. de in ius vocando, & in l. 3. tit. 1. par. 3.
& in l. 4. tit. 7. part. 3. Idemque obseruandū
erit in liberto in ius vocante suum patro-
num, vt probatur in dict. l. quique litigan-
di, & in d. §. penales, iuxta glo. verb. patro-
no. Et qui absq; venia in casibus permisis
vocaerit parentem, vel patronum incidit
in poenam quinquaginta aureorū, & pro
illa exigenda datur parenti, vel patrono
aduersus filiū, vel libertum ista actio poena-
lis, pratoria, vt probatur in l. in eū, ff. de in
ius vocando, & in §. fin. in tit. de poena tem-
erelitigantiū, & explicat Felin. in c. 24
liberandum, de Iudicij, l. l. nu. 43. & Milin
ger. nu. 29. in d. §. penales. A qua tamen
poena filiū, vel libertus liberari poterit, si
ante litem contestatam eos uocationis prae-
iuerit, vel si vocati in termino coram iudice
non comparuerint, aut si comparuerint
prædictam poenam non petierint, secundū
glos. in d. §. penales, verbo, in ius vocan-
set, & ibi Ias. nom. 85. per tex. in l. quanuis,
ff. de in ius vocando. Et ista actio poenalis
intentari solet in libello responsorio rei,
quem reus producit aduersus actionem ab
actore propositam. Nam postquam reus
allegat suas exceptiones per verfic. Otro-
si, petit quod actor puniatur in poena qua-
raginta aureorum, ob id quod sine venia
conuenit suum parentem, vel patronum.
Aliquando vero ista actio proponitur de
per se: & tunc libellus erit concipiendus
forma sequenti.

Libellus in actione de in ius vocando, pa-
trem, aut patronum.

F Viano vezino desta ciudad, padre legitimo de fulano, parezco ante V. m. y acusar al dicho fulano mi hijo, y contando el caso. Idigo. Que el dicho mi hijo sin pedirte la venia que conforme a derecho es obligado, me ha emplazado ante V. m. y me puso demanda, y ha seguido, y proseguido la causa hasta el punto y estado en que esta la dicha causa: la qual fue por mi contestada, y respondido a su demanda, y ha perseverado en el dicho pleyto sin se aver apartado del: por lo qual ha incurrido en pena de cinquenta marauedis de oro. Por que pi-

que pido à v.m. que auida mi relacion por verdadera, en la parte que baste, por su sentençia declare el dicho mi hijo auer incurrido en la dicha pena, y asì declarado, le condene, compela y apremie, à que me la de y pague. Sobre que pido justicia, y costas, y el oficio de v. m. imploro. Y juro, &c.

Eodem modo mutatis mutandis erit concipiendus libellus aduersus liberrum in ius vocantem patronum sine venia, &c.

Ex §. Tertio.

SYMMARIA.

§. De actione, ne in ius vocati vi, aut fraude eximantur.

§. Si vocatus ad ius per aliquem impediatur ne veniat, actor aduersus impediendum iurare potest in licentia quanti sua inter se vocatum non venisse.

§. Etiam si aliquem eximens penam soluat, exemptus ab actione non liberatur.

§. Si dolo tantum & fraude quis fecerit quo minus in ius vocatus non veniat, pœnalis actio prœtoria aduersus ipsum constituitur.

§. Libellus in actione contra vi, vel dolo eximentem vocatum in ius.

§. 3. De actione, ne in ius vocati, vi, aut fraude eximantur.

Ocati in ius aliquando veniunt, vel nolentes venire ducentur per familiam. Sed dum veniunt, aut ducentur eximantur vi, vel aliter à manibus familiarum per aliquos, aduersus quos actio pœnalis in factum prodita est à pratore, in quantum actor in lictis iurauerit sua interesse vocatum non venisse. Ita probat text. in §. pœnales, ibi exemerit in lictis de actione. & in l. r. c. u. sequenti.

ff. ne quis eum, qui in ius vocatus. Vbi disponitur, quando hæc actio cessauit, & si vi eximens soluerit ex eo non liberabitur debitor principalis exemptum, ut probatur in l. si per alium, §. fin. & in l. fin. ff. ne quis eum qui in ius vocatus, vi eximat. Si vero absque vi, sed solummodo dolo, vel fraude quis faciat quo minus in iudicium vocatus non veniat, actio prœtoria pœnalis in factum competit, ut probat text. in d. §. pœnales, ibi, cuiusue dolo, & in tit. ff. de eoper quem factum erit. Et in hoc differunt predicti tituli, & notat glo. in Rubric. ff. de eo per quem factum erit, & glo. in d. §. pœnales, verbo, item aduersus eum, & ibi explicat late Ias. num. 92. Et ad hoc ut ista actio competat requiritur, quod vi aut dolo quis exemerit vocatum, & quod ob id citatus non venit in ius, ut notat Misingerius in d. §. pœnales, nu. 53. Et libellus erit concipiendus forma sequenti.

Libellus in actione contra vi, vel dolo eximentem vocatum in ius.

Fulano parezco ante V.m. y me querello, y pongo demanda à fulano, y contando el caso, digo que asì es. Que auiendo yo sacado un mandamiento de prision contra fulano por cien ducados que me deuia

deuia, y no me queria pagar, antes se andaua por ausentar desta ciudad, y lleuandole ya preso el alguazil mayor desta ciudad, el dicho aduerso le salio al camino y con gran fuerza y violencia le quitò el dicho preso, y hizo que huyesse, y se retraxesse al monasterio de san Francisco desta ciudad. Por lo qual el dicho fulano mi deudor no parecio ante V. m. è yo he dexado de cobrar mi deuda, y se me han seguido de daño, costas, è interesses tantas mil maravedis. Porque pido à V. m. que auida mi relacion por verdadera, en la parte que baste, del dicho aduerso me haga entero cumplimiento de justicia, y por su sentencia le condene à que me de y pague los dichos cien ducados, con mas los daños, costas è interesses que se me han recrecido de no se auer traydo à la carcel el dicho fulano, las quales estimo en tantas mil maravedis, saluo la judicial tassaciò de V. m. Sobre que pido justicia y costas, y el officio de V. m. imploro. Y juro à Dios y à esta $\dagger$ que los dichos cien ducados me son devidos, y no pagados, y que de daños, costas, è interesses de no auerse puesto en la carcel el dicho fulano se me han seguido las dichas tantas mil maravedis, y que esta demanda no pongo de malicia, &c.

Ex Cap. Tertio.

SUMMARIA.

- 1 **T**ertium caput de actionibus præiudicialibus.
- 2 Actio quedã est præiudicialis, quedam non præiudicialis.
- 3 Præiudicium dictum à, pro, & à verbo, iudicio.
- 4 Præiudiciales actiones, ideo sic appellantur quod eam habent prærogatiuam, ut cum alijs concurrentes præferri debeant.
- 5 Varijs modis dicitur actio præiudicialis.
- 6 Cum de alicuius statu disceptatur præiudicialis actio appellatur.
- 7 Si concurrat cum alijs causis status questio, ante omnia terminanda est.
- 8 $\dagger$

8 Tres sunt præiudiciales actiones, quibus de alicuius statu queritur.

9 Questio an quis liber sit, vel seruus, à iure ciuili descendit.

10 Præiudiciales actiones reales sunt.

Caput. 3. De actionibus præiudicialibus.

Vltimus Imperator in §. præiudicialis instit. de actio. constituit aliam diuisionem actionum, asserens actionum quasdam esse præiudiciales, quasdam vero non. Et ob prædictam rationem in dict. §. annexis, singularem tractatum de actionibus præiudicialibus, secundum Fabrum, Angelum, & Iasonem ibi numer. 21. in probata ratione gloss. 1. in princip. Et pro perfecta harum actionum cognitione constitutum est quod præiudicium dicitur à, pro, & à verbo, iudicio as. Et inde præiudicium est res, que cum statuta fuerit, affert iudicaturis exemplum, quod sequitur in eadem causa.

SUMMARIA:

- causa, vel in simili. Ita ex Aferanio colligitur. Ambrosius. Cate. in suo dictionario; verbo, pro iudicium, Misinger. num. 1. & Ottoman. num. 7. in dict. §. prejudicialis, & pluribus iuribus firmat Brillonius libr. 14. de verbor. significatione, verbo, prejudicium.
- ¶ Unde prejudiciales actiones dicuntur quæ in cognitione alicuius causæ habent aliquam prerogativam, ita quod præcedere debeant si cum alijs occurrant. Et licet varijs modis actio prejudicialis dicatur, ut docet Bart. in l. fundum, ff. de exceptionibus, de iust. siue contra, §. 1. ff. de liberis agnoscendis, & latè Ias. in d. §. prejudiciales, 2. num. 1. tamen in nostra specie actio prejudicialis dicitur quando agitur de statu alicuius personæ: nuncupaturque prejudicialis, quia prejudicat alijs questionibus inter actorem, & reum, ut decidi non possint, donec questio status finiatur, ut probatur in toto titulo, C. de ordine cognitionum, & in cap. tuam extra eodem titul. Et huiusmodi actiones de statu personæ sunt tres. Quarum prima est per quam quaeritur an aliquis sit liber vel servus. Secunda qua quaeritur an aliquis sit libertus, vel ingenuus. Tertia est, qua quaeritur, utrum quis sit filius necne. Quarum prior à iureciuii descendit, quia originaliter ex l. duodecim tabularum iudicium liberalis causæ institutum fuit, licet ex post facto prætor nõ nulla circa idem iudicium instituerit: de qua agit in toto titulo, ff. & C. de liberali causa. Reliquæ duæ posteriores prætoris sunt, ut de illa qua quaeritur, utrum quis sit libertus, vel ingenuus, constat in titulo ff. si libertus ingenuus esse dicatur. De tertia vero, qua quaeritur, an quis sit filius necne, constat ex toto titulo ff. de liberis agnoscendis. Ex quibus oritur dubium, cum ibi Senatusconsulta huius actionis meminerint, quare illam prætoriam appellat Imperator in dict. §. prejudiciales? Quapropter dicendum erit originaliter prætoriam eam introduxisse, licet ex post facto Senatusconsulta addiderint plura. Et omnes supradictæ tres actiones sunt reales: quia dantur pro rebus in corporalibus, scilicet pro iure, quod alicui competit ex sua persona, vel alterius, ut quando agit pro iure ingenuitatis, filiationis, vel servitutis secundum Ias. numero 20. & Misinger. numero. 10. in dicto §. prejudiciales, & Oldendorpium in explicatione acti. præiud. Et de unaquaque a nobis agendum erit in sequentibus.

1. Liberalis causa dicitur cum quaeritur, utrum quis sit liber vel servus.
2. Actio prejudicialis competit ei, qui aliquem in possessione libertatis constitutum servum suum esse asseruat, & est converso.
3. Duplex est actio prejudicialis de liberali causa, directa scilicet, & utilis.
4. Directa prejudicialis actio de liberali causa competit domino, & servum.
5. Actio prejudicialis, que liberalis causa nuncupatur utilis, competit dominis prædiorum, aduersus adscriptitios, & similes, & est contra.
6. Si quis ex possessione servitutis in libertatem proclamet, libertatem probare tenetur.
7. Qui aliquem servum esse suum contendit, probare hoc tenetur.
8. Lite ordinata super alicuius servitute pro probanda liber nihilominus reputatur.
9. Petens aliquem in servum suum, postulare debet in libello quod iudex declaret competere sibi in illo seruo, & servus est contra.
10. Libellus in actione, qua dominus concedit servum suum esse, sermo ne Hispano formatur.
11. Libellus in actione, qua servus contendit se liberum esse.

§. 1. De actione præiudiciali
li, qua quæritur, utrum
quis sit liber, vel
seruus.

Ctio præiudicialis, qua
quæritur, utrum aliquis
sit liber, vel seruus, nūc
patur liberalis causa: datur
que quando quis contendit
eum, qui est in quasi posses
sione libertatis, suū seruū
esse. Et è cōtrario datur quādo quis cōten
dit se liberū esse, cū tamē sit in quasi posses
sione seruitutis. Et in quod differat actio ista
à rei vēdicatione, tradit Misinger. in §. præ
iudicialis, n. 2 §. insti. de actio. Et hæc actio
est duplex. directa scēpe, & utilis. Directa
cōpetit domino, & seruo, utilis verò domi
nis prædiorū aduersus colonos, adscripti
tios, tributarios, originarios siue cēfitos. Et
ex diuerso datur his omnib⁹ aduersus suos
dominos, secundum glo. magna in d. §. præ
iudicialis, & ibi l. l. au. 44. & Misinger nu.
18. Et circa hanc actionem aduertendum
erit, quod quando aliquis ex seruitute in
libertatem proclamatur, & est in quasi posses

sione seruitutis, habetur loco actoris, & li
bertatem probare tenetur, ut probatur in
L. circa, r. 4 ff. de probationibus, & in l. gene
raliter, r. 2 ff. de exceptionibus, interumq;
pro seruo reputatur, iuxta tex. in l. lite or
dinata, iuncta glof. fin. C. de liberali causa.
Quando verò quis est in quasi possesio
ne libertatis habetur loco rei, & qui cun
tēdit eum esse seruū, loco actoris: ac ideo
probare debet eum esse se seruū, loco acto
ris: ac ideo probare debet eum esse seruū,
ut probatur in l. quoties, r. 8. ff. de probatio
nib. & in l. fin. de liberali causa. Et interim
pro libero habetur, & procuratorē consti
tuere potest, iuxta tex. in d. l. lite ordinata,
iuncta glof. fin. Et in hac actione requiri
tur, quod in facti narratione agens dicat
se esse in quasi possessione libertatis, vel
seruitutis, & quod dominus agens in libel
lo cōcludat, quod iudex debeat illud ius
seruitutis sibi competere, & illum seruū in
eius potestatem sibi ad iudiciū esse. Et
ex diuerso seruus agens in libello cōcludat,
quod iudex declaret se liberum, & sui iu
ris esse, & reum condemnet ne eum im
pediat vti sua libertate. Nam cum ista ac
tio sit realis, hoc in ea requiritur, ut in l. ex
diuerso, §. r. ff. de reivendicatione. Et libel
lus erit concipiendus forma sequenti.

Libellus in actione qua dominus contendit
quem seruū esse.

10 F Vltimo parezco ante V. m. y me querello y pongo demanda à fula
no mi esclauo, y digo: Que siendo el dicho fulano mi esclauo, y
auindome como tal de servir, y estando en posesion vel quasi de
llo, en todas las cosas que vn esclauo suele y acostumbra à servir à su
señor, se ha ydo y ausentado de mi casa, diziendo, y jactandose que es
persona libre, y no ha querido boluer à servir me, ni dar me la obediē
cia que los tales esclauos deuen à sus señores. Porque pido à V. m. que
auida mi relacion por verdadera, en la parte que baste, del dicho ad
uerso, me haga justicia, declarandome por señor del sobredicho, y co
mo tal esclauo pertenecer me, iure dominij, vel quasi: y así declarado
me lo mande adjudicar, compeliendolo, y apremiandolo à que me
buelua à servir en todo aquello que los esclauos suelen y acostumbra
servir à sus amos. Sobre que pido justicia, y costas, y el oficio de V. m.
imploro. Y juro, &c.

Libellus in actione qua seruus contendit, se liberum esse.

¶ F Viano parezco ante V. m. y pongo demanda à fulano, y digo que es assi: Que siendo yo como soy hombre libre, no sugero, ni deuio, do seruidumbre à aiguna persona, y estando en possessio, vel quasi de mi libertad, el dicho aduerso sin titulo ni causa me anda inquietando, y perturbando en mi libertad, jactandose, y diziendo, que yo fuy su esclauo, y que le deuo seruidumbre, no siendo assi. Porque pido à V. m. q̄ auida mi relacio por verdadera, en quãto baste, del sobredicho me haga justicia, declar dome por hõbre libre, y no sugero, ni deuer seruidumbre al dicho aduerso, ni à otra persona alguna, y mādandole que no me inquiete, ni perturbe en mi liberrad. Sobre que pido justicia, y costas, y el oficio de V. m. imploro. Y juro, &c.

Ex §. Secundo.

§. 2. De actione, qua queritur, utrum quis sit libertus, vel ingenuus.

SUMMARIA.

§. De actione qua queritur utrum quis sit libertus, vel ingenuus.

1 Si seruus manumissus sit, & se ingenuum esse dixerit patrono eius praiudicialis actio competit.

2 Si ingenuus quis à patrono esse negetur habet praiudicalem actionem contra ipsum.

3 Multa debet libertus patrono prestare.

4 Patronus aliquem ingenuū in suū libertum petens, postulare debet in libello, quod patronus illius hominis à iudice declaretur.

5 Libertus ingenuum se esse contendens petere debet quod ingenuus declaretur, & quod deinceps super ingenuitate à patrono non perturbetur.

6 Libellus in actione, qua quis contendit se patronum alienius esse.

¶ Præiudicialis actio, qua queritur, utrum quis sit libertus, vel ingenuus, competit patrono, qui ex seruitute aliquem manumissit aduersus liberum manumissum, qui est in quasi possessione libertini tatus, & dicit se ingenuum, & non libertum esse, & è contrario datur liberti qui se ingenuum, & in quasi possessione ingenuitatis esse dicit aduersus eum, qui dicit illum esse suum libertum. De qua actione agitur in toto tit. ff. si libertus ingenuus esse dicatur. Et ista actio est directa, inuenta à iure pistorio, ut probat tex. in §. præiudiciales, in l. de actio. Et ad hanc actionem proponendam sunt repetenda quæ diximus in actione præcedenti. Et circa eam est aduertendum, quod libertus tenetur prestare multa suo patrono, ut notat gloss. verbo, repleatur, in §. sed nostra, in l. de successione liberti. Debetque patronus in libello huius actionis concludere, quod iudex declaret se illius rei conuenti legitimum patronum esse, & illum suum libertum, condemnandumque ad obsequia patroni debita prestanda. Et ex diuerso libertus concludere debet, quod iudex declaret se ingenuum esse, & quod iudex condemnnet reum, quod eum non perturbet in sua ingenuitate. Et libellus erit concipendus forma sequenti.

Libellus

Libellus in actione qua quis contendit se patronum
alicuius esse.

¶ Vltimo parezco ante V. m. y me querello, y pongo demanda à fular
no mi liberto, y digo que es assí: Què teniendo yo, y posseyendo al
dicho aduerso como mi esclauo le di libertad, y le aborrè, y bize libre,
y por la dicha razon ganè el derecho de patronazgo, que los señores
que ahorran, y dan libertades à sus esclauos, conforme à derecho fue-
len ganar. Y estando en la qualis posseesion dello, agora el dicho aduer-
so mi liberto se jacta y alaba, diziendo que es ingenuo, y no obliga-
do à las cosas que los libertos son obligados à sus señores, y se subtrae
dellas. Porque pido à V. m. que auida mi relacion por verdadera, en
la parte que basta del dicho aduerso, me haga justicia, declarandome
por legitimo patron del, y q̃ el es mi liberto, assí declarado le conde-
ne, compela, y apremie, à que haga en mi seruicio todas aquellas co-
sas que los libertos son obligados à sus patronos. Sobre que pido justi-
cia, y costas, y el oficio de V. imploro. Y juro, &c.

Libellus ex parte liberti erit formandus
mutatis mutandis, sicut in actione præce-
denti diximus, de libello ex parte ferui.

Ex §. Tertio.

SUMMARIA.

- 1 §. De actione præiudiciali qua qua-
ritur an quis sit filius necne.
- 2 Præiudicialis actio, qua queritur
sit quis filius, necne, accomodatur
parentibus aduersus suos liberos,
pietatem, & debitam reuerentiã
eis non exhibentes in omni.
- 3 Aduersus parentes filios negantes
præiudicialis actio datur.
- 4 Prætoriam iure suis adhibent præi-
udicialis actio, qua queritur sit
quis filius necne.
- 5 Pater actionem præiudicalem in-
tendens petere debet, quod patrem
se legitimum esse à iudice declare-
tur.

6 Pater in libello concludere debet,
quod filius condēnetur ad præsta-
dam ei reuerentiã, pietatē, obe-
dientiã, & reliqua parentibus
debita.

7 Filius in libello concludere debet,
quod iudex declaret se esse filium
legitimum talis patris, & ex co-
genitum, & quod ab eo agnosca-
tur nec in suo iure amplius petatur.

8 Filiatio qualiter probari debeat.

9 Genitus durãte matrimonio inter
aliquos in tantum præsumitur ef-
se eorum filius, quod matri assero-
ti adulterium esse non est creden-
dum.

10 Si quis fuerit in quasi posseſſione fi-
liationis alendus per patrem erit, du-
rãte licet filiatiõis: alioquin pater
officio iudicis compellendus erit
ad alimentã præstanda.

11 Libellus in actione, qua quis con-
tendit se

die se esse filium alicuius sermone Hispano conceptus.

12 *Libellus in actione, qua quis contendit se patrem alicuius esse.*

§. 3. De actione præiudiciali, qua queritur, an quis sit filius necne.

Actio præiudicialis, qua queritur an quis sit filius competit parentibus aduersus liberos non exhibentes reuerentiam, & pietatem parentibus debitam: & ex diuerso

- 8 datur liberis aduersus parentes non agnoscētes partum matris, & asserentes non esse suos filios. Et utroque casu ista actio directæ est, ut firmit glo. magna, in §. præiudiciales, in fin. de action. & de ea loquitur teustitral. ff. de lib. agnos. & text. in l. 1. & penult. ff. de obsequijs à liberis. Et à iure prætorio sunt inuenta, ut probatur in dist. 6. præiudiciales. Et circa libellum huius actionis requiritur, quod pater in facti narratione dicat se esse in quasi possessione filiationis: & quod concludat, quod iudex de-

claret, eum esse verum, & legitimum patrem filij, & filium condemnat ad præstandam eidem omnem reuerentiam, pietatem, obedientiam, & reliqua parentibus debita, iuxta text. in l. liberto, cum l. sequenti, ff. de obsequijs à liberis. Et contra filius in libello concludere debet, quod iudex declaret eum legitimum filium esse ex tali patre genitum, agnoscendumque esse à suo parente, nec in posterum perturbandum esse in suo iure. Cuius filiationis probanda erit probatio matrimonium in facie Ecclesiæ à suis parentibus contractum fuisse, & durante matrimonio dominatum fuisse, iuxta text. in l. filium eum diffinitum, ff. de ijs qui sunt sui vel alieni iuris. Ex qua

- 7 probatione in tantum præsumatur filius esse, quod credendum non erit matri asserenti illum filium adulterinum esse, tutumque filium in foro conscientie esse secundum Salicetum in l. si vicini, C. de nuptijs Ricardum in 4. dist. 1. §. quæstio. 4. art. 5. Boerium in decisione 299. & Sotum lib. 4. de iustitia & iure, quæst. 7. art. 2. Et pendentem lite super filiatione si filius fuerit in quasi possessione filiationis per patrem alendus erit: alioquin per iudicis officium alimenta petenda erunt, & cum causæ cognitione summaria præstanda, ut docet Bartol. in l. neget, ff. de lib. agnos. & Mising. in d. §. præiudiciales, nn. 3. Et libellus forma sequenti concipiendus erit.

Libellus in actione qua quis contendit se filium alicuius esse.

- 11 *F* Viano vezino desta ciudad, con licencia que ante todas cosas à V. m. pido, y siendome concedida, ò injustamente denegada, como mas aya lugar de derecho, parezco ante V. m. y pongo demanda à fulano mi padre, y digo que es así: Que el dicho fulano mi padre se casò y velò in facie Ecclesiæ, con fulana mi madre: y durante entre ellos el dicho matrimonio me huuieron y procrearon por su hijo legítimo, y por tal me reconocieron, criaron, y alimentaron, llamando me ellos hijo, y yo à ellos padres: y en tal possession vel quasi fui è soy auído, y tenido, y comunmente reputado. Y despues acá el dicho mi padre me ha echado de su casa, diziendome, que no soy su hijo, y no quiere sustentarme, ni darme los alimentos necesarios, conforme à la qua-

à la qualidad de su persona, y à la hazienda que tiene, aunque à ello es obligado. Porque pido à V. m. que auida mi relacion por verdadera, en la parte que baste, por sentencia declare ser yo su hijo legitimo de los dichos fulano y fulana mis padres, y ellos ser mis padres legitimos, y estar obligados à hazer conmigo todo aquello que los padres son obligados de hazer con sus hijos legitimos: y assi declarado condene al dicho mi padre à que me reciba en su casa, y me de los alimentos necesarios, conforme à la calidad de su persona, y de la hazienda que tiene. Sobre que pido justicia, y costas, y el oficio de V. m. imploro, &c.

Otrofi, à V. m. pido, que de su oficio, el qual para ello imploro, mà de, compela, y apremie al dicho mi padre à que me de alimentos durante este pleyto, assi los que son necesarios para mi persona, como para dar al Letrado, escriuano, y procurador, y para ello, &c.

**Libellus in actione qua quis contendit se patrem
alicuius esse.**

Fulano parezco ante V. m. y pongo demanda à fulano mi hijo, y digo que es assi: que yo me case, y velé, como lo manda la santa madre Iglesia, con fulana mi legitima muger. Y estando assi casados huimos y procreamos por nuestro hijo legitimo entre otros al dicho fulano, y por tal lo reconocimos, criamos, y alimentamos en nuestra casa, y en possession vel quasi de nuestro hijo legitimo ha siempre estado, y està: y por tal es auido y tenido, y comunmente reputado; por lo qual me deue la obediencia y reuerencia patèrnal, y està obligado à me alimentar, pues yo no tengo de que, y se subtrahe de lo hazer, diziendo que no soy su padre. Porque pido à V. m. que auida mi relacion por verdadera en la parte que baste, por su ferencia me haga del dicho mi hijo justicia, declarádome por su padre legitimo, y à el por mi hijo legitimo, y assi declarado lo condene à que me de los alimentos necesarios, y lo de mas que los hijos suelen y deuen dar à sus padres. Sobre que pido justicia, y costas, y el oficio de V. m. imploro. Y juro, &c.

Ex Cap. Quarto.

S VMMARIA.

Actiones quædam sunt persecutorie rei, quædam patris, quæ-

dampnae, & rei simul.

2 Actiones persecutorie rei dicuntur, quibus petimus id quod ex patrimonio nostro abest.

3 Actiones persecutorie patris dicuntur qui-